

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

KİTĀBU FEŻĀ'İLİ BEYTİ'L-MUKADDES (58-113)
(GİRİŞ-İNCELEME-METİN-DİZİN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BEYZA GENÇ

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Erol ÖZTÜRK

BOLU, TEMMUZ - 2023

KABUL VE ONAY SAYFASI

Beyza GENÇ tarafından hazırlanan “**KİTÂBU FEZÂ’İLİ BEYTİ’L-MUĞADDES (58-113) (GİRİŞ-İNCELEME-METİN-DİZİN)**” adlı tez çalışması jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliği / oy çokluğuyla kabul edilmiştir. 17/07/2023

Jüri Üyeleri

Danışman

Prof. Dr. Erol ÖZTÜRK

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

İmza

.....

Üye

Doç. Dr. Ömer YAĞMUR

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Üye

Doç. Dr. Ümit Özgür DEMİRCİ

Düzce Üniversitesi

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. İbrahim KÜRTÜL

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım

Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildiririm,

aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Teze ilişkin 20/06/2023 tarihinde Turnitin aslı intihal tespit programından enstitü müdürlüğünce belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan benzerlik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 21 olarak tespit edilmiştir.

.....

Beyza GENÇ

ÖZET

KİTĀBU FEZĀ'İLİ BEYTİ'L-MUKĀDDES(58-113)
(GİRİŞ-İNCELEME-METİN-DİZİN)
YÜKSEK LİSANS TEZİ
BEYZA GENÇ
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
(TEZ DANIŞMANI:PROF. DR. EROL ÖZTÜRK)
BOLU, TEMMUZ - 2023
xi+128

Kitābu Fezā'ili Beyti'l-Mukaddes, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi'nin Fatih Koleksiyonu'nda 04444-001 koleksiyon numarası ve 243026 bibliyografik kayıt numarası ile kayıtlıdır. Eserin yazarı, yazıldığı tarih ve yeri bilinmemektedir. Eserin ön kapağındaki bilgide 417 sayfa olduğu bilgisi yer alırken elimizdeki yazmada 113 sayfa bulunmaktadır. Bu çalışmamızda eserin 57b-112b sayfaları incelenmiştir.

Çalışma; giriş, inceleme, metin ve dizin olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır. Dönem ve eser hakkında bilgi; eserin muhtevası, dil ve üslup özellikleri giriş kısmında değerlendirilmiştir. İnceleme kısmında, eser ses ve şekil bilgisi bakımından incelenmiştir. Metin bölümünde, metnin Latin harfleriyle transkripsiyonlu aktarımı yapılmıştır. Dizin bölümünde, metindeki kelimelerin anlamları ve eklerin tahlilleri gösterilmiştir.

Eser, Eski Anadolu Türkçesinin çeşitli dil ve üslup özelliklerini taşımaktadır. Özellikle Arapça ve Farsça ibarelerde metne sadık kalınmış ve kelimeler yazıldıkları gibi aynen aktarılmıştır.

ANAHTAR KELİMELE: Eski Anadolu Türkçesi, Kitābu Fezāili Beyti'l-Mukaddes,Ses Bilgisi, Şekil Bilgisi

ABSTRACT

**KİTĀBU FEZĀ'İLİ BEYTİ'L-MUĞADDES(58-113)
(INTRODUCTION-ANALYSIS-TEXT-INDEX)
MSC THESIS BEYZA GENÇ
GRADUATE SCHOOL OF BOLU ABANT İZZET BAYSAL UNIVERSITY
DEPARTMENT OF TURKISH LANGUAGE AND LITERATURE
(SUPERVISOR:PROF. DR. EROL ÖZTÜRK)
BOLU, JULY 2023
xi+ 128**

The Kitābu Fezā'ili Beyti'l-Muğaddes is registered in the Fatih Collection of the Sulaymaniye Manuscript Library with the collection number 04444-001 and the bibliographic record number 243026. The author of the work, the date and place of writing are unknown. While the information on the front cover of the work is 417 pages, there are 113 pages in the manuscript. In this study, pages 57b-112b of the work were examined.

Project; It consists of four parts: introduction, analysis, text and index. Information about the period and the work; The content, language and stylistic features of the work are evaluated in the introduction. In the review section, the work is examined in terms of sound and shape information. In the text section, the text was transcribed in Latin letters. In the index section, the meanings of the words in the text and the assays of the suffixes are shown.

The work bears various linguistic and stylistic features of Old Anatolian Turkish. Especially in Arabic and Persian phrases, the text was faithful and the words were quoted exactly as they were written.

KEY WORDS: Old Anatolian Turkish, Kitābu Fezāili Beyti'l-Muğaddes, Phonology, Shape Information

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	ii
ETİK BEYAN.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ.....	ix
TEŞEKKÜR.....	xi
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	9
1. İNCELEME.....	9
1.1 Yazılış Özellikleri.....	9
1.1.1 Ünlülerin Yazılış Özellikleri.....	9
1.1.1.1 a Ünlüsünün Yazılışı.....	9
1.1.1.2 e Ünlüsünün Yazılışı.....	10
1.1.1.3 ı Ünlüsünün Yazılışı.....	10
1.1.1.4 i Ünlüsünün Yazılışı.....	10
1.1.1.5 o Ünlüsünün Yazılışı.....	11
1.1.1.6 ö Ünlüsünün Yazılışı.....	11
1.1.1.7 u Ünlüsünün Yazılışı.....	11
1.1.1.8 ü Ünlüsünün Yazılışı.....	11
1.1.2 Ünsüzlerin Yazılış Özellikleri.....	12
1.1.2.1 b ve p Ünsüzlerinin Yazılışı.....	12
1.1.2.2 c ve ç Ünsüzlerinin Yazılışı.....	12
1.1.2.3 k-g ve ƙ-ğ Ünsüzlerinin Yazılışı.....	13
1.1.2.4 t, t-d Ünsüzlerinin Yazılışı.....	13
1.1.2.5 ñ Ünsüzünün Yazılışı.....	14
1.1.2.6 s Ünsüzünün Yazılışı.....	14
1.1.2.7 Bazı Ek ve Şekillerin Yazılışı.....	14
1.1.3 Edatların ve Ek Fiilin Yazılışı.....	14
1.1.3.1 Kadar Edatının Yazılışı.....	14
1.1.3.2 Dahı Edatının Yazılışı.....	14
1.1.3.3 Kim Edatının Yazılışı.....	15
1.1.3.4 Ki Edatının Yazılışı.....	15
1.1.3.5 İle Edatının Yazılışı.....	15
1.1.3.6 İçün Edatının Yazılışı.....	15
1.1.3.7 Ek Fiilin Yazılışı.....	16
1.1.3.8 İkili Yazılışlar.....	16
1.2 Ses Bilgisi.....	16
1.2.1 Ünlüler.....	16
1.2.1.1 Ünlü Uyumları.....	16

1.2.1.1.1 İncelik-Kalınlık Bakımından Ünlü Uyumları	16
1.2.1.1.2 Düzlük-Yuvarlaklık Bakımından Ünlü Uyumu	17
1.2.1.1.2.1 Kelimelerde Yuvarlaklaşma	17
1.2.1.1.2.2 Eklerde Yuvarlaklaşma	17
1.2.1.2 Ünlü Değişmeleri	18
e>i ve i>e Değişmesi	18
i>ü ve ı>u Değişmesi	19
u>o ve ü>ö Değişmesi	19
1.2.1.3 Ünlü Düşmesi	19
1.2.1.4 Ünlü Birleşmesi	19
1.2.2 Ünsüzler	20
1.2.2.1 Ünsüz Değişmeleri	20
k>ğ Değişimi	20
k>g Değişimi	20
g>v Değişimi	20
t>d Değişimi	20
b>v Değişimi	21
b>p Değişimi	21
1.2.2.2 Ünsüz Türemesi	21
1.2.2.3 Ünsüz Düşmesi	21
1.2.2.4 Ünsüz Uyumu	22
1.3 Şekil Bilgisi	22
1.3.1 Yapım Ekleri	22
1.3.2 Çekim Ekleri	23
1.3.2.1 İsim Çekim Ekleri	23
1.3.2.1.1 İyelik Ekleri	23
1.3.2.1.2 Hâl Ekleri	24
1.3.2.1.2.1 Yükleme Hâli	24
1.3.2.1.2.2 Yönelme Hâli	24
1.3.2.1.2.3 Bulunma Hâli	24
1.3.2.1.2.4 Ayrılma Hâli Eki	24
1.3.2.1.2.5 İlgi Hâli Eki	24
1.3.2.1.2.6 Eşitlik Hâli	25
1.3.2.1.2.7 Vasıta Hâli	25
1.3.2.1.2.8 Yön Gösterme Hâli	25
1.3.2.1.3 Aitlik Eki	25
1.3.2.1.4 Soru Eki	25
1.3.2.1.5 Bildirme Eki	25
1.3.2.2 Fiil Çekim Ekleri	25
1.3.2.2.1 Şahıs Ekleri	26
1.3.2.2.1.1 Zamir Kökenli Şahıs Ekleri	26
1.3.2.2.1.2 İyelik Kökenli Şahıs Ekleri	26
1.3.2.2.2 Kip Ekleri	27
1.3.2.2.2.1 Bildirme Kipleri	27
1.3.2.2.2.2 Tasarlama Kipleri	28
İKİNCİ BÖLÜM	29

2. METİN	29
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	54
3. DİZİN	54
SONUÇ	124
KAYNAKLAR	126
EKLER	128

KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ

Ar. : Arapça

bk. : Bakınız

Far. : Farsça

Tr. : Türkçe

Yun. : Yunanca

Transkripsiyon (Çeviriyazı) İşaretleri

ا (ā)	a, ā	ص	ş
ا (ā)	a, e, ı, i, u, ü	ض	ž, ḍ
ب	b, p	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	‘
ث	ṯ	غ	ġ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	q
ح	ḥ	ك	k, g, (ñ)
خ	ḫ	ك	ñ
د	d	ل	l
ذ	ẓ, ḏ	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ش	ş	ی	y, ı, i, ī
		ء	’

TEŞEKKÜR

Bu süreçte benden desteklerini esirgemeyen başta değerli danışman hocam Prof. Dr. Erol ÖZTÜRK olmak üzere, aileme ve arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

GİRİŞ

Eski Anadolu Türkçesi

Batı Türkçesinin ilk devresi olan Eski Anadolu Türkçesi 13-15.yüzyıllarda Anadolu, Azerbaycan ve Balkanlar başta olmak üzere oldukça geniş bir coğrafyada kullanılmıştır. Eski Anadolu Türkçesi kendi içerisinde Selçuklu Dönemi, Beylikler Dönemi, Osmanlıcaya Geçiş Dönemi olarak üç döneme ayrılmıştır.

Selçuklular Dönemi, Oğuz ağzına dayalı eserlerin verildiği Batı Türkçesinin ilk devresidir. Resmi işlerinde Farsçayı, din ve ilim dili olarak Arapçayı kullanan Selçuklular devrinde Türkçe, halkın günlük hayatıyla sınırlı kalmış, dinî ve ahlakî eserler Arapça-Farsça yazılmıştır (Öztürk, 2017:22). Bu dönemin Oğuzcası, bir yandan konuşma diline dayalı bir yazı dili oluşturma mücadelesi verirken, bir yandan da Arapça ve Farsçaya karşı mücadele vermiştir. Bu dönemde ortaya konan eserler sınırlıdır (Korkmaz: 2013:81).

Kitābu Fezā‘ili Beyti’l-Muqaddes

Eserimiz İstanbul’da Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi’nin Fatih koleksiyonunda bulunmaktadır. Bu bölüm Fatih Kütüphanesi’nden Süleymaniye Kütüphanesi’ne aktarılan bölümdür. Toplamda 417 sayfadan oluşmaktadır. ancak elimizde bulunan kısımda kapakla birlikte 113 sayfa bulunmaktadır. Yazmanın ilk 57 sayfası çalışılmış olup bu kısımda Kudüs’ten, Kabe’nin inşası ve inşası sırasında peygamberlerin yaşadıklarından, birkaç peygamber ile ilgili çeşitli rivayetlerden bahsedilir.¹ Bizim çalışmamızda ise metnimizin 58. sayfasından başlanılarak son sayfasına kadar incelenmiştir.

Elimizdeki eserin her sayfası iki sütuna ayrılmıştır. İlk sayfanın ilk sütununda 8 satır diğer bütün sütunlarında 11 satır bulunmaktadır. Metin harekeli nesihle yazılmıştır. Eserin ilk sayfası Arapça’dır. 2. sayfasına geçildiğinde kırmızı renk ile yazılmış ‘üçüncü bab’ ibaresine rastlanır. Buradan hareketle elimizdeki yazmada eserin ilk iki babının yer almadığı anlaşılır. Eserde toplamda 15 bab

¹ Detaylı bilgileri için bakınız: Koçak, B. (2021). *Kitābu Fezā‘ili Beyti’l-Muqaddes (giriş-inceleme-metin-dizin)*. Yüksek lisans tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.

bulunmaktadır. Bizim üzerinde çalışma yaptığımız kısmı 58.sayfadan başlamaktadır. Bu sayfa 53.sayfada yer alan dokuzuncu babın devamıdır.

Metnimizde bablar, başlıklar ve ayet açıklaması yapılacağı zaman yazılan başlık niteliğindeki kelimelerin kırmızı renkle yazıldığı görülmüştür. Müellif, okunaklı yazmadığı veya unuttuğu kelimeleri sayfa kenarına ya da sonuna eklemiştir. Özellikle Arapça ibarelerin yazımında metne bağlı kalınmış ve metinde yazıldığı gibi aynen aktarılmıştır. Metin içerisinde pek çok ayet ve duaya yer verilmiştir. Bu duaların bir kısmı Kur'an'da geçerken birçoğunun Kur'an'da yer almadığı görülmüştür. Yazmada ayet ve duaların yanı sıra pek çok rivayete de yer verilmiştir. Metnimizin transkripsiyonu yapılırken özel isimlere gelen kimi eklerin ayrıldığı yerlerde kesme işareti (') kullanılmamıştır.

Eski Anadolu Türkçesinde standart bir yazım geleneği yoktur. Dönemin en tipik özelliklerinden birisi yuvarlaklaşmadır. Metnimizde dönemde daima yuvarlak olarak görülen olan bazı eklerin düz ünlülü örneklerine de rastlanmıştır. Dönemde tipik olarak daima düz ünlülü şekli bulunan -mİş geçmiş zaman ekinin dört kelimedede yuvarlak ünlülü olarak kullanıldığı görülmüştür. Metinde -Up zarf fiil eki ve ilgi hali eki -Uñ /-nUñ daima yuvarlak olarak yazılmış bu eklerin düz ünlülü şekliyle karşılaşılmamıştır. Dönemde hem düz hem de yuvarlak şekliyle görülen -Uñ teklik ikinci şahıs iyelik eki ve -dUğ sıfat-fiil ekinin yalnızca yuvarlak şekillerinin kullanıldığı görülmüştür. Bazı kelimeler metin içerisinde iki farklı şekilde yazılmıştır. İkili yazılışlar dönemin en dikkat çekici özelliklerinden biridir.

Eserimizin müellifinin kim olduğu bilinmemektedir. Eserde kendisinden bahsetmez. Yalnızca son kısımda 'bu kitābuñ muşannifü ruhiçün' diyerek kendisine dua istemiştir. Eserin müellifi bilinmediği gibi eserin yazıldığı tarih ve telif yeri gibi bilgiler de bilinmemektedir.

Yazmamızın adı kelimelerin anlamı bağlamında bakıldığında Kudüs'ün Faziletleri Kitabı'dır. Fezail sözcüğü Arapça fazilet kelimesinin çoğuludur. Fezâil kelimesi, İslâmî literatürde "bir şeyi veya bir kimseyi üstün kılan özellikler" anlamıyla amellerin, zamanların, şahısların, kabilelerin, milletlerin, yer ve şehirlerin benzerlerinden üstünlüğünü anlatmak için kullanılmış ve bunların her birine dair pek çok eser kaleme alınmıştır.²

² Kandemir, M.Yaşar (1995), TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt 12, s.529-531, Ankara

Beyti'l Mukaddes tabiri ise kutsal sayılan ve üç ilahi din için de oldukça önemli olan Kudüs için kullanılır. Burası tarih boyunca pek çok kaynakta farklı isimlerle adlandırılmıştır: Yerusalayim (Yeruşalem), Moria, Davud'un şehri, Yebus, inananlar şehri, Allah'ın şehri...

Pek çok isimle anılan bu şehre Müslümanlar da çeşitli isimler vermiştir. En yaygını mukaddes anlamına gelen *kudstür*. Şehrin en yaygın adı olan *kuds* kelimesi Ârâmîce kudşadan gelmektedir ve bu kelime şehri değil mâbedi ifade etmektedir. X. yüzyılın başında Karâî bilginler Kudüs şehrini Beytûlmakdis, mâbedin bulunduğu alanı da Kuds diye adlandırmaktaydılar. İbrânîce'nin yerine Ârâmîce'nin geçtiği XI. yüzyıla ait mektuplarda Kudüs şehrine “İr hakkodeş” deniyordu ki bunu “kutsal şehir” yerine “mâbed şehri” diye tercüme etmek daha doğrudur. Müslümanların kullandığı İliya ismi Romalılar'ın şehre verdikleri Aelia isminin Arapçalaşmış şeklidir. İslâmî kaynaklarda “İliyâ medînetü beyti'l-makdis” şeklinde de geçmekte ve kısaca İliyâ veya Beytûlmakdis (Beytûlmukaddes) denilmektedir (Yâkût, IV, 353; V, 193-201; İbn Kesîr, VIII, 373). Aslı Ârâmîce Beth makdeşa, İbrânîce Beth ha-mikdaş olan Beytûlmakdis başlangıçta mâbedi ifade ederken zamanla şehrin tamamı için kullanılmış, mâbedin alanı ise “harem” diye adlandırılmıştır.³

Beyti'l Mukaddes tabiri Filistin topraklarının tamamı, Kudüs şehri ve Mescid-i Aksa için kullanılmış olan bir tabirdir. Bu tabir Kuran'da zikredilmez fakat hadislerde yer alır. Bu bağlamda yazma, Kudüs'ün, Mescid-i Aksa'nın faziletlerini anlatan bir faziletname kitabıdır.

1. Faziletname

Manzum veya mensur olarak kaleme alınabilen faziletnameler İslami edebiyatta peygamberimiz için, Allah için ve diğer konular için yazılabilen bir güzel ahlak, erdem kitabıdır. Hangi konu üzerine yazıldıysa o konunun üstünlüklerini anlatır. Edebiyatımızda özellikle şehir faziletnameleri oldukça yaygındır.

Edebiyatımızda, türler üzerine bilinen en eski tasnif Agâh Sırrı Levend'in Türk Edebiyatı Tarihi'nde yer almaktadır. Levend bu tasnifte faziletnameye yer vermemiştir (Ayrıntılı bilgi için bk. Levend 1973).

³ Harman, Ö.Faruk (2002), TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt 26, s. 323-237, Ankara

Tespit edebildiğimiz kadarıyla türe ilk kez temas eden Âmil Çelebioğlu, faziletname hakkında şu tespitlerde bulunmuştur:⁴

“İslâmî edebiyatta “Fazîlet-nâmeler” umumî adı altında edebî bir nev’i olarak gruplandırabileceğimiz ve şimdiye kadar bütünüyle üzerinde durulmamış bir hayli eser mevcuttur. Hemen her mevzuda manzum veya mensur olarak çeşitli fazilet-nâmeler, te’lif veya tercüme olarak kaleme alınmıştır. İçlerinde gerçekten edebî kıymeti hâiz olanlar çoktur. Bunlar mevzularına ve şekillerine göre tasnif edilip incelendikçe bilhassa İslâmî Türk edebiyatındaki edebî nev’ilerin ve şiir mevzularının sanıldığından daha fazla olduğu bu vesile ile de görülecektir. Manzum veya mensur, küçük veya büyük hacimde karşılaştığımız fazilet-nâme tipindeki eserler, çok kere isimleriyle nev’ilerini ve muhtevalarını belirttiği gibi değişik bir adla da karşımıza çıkmaktadır. Fazilet-nâmeler İslâm âleminin mukaddes şehirlerinin faziletine, tarihine ve çeşitli hususiyetlerine dâir olabilirler; Fezâilü’l-Mekke, Fezâilü Mekke ve’l-Medine ve’l-Kuds, Fezâil-i Haremeyn-i Şerifeyn, Fezâil-i Mısır, Fezâil-i Şam vs. gibi veya Fezâli-i Mescid-i Aksâ, Fezâil-i Hulefâ-i Râşidîn, Fezâil-i Hazret-i Ali, Fezâil-i Kureyş, Fezâilü’l-etrâk gibi mabed, halife, şahıs ve milletlerin fazilet ve hususiyetine dâirdir. Yahut da Fezâil-i Kur’an, Fezâilü’l-cihâd 1 , Fezâilü’lezkâr, Fezâilü’s-şuhûr, Fezâil-i Ramazân, Fezâilü’s-sıyâm gibi değişik mevzulardadır.” (Çelebioğlu 1971, X: 342-343).

2.Eserin Muhtevası

Bizim çalışacağımız ilk sayfa olan 58.sayfa 9. bölümün devamıdır.

2.1.Dokuzuncu Bab

Bu bölümün başı 53.sayfada yer almaktadır ve ‘Buhtunnasır⁵ hikayetün bildürür’ ifadesiyle başlar.Buhtunnasır’ın Kudüs’u kuşatması, alması ve içerideki herkesi öldürmesi, Üzeyir peygamberin bu sırada bir yere gizlenmesi ve orada ölmesi anlatılır. Devamında Üzeyir peygamber yüz yıl sonra dirilir ve Kudüs’e gelir. Danyal peygamber ile birlikte Buhtunnasır’ı alır ve burçları gezerler. Burada

⁴ Yılmaz, K. (2017), Türk İslam Edebiyatında Fazilet-nâmeler ve Mekke, Medine, Kudüs, Şam Üzerine Yazılmış Manzum Bir Faziletname Cilt: 2, Sayı: 2, ss./ 366-381.

⁵ Buhtunnasır: (Nebukadnezar II), Yeni Bâbil Krallığı’nın kurucusu ve Keldânî hânedanının ilk kralı Nabopolassar’ın oğludur.

Süleyman Kürsüsü'nü bulurlar. Buhtunnasır bu kürsüyü harap etmelerini söyler ve (bu kürsüye) vuranın kolu kurur.

58.sayfa ise Buhtunnasır'ın düş görmesi rivayetiyle başlar. Bu düş anlatılır ve Buhtunnasır bu düşü Danyal peygambere tabir ettirir. Danyal peygamber tabir eder ve Süleyman Kürsüsünü yıktırdığı için Süleyman'ın duasının tuttuğunu söyler. Bu kısmın devamında 500 yıl geçer ve Nuhşirevan gelir.

2.2 Onuncu Bab

Hz.Ömer'in Kudüs'ü feth etmesi ve Aksa'da yaptırdığı mescitten bahsedilir.

2.3. On Birinci Bab

'Abdûlmelik bin Mervan hikayetin büldürür' diyerek başlar. Hicretin üzerinden 70 yıl geçtiği ve bu dönemde halifelik ve sultanlığın Şam'da olduğu bilgisi verilir. Abdûlmelik ibni Mervan bin Yezid Şam'dan Kudüs'e gelir burada topladığı ululara ceddinin Hüseyin'i şehit ettiğini ve bu günahı için Allah'ın affedeceğini ümit ettiklerini söyler. Sonrasında Kudüs'ü yapmaya başladı denir. Kudüs'ten kastı Kubbetü's-Sahre olmalıdır. Çünkü Kubbetü's-sahre'nin inşasına 66 (685-86) yılında Abdûlmelik b. Mervân'ın görevlendirdiği Recâ b. Hayve ile Yezîd b. Sellâm tarafından başlanmış, inşaat 72'de (691) tamamlanmıştır.⁶

Devamında Kubbetü's-Sahre'nin altı yüz mermer direk ve altı bin ağaç direkleri olduğundan, buradaki kandillerde Recep, Şaban, Ramazan ve bayram gecelerinde yirmi bin mum yandığından bahseder.

Kubbetü's- Sahra dışında 15 kubbe daha olduğundan bahsedilerek İsmail peygambere cennetten gelen koçun boynuzu ve Kesri sultanının tacının da burada olduğu söylenir. Daha sonra Haşim halife bunları Mekke'de astırır ve bir yıllık yoldan bile onları ziyarete gelenlerin olduğundan bahsedilir. Bu mescidin perşembe ve cuma günleri açıldığı iki rekat namaz kılınabildiğini söylenmiş ve yazar kendi zamanı için artık her gün açık olduğu bilgisini vermiştir.

Bu konular anlatıldıktan sonra Ebu Cafer halife zamanında zelzele olduğu ve mescidin sağ ve solunun yıkıldığından bahsedilir. Hicretin üstünden ise 130 yıl geçmiştir der. Devamında Beni Ümiyye'nin halife olduğu zaman anlatılır. Bu zamanda üstleri yükle dolu yedi başı boş deve gelir, bu develerin sahibini aralar.

⁶ Bozkurt, N. (2002), TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt 26, s. 304-308, Ankara

Develerin sahibi olan adam cennete benzer bir yere girdiği ve yükleri de oradan aldığı anlatılır. Bu bölümün sonu Ümiyye'nin ölümüyle biter.

2.4. On İkinci Bab

'Dahhak bin Kays hikayetin bildürür' ifadesiyle başlar. Dahhak bin Kays'ın Kudüs'e gelişi ve bir ot düzdürmesinden bahsedilir. Allah'a asi olan bir kişi bu ota baksa yanacağı belirtilir. Ayrıca Dahhak bin Kays'ın şehrin kapısında ağaç bir kapı yaptırdığı eğer bir sihirbazın o kapıdan girerse bütün sihrini unutacağını ya da bir zalim girerse tövbe etmeden geçemeyeceğini anlatmıştır. Bölümün devamında Kudüs'te cins yılanlar olduğundan ve bu yılanlar birini sokarsa bunun tek devasının üç yüz altmış gün Kudüs'te kalmak olduğu bilgisini verir. Eğer bir gün bile Kudüs'ten çıkarsa o kişinin öleceğini söyler.

Daha sonrasında Sa'd bin Üzeyir, Beni İsrail zamanında Kudüs'te bir pınar olduğundan bahseder. Kim zina kılrsa ve inkar etse bu sudan içirirlerdi, der ve Meryem Ana'nında suçlandığında bu sudan içtiğini söyler.

Bölümün sonunda da Kudüs'ün eksiklerini söyleyen bir kişinin Kudüs'e geldiğinde oranın mübarekliğini ve şerefini kör gibi görmediğini, burada günahlarından arınıp anadan doğmuş gibi olacağını bilmediğini belirtir.

2.5. On Üçüncü Bab

Bu kısımda Sahra taşının faziletleri anlatılır. Bu sırada çeşitli Allah dostlarının bu taş ile ilgili söylediklerini aktarır. Şeyh-i Muhyiddin, (ra.) Sahra taşının kıyamet günü geldiğinde boyunun beş yüz yıllık yol olacağını ve Hakk'ın kadılığı bu taş üzerinde eyleyeceğini, cennet ve cehennemin onun üzerinde buyrulacağını söyler.

Bölümün devamında Ebu Hureyre: İsrail aleyhisselam sur'u Sahra taşının üstünde ura (çala), der. Sonrasında Ka'ab (ra), Resulü Enbiyadan rivayet eder ve cennet pınarlarının hep sahra taşının altından çıktığını söyler. Her kim bunlardan içse gölü nurlanır ve bedeni cehenneme haram olur. Nevfeli, dört ırmağın sahra taşının altından çıktığını ve dünyaya bahş olunduğundan bahseder.

Sonrasında Şeyhi Şemseddin (ra) rivayet eder ve Bi'ri Varaka'dan cennete giren Ebu'l Muhsin'i anlatır.

Mukatil peygamberimizden rivayet eder ve göklerin kapısı Sahra taşının üstündedir, der. Sonrasında İbni Mesud rivayet eder ve peygamberimizin üç yerde

üç meleğin dua ettiğini söylediğinden bahseder. Bu yerlerin biri Mekke biri Medine birisi de Kudüs'tür.

İbrahim bin Edhem (ra.) kubbe-i sahra'da kaldığı bir gece çok fazla meleğin geldiğini gördüğünü anlatır. Ve orada Mikail (as.) hikayesini anlatırlar. Sonrasında bir duaya yer verilmiştir. Bu duayı kim Allah için İbrahim bin Edhem'e okursa onun faziletinden bahsedilmiştir.

Devamında sırasıyla Enes bin Malik (ra.), Şemseddin, Şeyhi Muhyiddin'in söylemiş oldukları bir duadan bahseder ve bu duaları okuyanların göreceği faziletler anlatılır. Bölümün sonunda kırmızı ile yazılmış latife adlı bir yer de vardır.

2.6. On Dördüncü Bab

'Kudüs ve nice ziyaret ve namaz ve dua kılmak kerek anı beyan ider' diyerek başlar. Beyti'l Mukaddes'i ziyaret edecek kişi abdest almalı ve temiz kıyafet giymeli ve 'Bismillahi tevekkeltü alellahi' demelidir.

Bab-ı Hıttı kapısının faziletinden bahsedilmiş ve oraya girerken okunacak dualara yer verilmiştir. Bu duaları okumalı girip iki rekat namaz kılmalı ve ne haceti varsa dilemeli denmiştir.

Yazar buradan sonra (kişinin) sırasıyla Süleyman peygamber kubbesi, Canlar mağarası, Miraç kubbesi, Kızıl mihrab, Cennet kapısı derler yeşil murabba bir mermer, Sahranın sağ yanındaki peygamber as.'ın kademi (ayak izi), hamza pehlivan kalkanı, İdris kademi, sahra taşı, sahra taşının sağ yanındaki mihrab, peygamber as. imamesi'nin (sarığı) olduğu yer, oradan ilerideki mihrab, kedinin taş olduğu yer, Halil peygamberin namaz kıldığı duvar içindeki yer, hanifiler mihrabı, silsile (kubbe), peygamber hurması denilen yerin mihrabı, Mescidi'l- Aksa kapısına girmeden önce, Aksa'nın ulu mihrabı, Ömer mihrabı, Zekkeriya peygamber mihrabı, Davud peygamber mihrabı, İsa peygamber makamı, Meryem mihrabı, Havariyyün denilen İsa peygamberin ashablarının makamı, Kırklar makamı, tövbe ve rahmet kapıları, çukur olan bir mihrab, Hızır peygamber as. makamı, Süleyman peygamber kürsüsünün görüldüğü yer, Meryem ana, Tur dağında Rabia el-Adeviyye'nin kabri, İsa peygamberin kademi yeri, Şeyhi Süleyman (Süleyman-ı Farsi) adlı er ve buradan yukarıda olan kubbe, buradan aşağıdaki Üzeyir peygamber, İmam-ı Maliki mihrabını ziyaret etmek gerektiği ve her bir yer için ayrı ayrı okunacak dualardan

kılınacak namazlardan bahsedilmiş daha sonrasında Kudüs'ün faziletlerini anlatmıştır.

Müellif bu bölümün devamında Musa peygamber ve aşure gününden bahsettikten sonra 'Haza fezail-ü Halilullah Aleyhisselam ve Evladihi'l-kiram' adlı yeni bir başlık açar. Bu bölümün başında yaklaşık bir buçuk sayfalık Arapça bir kısım yer alır. İbrahim peygamber, İshak peygamber, Yakup peygamber ve Yusuf peygamberin ölümleri anlatılır.

2.7.On Beşinci Bab

'Halilullah binasın ve nice ziyaret itmek gerek anı beyan eder' diyerek başlar. Süleyman peygamberin devlere emir vererek nurun gökten yere direk olduğu yere dayanıklı bir bina yapması anlatılır.

Kudüs'ü ziyaret edip 5 vakit namazı cemaatle kılanlara ne dileği varsa kabul olsun, günahları bağışlansın diye dua edilir. Ve kim gidip Halil, İshak, Yakup, Yusuf, Sare'nin kabirlerini Allah rızası için ziyaret edip Kuran okuyup dua etse ne gibi sevapları olduğundan bahseder. İbrahim peygamber as'ın kabrini ziyaret edip namaz kılsa faziletlerini anlatır. Halilullah ile ilgili rivayetlerden bahseder.

Son sayfalarda ise Halil peygamberin , İshak peygamberi, Sare hatunu ve Rika hatunu, Yakup peygamberi, Lika hatunu, Yusuf peygamberi ziyaret etmeleri ve dua okumaları istenir ve uzun bir dua ile bitirilir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.İNCELEME

1.1 Yazılış Özellikleri

1.1.1 Ünlülerin Yazılış Özellikleri

Eski Anadolu Türkçesinde ünlüler standart Türkiye Türkçesinde olduğu gibidir: a,e,i,o,ö,u,ü. Eski Anadolu Türkçesinde ünlüleri göstermek için ٰ (elif) , و (vav), ى (ye), ه (he) harflerinin yanı sıra Arap alfabesindeki hareketler de kullanılmıştır. Bu seslerden ٰ (elif) ve ه (he) harfleri a ve e seslerini, ى (ye) harfi ı ve i seslerini, و (vav) harfi ise o, ö, u, ü seslerini göstermektedir.

Eski Anadolu Türkçesinde e-i arasında bir kapalı e (è) sesinin varlığından bahsedilmektedir. Bu mesele oldukça karışıktır. Çünkü, Türkçede vokal gelişmeleri içinde i>e, e>i, i>è, e>è, è>e değişimleri görülmektedir. Aynı kelimenin i ve e'li şekli bulunması göz önünde tutularak, her iki sesi kendinde toplayan bir kapalı e'nin varlığı ve bunun sonradan e ve i şeklinde inkişafı ileri sürülmüştür (Timurtaş, 2012: 19). Metnimizde bu kapalı e sesi için ayrı bir işaret kullanılmadığından metne sadık kalınarak kapalı e (è) sesi e veya i olarak okunmuştur.

1.1.1.1 a Ünlüsünün Yazılışı

a) Ön Seste Kullanımı

Ön seste a ünlüsü üstünlü elif (ٰ) veya medli elif ile gösterilmiştir.

Üstünlü elif ile yazılışı: altun (الْتُنْ) 58a/5, ayruk (أَيْرُكْ) 69b/8, andan (أَنْدَنْ) 78a/7

Medli elif ile yazılışı: ay (أَى) 59a/2, ayağı (أَيَاغَى) 60a/3, ayru (أَيْرُو) 65b/7

b) İç Seste Kullanımı

İç seste a ünlüsü elif ve üstün ile yazılmıştır.

Elif ile yazılışı: rivāyetde (رَوَايَتْدَه) 57b/1, taşınun (طَاشِينُكْ) 71b/1

Üstün ile yazılışı: ağaç (أَغَجْ) 62a/9, ırmaqlaruñ (ايرْمَقْلَرُكْ) 65a/5, andan (أَنْدَنْ) 78a/7

c) Son Seste Kullanımı

Son seste a ünlüsü üstün, elif ve üstünlü he ile gösterilmiştir.

Üstün ile yazılışı: ursunlar (أُورْسُنْلَرْ) 74a/9, yañadan (يَاْغَادَنْ) 77a/9

Elif ile yazılışı: aña (أَكَا) 58a/9, baña (بَكَا) 75a/7

Üstünlü he ile yazılışı: bunca (بُونْجَه) 57b/2, taşra (طَاشْرَه) 67a/1, soñra (صُونْرَه) 73a/6

1.1.1.2 e Ünlüsünün Yazılışı

a) Ön Seste Kullanımı

Ön seste e ünlüsü üstünlü elif (ل) ile yazılmıştır: eyle (أَيْلَه)

6

4a/1, eş (أَشَّيْ) 66b/1, emedi (أَوْدَى) 90a/10, elleri (أَلْأَرَى) 96a/8

İç seste e ünlüsü üstün ile yazılmıştır: kesdiler (كَسَدِيلُ) 61a/6, beş (بَشْ)

62b/5, ‘anber (عَنْبَر) 63a/6

c) Son Seste Kullanımı

Son seste e ünlüsü üstünlü he ile yazılmıştır: yire (يِرْه) 58b/6

sekirdimle (سَكِرْدِمْلَه) 60a/2, ḥalīfe (خَلِيفَه) 60b/6

1.1.1.3 ı Ünlüsünün Yazılışı

a) Ön Seste Kullanımı

Ön seste ı ünlüsü elif, ye ve esre ile yazılmıştır:

Esreli elif ile yazılışı: ırmaklar (أَيْرْمَقْلَرْ) 65a/5

b) İç Seste Kullanımı

İç seste ı ünlüsü esre ve esreli ye ile yazılmıştır: budaklarında (بُودَقْلَرْنَدَه)

57b/11, kıla (قِيلَه) 77b/11, altına (أَلْتَنَه) 82a/4

c) Son Seste Kullanımı

Son seste ı ünlüsü esreli ye ile yazılmıştır: yılı (يَلَى) 61b/5, anı (أَنَى)

77b/8, ṭoḡrı (طُغْرَى) 83a/3

1.1.1.4 i Ünlüsünün Yazılışı

a) Ön Seste Kullanımı

Ön seste i ünlüsü esreli elif ve elif, ye ve esre ile yazılmıştır.

Esreli elif ile yazılışı: incigi (أِنْجِجَى) 57b/5, incüler (أِنْجُولَرْ) 65a/6,

Elif, ye ve esre ile yazılışı: içinde (أِنْجِنْدَه) 65a/6, ilerü (أِيلَرُو) 68a/2

b) İç Seste Kullanımı

İç seste i ünlüsü esre ve esreli ye ile yazılmıştır:

Esre ile yazılışı: vahiy (وَحَى) 94b/1

Esreli ye ile yazılışı: hazine (خَزِينَه) 62a/5, dirler (دِيرْلَرْ) 93a/2, ‘azim (عَظِيمْ)

95b/7

c) Son Seste Kullanımı

Son seste i ünlüsü esreli ye ile yazılmıştır: düşü (دُشَى) 58a/5, begi (بَكَى)

95a/3, keşki (كَشْكَى) 96b/9, veli (وَلَى) 97b/6

1.1.1.5 o Ünlüsünün Yazılışı

a) Ön Seste Kullanımı

Ön seste o ünlüsü elif-vav ve ötre ile yazılmıştır: ovānuñ (أَوَانُكْ) 64b/8, oruç (أُرُجْ) 91a/3, oğlı (أُغْلِ) 92b/11, olısdur (أُولِيسْرُدُرْ) 94a/8

b) İç Seste Kullanımı

İç seste o ünlüsü ötre ve vav ile yazılmıştır: tolar (طُولَرْ) 57b/7, yolınuñ (يُولُكْ) 90b/6, toğması (طُوغْمَسِي) 92b/10, donlı (دُونْلِي) 99b/4,

1.1.1.6 ö Ünlüsünün Yazılışı

a) Ön Seste Kullanımı

Ön seste ö ünlüsü elif, vav ve ötre ile yazılmıştır: örti (أُورْتِي) 63a/3, öldi (أَلْدِي) 67b/6, öterler (أُوتَرْلَرْ) 72b/3

b) İç Seste Kullanımı

İç seste ö ünlüsü vav ve ötre ile de yazılmıştır: gökden (كُوكْدَنْ) 57b/5, bölük (بُولُكْ) 58b/3, dört (دُورْتْ) 62a/11, göre (كُورَه) 106b/10

1.1.1.7 u Ünlüsünün Yazılışı

a) Ön Seste Kullanımı

Ön seste u ünlüsü elif vav ve ötre ile yazılmıştır: ulu (أُولُو) 59b/5, uçmāk (أُجْمَاكْ) 70b/5, ulaşıdurur (أُولُشْدُورُرْ) 90b/4

b) İç Seste Kullanımı

İç seste u ünlüsü yalnızca ötre ile gösterilebildiği gibi vav ve ötre ile de gösterilmiştir:

Ötre ile yazılışı: ‘aşüre (عَاشُورَا) 92b/10, hatun (خَاتُونْ) 97a/11

Vav ve ötre ile yazılışı: açuk (أَچُقْ) 77b/1, kurbāna (قُرْبَانْ) 90b/5

c) Son Seste Kullanımı

Son seste u ünlüsü ötre ve vav ile yazılmıştır: kamu (قَمُو) 59b/7, ayru (أَيْرُو) 65b/7, kapu (قَپُو) 72a/11, qarşu (قَرَشُو) 79a/3

1.1.1.8 ü Ünlüsünün Yazılışı

a) Ön Seste Kullanımı

Ön seste ü ünlüsü elif vav, elif vav ve ötre ile yazılmıştır: üstini (أُوسْتِنِي) 61a/8, ümizdür (أُمِيزْدُرْ) 62a/1, üzengüde (أُوز_NKÜDE) 66a/8, üç (أُچْ) 91a/6

b) İç Seste Kullanımı

İç seste ü ünlüsü yalnızca ötre ile gösterilebildiği gibi vav ve ötre ile de gösterilmiştir:

Ötre ile yazılışı: günâhları (كُنَاهَلَرى) 62a/1

Vav ve ötre ile yazılışı: çünkü (جُونُكى) 60b/6, gümüşden (كُومُشْدَن) 62b/2, günü (كُون) 93a/2

c) Son Seste Kullanımı

Son seste ü ünlüsü ötre ve vav ile yazılmıştır: incü (اِنْجُو) 64b/1, dürlü (دُورْلُو) 65a/6, kendü (كَنْدُو) 65b/3

1.1.2 Ünsüzlerin Yazılış Özellikleri

Eski Anadolu Türkçesinde bugünkü yazı dilimizde bulunmayan h ve ñ ünsüzleri görülmektedir. Bugüne göre, başka bir farklı durumu yoktur (Timurtaş,1976: 341). Ünsüzler standart Türkiye Türkçesi ile aynıdır. Arap alfabesinden farklı olarak bazı sesler yer almaktadır. Bu harflerden p sesini karşılamak için pe (پ), ç sesini karşılamak için çe (چ), ince sırdaki g ve k seslerini karşılamak için kef (ك), ñ sesini karşılamak için de üç noktalı kef (ڭ) kullanılmıştır.

1.1.2.1 b ve p Ünsüzlerinin Yazılışı

Metnimizdeki Türkçe kelimelerin ön sesinde ağırlıklı olarak b ses korunmaktadır. Türkçe olan yalnızca bir kelime öne p sesi görülür.

Metinde bu kelimenin b'li şekline rastlanmamıştır:

parmakları (پَرْمَقْلَرى) 81b/1

İç seste p sesine rastlanmaktadır: depeler (دَپَلَر) 58a/3, kapucuñdur (قَپُوجُكُندُر) 59b/2, süpüründi (سُوپُرُندِي) 61a/3

-Ip zarf fiil eki bu dönemin metinlerindeki kullanıma uygun olarak yuvarlak şekliyle ve be (ب) sesiyle yazılmış olarak görülür. Bu ekin yazılışıyla ilgili istisnai bir duruma rastlanılmamıştır: alup (اَلُوب) 72b/4, inüp (اِنْوَب) 73b/11 çıkup (چِيفُوب) 86b/4, varup (وَارُوب) 95a/4

a) **Ön seste b sesinin yazılışı:** bınar (بِيْكَار) 69b/3, belürsüz (بَلُورْسُز) 70a/4, bağışlaya (بَغِشْلَیْه) 79a/11

b) **İç seste b sesinin yazılışı:** veribdi (وَرِیْدِی) 60b/11, şabāh (صَبَاح) 77a/3,

1.1.2.2 c ve ç Ünsüzlerinin Yazılışı

Metnimizde Türkçe kökenli kelimelerde ön seste c görülmez.

Bunun yanında ön seste ç sesine sıklıkla rastlanır. Son seste ç sesinin daima c (ج) ile yazıldığı görülür.

a) **Ön seste yazılışı:** çıkup (چِيفُوب) 64a/8, çekerken (چَکَرْکَن) 72a/9, çöküp (چُوکُوب) 91b/7, çalap (چَلْپ) 97a/5

b) İç seste yazılışı: keçeden (كَجَدَنْ) 63a/4, kıçın kıçın (قِچِنْ قِچِنْ) 92b/5
bağçeler (بَغْجَلَرْ) 109b/4

c) Son seste yazılışı: ağaç (أَغْج) 57b/7

1.1.2.3 k-g ve k-ğ Ünsüzlerinin Yazılışı

Metnimizdeki Türkçe kelimelerde k ve g sesi kef (ك) ; k sesi kaf (ق);
ğ sesi gayın (غ) ile yazılmıştır. Türkçe kelimelerde kalın sırada k>ğ değişimi söz
başında görülmez.

a) Ön seste kalın sıradan kelimeler: kurdı (قُورْد) 58a/3,

kapudan (قُودَنْ) 68a/10, kıyu (قُيُ) 72a/7

b) Ön seste ince sıradan kelimeler: gevdesi (كَوْدَه سِي) 57b/3,

gönlinden (كُؤْغُئِنْ) 59b/10, gördi (كُورْد) 74a/11, gire (كِيَرَه) 84a/7

c) İç seste k-g ünsüz: gökden (كُؤْكَئِنْ) 58b/6, direkleri (دِيرَكْلَرِي) 66b/9,
girdüğün (كِيرْدُؤْكَئِنْ) 72a/6

ç) İç seste k-ğ ünsüzleri: ağaç (أَغْج) 58b/10, ayağı (أَيَاغِي) 60a/3, toğmış (طُؤْغُْمِشْ) 78a/9, sağışınca (صَاغِشِنْجَه) 75b/8, hırkasını (خَرْقَسِينِي) 60b/11,

d) Son seste k-g ünsüzü: beg (بَغْ) 60a/10, ditrek (دِئْرَكْ) 61a/6, direk (دِيرَكْ) 62a/9, eksik (أَكْسِكَ) 62b/1

e) Son seste k-ğ ünsüzleri: balık (بَالِغْ) 66a/11, varak (وَرَقْ) 67a/11,
uçmak (أُؤْچْمَاقْ) 70b/5, azık (أَزِغْ) 90b/6

1.1.2.4 t , t-d Ünsüzlerinin Yazılışı

Eski Türkçede ön ses durumundaki kalın ve ince sıradan t'lerin bir kısmı
Eski Anadolu Türkçesinde sadalılışarak d'ye dönmüştür (Özkan, 1995: 89).
Aslında t olan sesin d- olarak inkişâf etmesi Eski Türkçe Devresinin sonunda
başlamıştır. Fakat Eski Anadolu Türkçesinde durum açık değildir. Müstensihe göre
durum değişmektedir. Aynı nüshada , hatta aynı sayfada bir kelimenin iki şekli de
geçmektedir (Timurtaş, 1976: 341).

Kalın sıradan kelimelerin ön seslerinde bulunan t sesi tı (ط) ile yazılmıştır:
tağlar (طَاغْلَرْ) 61a/4, taşra (طَشْرَه) 65a/11

İnce sıradan kelimelerin ön sesindeki t sesinin ise tonlularak d sesine
dönüştüğü görülür: demürden (دَمُردَنْ) 57b/4, depeler (دِپَلَرْ) 58a/3, dünle (دُونْلَه) 59b/9, diküp (دِكُؤْبْ) 60b/8

Metnimizdeki bazı kelimelerin ön sesindeki t sesinin hem tonlu
hem tonsuz şekli görülmüştür: tonlar (طُونْلَرْ) 63a/8 - donlu (دُونْلِي)

9b/4, tıldurdılar (طُولُزْدِيلَر) 62a/6 - dıldurdı (دُولُزْدِي) 65b/4, tırrur (طُولُز) 57b/10 - durur (دُولُز) 77b/5

İç ve son sesteki t sesi ise genellikle te (ت) ile yazılmıştır:

1.1.2.5 ñ Ünsüzünün Yazılışı

Ñ ünsüzü ön ses durumunda bulunmaz, yalnızca iç ve son ses durumunda bulunur. genellikle ke (ك) ile yazılmakta, bazan da bu ünsüzü karşılamak için üç noktalı ke (كْ) kullanılmaktadır (Özkan, 1995: 89)

Bir kelimede nun ve ke (نك) “ng” sesi ile yazılmıştır: tıngır (طَنگَرِي) 77b/4

a) İç Seste Kullanımı: yañadan (يَنگَان) 77a/9, aña (اَنگَا) 83b/9, kıyāsuñda (قِيَاْسُونْدَه) 90a/10, deñize (دَنگِيْزَه) 103a/10

b) Son Seste Kullanımı: incigüñ (اِنچِيگُون) 58b/4, kendinüñ (كَنْدُونُون) 75a/2 anuñ (اَنُون) 87b/11, kabrüñ (قَبْرُون) 94a/8

1.1.2.6 s Ünsüzünün Yazılışı

S ünsüzü kalın sıradan kelimelerde sad (ص) ; ince sıradan kelimelerde ise sin (س) harfiyle yazılmıştır.

a) Ön seste yazılışı: şağı (صَاغِي) 63b/8, şuv (صُو) 72a/9,

b) İç seste yazılışı: baqşa (بَقْشَه) 68a/7, başa (بَصَه) 78b/2, fırsat (فَرْصَتْ) 88a/7

c) Son seste yazılışı: pes (پَسْ) 66a/10

1.1.2.7 Bazı Ek ve Şekillerin Yazılışı

Çift ünsüz ile biten bazı kelimelerde sondan bir önceki ünsüze bir hareke daha koyulduğu görülmüştür: kırud (قُورُدْ) 58a/3, dörüt (دُورُتْ) 67a/1, kırkı (قَرْقِ) 70a/2

Sayıların yazımı standart Türkiye Türkçesinden farklı olarak birleşik yazılmıştır: altıyüz (الْتِيُونُ) 62a/9, ikiyüz (اِيكِيُونُ) 62b/2, üçyüz (اُوجِيُونُ) 63a/8,

1.1.3 Edatların ve Ek Fiilin Yazılışı

1.1.3.1 Kadar Edatının Yazılışı

Metnimizde bu edat tek başına görüldüğü gibi başına eklenen ol ifadesi ile de görülmüştür: kıadarınca (قَدَرِنَجَه) 69a/6, ol kıadar (اُولَقَدَرْ) 102a/2

1.1.3.2 Dahı Edatının Yazılışı

Bu edat yazımı metnimizde dönemin diğer metinlerinde de olduğunu gibi normal yazılmıştır. Ayrıca ‘ol dahı’ şeklindeki kullanımı da mevcuttur: dahı (دَحِي) 59b/1, 64a/7, 68a/8 ol dahı (اُولَدَحِي) 64a/7, 102b/1

1.1.3.3 Kim Edatının Yazılışı

Osmanlı Türkçesinin son dönemlerine kadar varlığını koruyan ki'nin yanında kullanılan kim edatı, sonra yerini ki'ye bırakarak Türkiye Türkçesinde kullanımdan kalkmıştır. Başlangıçta, ilk tercümelerde ki edatı yerine hemen hemen kim edatı kullanılmış, zamanla ki'nin yanında gittikçe gerilemiş ve yerini tamamen ona bırakmıştır (Ergin, 2007:364). Metnimizde kim edatının birleşik yazıldığı bir kelimeye rastlanmamıştır.

Ayrı yazılışı: ider kim (ايدركم) 58a/7, her kim (هرکیم) 74a/4, ide kim (ايدہ کم) 81a/1, ola kim (الہ کم) 90b/7, yirde kim (يیرده کیم) 99b/9

1.1.3.4 Ki Edatının Yazılışı

Eski Anadolu Türkçesi döneminde ki'li birleşik cümleler daha fazla yer almış, 13 ve 14. yüzyıllarda ki ve kim aynı fonksiyonda birlikte kullanılırken, kim soru zamiri olarak da kullanılmaya devam etmiştir. 17 ve 18. yüzyıllardan sonra ki daha yaygın olarak kullanılırken kim'in kullanımı azalmıştır (Tokatlı, 2005: 134). Metnimizde her iki edatında yoğun olarak kullanıldığı görülmüştür.

Ayrı: ider ki (ايدركی) 58b/2, dibindeki (دبندہ کی) 58b/9, eyledür ki (ايدلر کی) 67a/2, ide ki (ايدکی) 78a/2, yanındaki (يانندکی) 82a/4,

Bitişik : eyledi ki (ايدليکه) 59b/6, ol ki (اولکه) 65b/5, içünki (ايجونکی) 76a/6, idi ki (ايدیکی) 98a/4

1.1.3.5 İle Edatının Yazılışı

İle edatı kelimeye uygun olarak kalın ya da ince şekliyle okunmuştur.

Yazılışında kelimedenden ayrı yazıldığı gibi ağırlıklı olarak kelimeye bitişik olarak da yazıldığı görülmüştür.

Birleşik yazılışı: miskile (مسکله) 63a/6, kalble (قلبله) 63b/6, yükile (يوكيله) 64a/10 hakkıla (77b/2

Ayrı yazılışı: zencir ile (زنجير ايله) 62b/1

1.1.3.6 İçün Edatının Yazılışı

İçün edatının kelimeye hem bitişik hem ayrı olarak yazıldığı görülmüştür.

Birleşik yazılışı: cāniçün (جانچون) 89b/9, ruhiçün (روحچون) 104b/7 olmağičün (اولماغичون) 112b/2

Ayrı yazılışı: bilmek içün (بلمك ايجون) 68a/5, idenler içün (ايدنلر ايجون) 76a/5, olmak içün (ولمق ايجون) 89b/9, senün içün (95b/11

1.1.3.7 Ek Fiilin Yazılışı

Türkçede ek-fiil (cevheri fiil) i- fiilidir. Eski Türkçedeki er- fiilinden günümüzdeki şekline (er->ir->i-) gelmiştir (Öztürk, 2017: 73). Metnimizde ek fiilin hem ayrı hem bitişik şekliyle yazıldığı görülmektedir.

Ayrı yazılışı: şaḡad idi (صَفْدَايدى) 60a/3, melik idi (مَلِكْ ايدى) 60b/9, şehri imiş (شَهْرِى ايمِشْ) 66b/5, var ise (وَار ايسَه) 71a/8

Bitişik yazılışı: dimişidi (ديميشيدي) 59a/5, yogidi (يُو غيدي) 61b/2

1.1.3.8 İkili Yazılışlar

a)Geniş zaman ekinin yazımı: eydür (اَيْدُرْ) 69b/2- eyder (اَيْدَرْ) 74b/10,

b) Dönüşlülük zamiri: kendi (كَنْدِي) 57b/1- kendüv (كَنْدُؤْ) 61b/8, kendüye (كَنْدُؤِيَه) 59b/4 - kendini (60a/1,

c) Ek fiilin yazımı: Ek fiiller bazı yerlerde bitişik bazılarında ayrı yazılmıştır: dimişidi (ديميشيدي) 59a/5, dimiş idi (ديمِشْ ايدى) 60b/5

ç) İlgi hâli ekinin yazımı: İlgi hali ekinin ikili kullanımı yoktur. Bu ek metinde daima yuvarlak yazılmıştır: göklerin (كُؤْكَرْكَ) 73b/8, şehrinin (شَهْرِينْكَ) 74b/10, ikisinin (ايكيسِينْكَ) 79a/1

d) Diğer bazı Türkçe kelimeler: eksik (اَكْسِيْكَ) 62b/1- eksügin (اَكْسُؤِيْكَ) 70a/9, yirden (يِيْرْدَنْ) 57b/7- yeri (يِرِي) 82b/8,

e) Alıntı sözcükler: Bu dönemin metinlerinde ikili yazılışlar Türkçe kelimelerin yanı sıra alıntı kelimelerde de görülür. Fakat bizim çalışmamızı kapsayan bölümümüzde alıntı kelimelerde ikili yazılışa rastlanmamıştır.

1.2 Ses Bilgisi

1.2.1 Ünlüler

1.2.1.1 Ünlü Uyumları

1.2.1.1.1 İncelik-Kalınlık Bakımından Ünlü Uyumları

İncelik-kalınlık bakımından ünlü uyumu, Türkçede her devirde sağlamdır (Timurtaş, 2012: 26). Eski Türkçe devrinde olduğu gibi Eski Anadolu Türkçesinde de kalınlık-incelik uyumu tamdır (Öztürk,2017: 44). Fakat bazı ekler incelik-kalınlık uyumunu bozmaktadır. Uyuma uymayan –ki, -ken, -daş, -gil, -yor eklerinin metnimizdeki durumları şu şekildedir:

-ki: Türkiye Türkçesinde uyuma uymayan –ki aitlik eki Eski Anadolu Türkçesinde Eski Türkçe dönemindeki gibi –kı, -ki kullanılmış olup uyuma uymuştur. Ünlü ile biten kelimelere eklendiğinde ünsüzü tonlulaştırarak –gı şekline döner (Öztürk, 2017: 44): eyledi ki 59b/6, gördi ki 74a/11, andağı 100a/3

-ken: Bu ek daima ince ünlüdür ve uyumu bozmaktadır: yörürken 78a/3, otururken 82b/11, kılurken 84b/3, giderken 95b/8

-daş: Bu ekin kalın sıradan yazılışının yanında ince sıradan yazılmış bir örneğine de rastlanılmıştır: karındaşı 97b/11, kardeşlere 112a/6

-gil, -ğıl: Bu ek metnimizde sadece bir kelimede ince sıradan yazılmıştır. Kullanıldığı diğer kelimelerde farklılık oluşturan bir durum yoktur: kılğıl 90a/11 virgil 95b/1, algıl 95b/11, olğıl 104a/3

-yor: Bu eke uygun örneğe metnimizde rastlanılmamıştır.

1.2.1.1.2 Düzlük-Yuvarlaklık Bakımından Ünlü Uyumu

Türkçenin ilk devirlerinden beri düzlük yuvarlaklık uyumunun umumileşip sağlam kaideler olarak ortaya çıkmadığı malumdur. Eski Anadolu Türkçesinde ise bu hal devam etmekte ayrıca eski ve yeni yazı dilimizden farklı olarak birçok kelimelerde bir yuvarlaklaşma kendini göstermektedir (Timurtaş 1994: 27).

1.2.1.1.2.1 Kelimelerde Yuvarlaklaşma

Kelime kök ve gövdelerinde meydana gelen yuvarlaklaşma örnekleri şunlardır: altundan 57b/3, demürden 57b/4, yavuz 58b/4, açuk 63b/4, incülerin 65a/9

1.2.1.1.2.2 Eklerde Yuvarlaklaşma

Metnimizde bulunan eklerden aşağıda sıralananlar daima yuvarlak ünlüdür:

a)-Uz çokluk birinci şahıs istek eki: bilürüz 61a/2, iletirüz 77a/11, aluruz 103a/2

b) -U zarf-fiil eki: aşılı idi 62b/3, sürtünü 79a/5

c) -r geniş zaman eki: belirür 57b/8, çağırur 57b/9, tağılır 58a/1, yarlığanur 61a/10, gelür 64a/1

Bu ek tek bir kelimede düz ünlüdür: girir 72a/11

ç) -Up zarf-fiil eki: Bilindiği üzere, Eski Anadolu Türkçesi döneminde de işlek olan-Up zarf-fiili eki tarihi dönemler içinde fonetik açıdan çeşitlenerek gelişme gösteren eklerden biridir. Ekin önünde bulunan yardımcı ünlü, Eski Türkçe döneminde dudak uyumuna bağlı olarak kullanılırken, yuvarlaklaşma temayülüne uyarak Anadolu Türkçesinin bu dönem metinlerinde genel görüntü yuvarlak ünlüdür (Duman ve Yağmur,2010:116):yıkup 59a/7, diküp 60b/8, sekirdüp 68a/10,

d) -dU görülen geçmiş zaman ekinin ikinci şahıs çekimi: çıkduñ 73a/9

e) **-Uk filden isim yapım eki:** buyuruk 88b/4, açuk 101b/2, ayruk 108a/3

f) **-dUk sıfat-fiil eki:** kesdügi 59a/2, başduğı 69a/10, girdügin 72a/6, itdükden 89b/5

g) **-Ur ettirgenlik eki:** içürürler 69b/5, artururlardı 75b/9

ğ) **+Uñ teklik ikinci şahıs iyelik eki:** oğluñ 58a/10, karnuñ 58a/10, kapucuñ 59b/3

h) **+Uñ; -nUñ ilgi eki:** oğluñ 58b/1, senüñ 59a/3, taşuñ 61a/7

ı) **-dU görülen geçmiş zaman ekinin birinci şahıs çekimi:** virdük 95b/7, oldum 96b/4, bağışladum 108b/5

Eski Anadolu Türkçesinde bilinen durum dışında şu eklerin hem düz hem yuvarlak örnekleri vardır:

a) **-sUn; -sUnlAr emir ekleri:** olmasun 70a/1, ursunlar 74a/9, göstersiz 104a/3, olasin 58a/8, görürsin 67a/2

b) **-dUr ettirgenlik eki:** yandurur 89a/4, ulaşdurur 90b/4, düzdürdi 68a/3, otladırdı 64b/7, düzdirdi 68a/9,

c) **-dUr bildirme eki:** yokdur 63b/10, oğlıdur 68b/11, olısardur 94a/8, kesredir 57b/10, bñârlarındandır 71b/4

ç) **+Um; -UmUz birinci şahıs iyelik eki:** ardumdan 74b/9, işaretimiz 87b/3, aluruz 103a/2, alurız 103a/1, kabrim 88b/6, benim 100b/6

d) **+IU isimden isim yapma eki:** adlu 64b/5, şuvlu 71a/7, yirlü 89b/3, şulı 76b/7,

e) **+sUz isimden isim yapma eki:** belürsüz 61a/4, şağışsuz 94a/3, hadsüz 102a/2, ıssızlık 64b/4

1.2.1.2 Ünlü Değişmeleri

Türkçede gerek söz köklerinde, gerek eklerde bulunan ünlüler, çeşitli sebeplerin tesiri ile, gelişmiş, muhtelif değişikliklere uğramışlardır (Timurtaş,1994: 19). Metnimizde yer alan ünlü değişmeleri şunlardır:

e > i ve i > e Değişmesi

Türkçede ünlü gelişmeleri içinde i > e, e > i, i > è, e > è, è > e değişmeleri görülmektedir (Timurtaş,1994: 19). Günümüzde e ile söylenen birçok kelime metinde i ünlüsü ile yazıldığı gibi bugün i ünlüsü ile söylediğimiz bazı kelimelerinde e ünlüsü ile yazıldığını görmekteyiz.

e > i : yire 58b/6, dir 72b/4,yidi 75a/3, girü 77a/11, gice 77b/2, vire 88a/10

i > e : evedi 90a/10, eylük 102a/10

i > ü ve ı > u Değişmesi

Eski Anadolu Türkçesinde yuvarlaklaşmalar ı>u, i>ü yönünde olup kelime kökünde ve eklerde olmak üzere iki şekilde ortaya çıkar. Kök kelimelerde bugün düz kullanılan kelimeler Eski Türkçe döneminde ve Eski Anadolu Türkçesinde yuvarlak olarak kullanılmaktaydı. Bu kelimelerin bazılarında yuvarlaklaşma sebebi belli değildir (Öztürk,2017: 46).

i > ü : eksügin 70a/9, içerü 72a/11, ilerü 78b/2, terazü 83b/4, kendü 90a/4

ı > u : kapu 72a/11, ayruḡ 72b/9, açuḡ 77b/1, karşı 79a/3, fırsat 88a/7, yuḡaruda 90b/11

u > o ve ü > ö Değişmesi

Eski Anadolu Türkçesindeki o-u, ö-ü sesleri arasındaki değişmeler

g

enişleme ya da daralma olayı olmaktan çok Arap alfabesindeki vav (و) harfinin Türkçedeki o, ö, u, ü ünlülerini karşılamasından kaynaklanan bir meseledir (Öztürk,2017: 54).

1.2.1.3 Ünlü Düşmesi

Bir ünsüzle biten iki heceli kelimeler, ünlüyle başlayan bir ek aldığı zaman; ikinci hecedeki açık, vurgusuz, zayıf ünlü düşer. Bu durum Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde sıkça rastlanan bir ses olayıdır (Taş, 2021: 33) :
karnı 57b/4, oḡlı 58b/1, ḡönlinden 59b/10, yörürken 78a/3, boynından 88b/9, eyder 11b/9

1.2.1.4 Ünlü Birleşmesi

Ünlü düşmesinin özel bir biçimine ünlü birleşmesi denir. Aynı yerde bulunan iki ünlünün birleşerek tek bir ünlü haline gelmesi olayıdır (Öztürk,2017: 59). Metnimizde görülen ünlü birleşmesi örneklerinden bazıları şunlardır: nesne 59a/7, şöyle 61b/1, niçün 75a/1, böyle 96a/7

1.2.2 Ünsüzler

Eski Anadolu Türkçesinin ünsüz türleri bakımından en önemli yanı, Eski Türkçedeki ñ damak ünsüzünün olduğu gibi sürdürülmesi ve bir gırtlak ünsüzü olan ḡ'nın varlığıdır (Korkmaz,2020: 93).

1.2.2.1 Ünsüz Değişmeleri

ķ > ħ Değişimi

Türkçe kelimelerde ön seste ħ ünsüzü bulunmaz. Bugün h ile başlayan ve içerisinde h sesi taşıyan birkaç Türkçe kelime Eski Türkçe devresinde ķ sesi ile karşılanmaktaydı. Eski Türkçedeki bazı kelimelerde ķ sesinin ķ > ħ değişmesiyle ħ'ye dönüşmesi daha sonraki dönemlerde olmuştur (Öztürk,2017: 58).

Söz başında ķ ile yazılan örnekler: kaçan 77b/9, kıanda 104b/3

Söz sonunda ķ ile yazılan örnekler: budakları 57b/8, yok 64a/11, uçmak 70b/5, çok 81a/1, baķdı 109a/1

Söz içinde ħ ile yazılan örnekler: yaķşıdır 76b/4, yoķsa 77a/3,

k > g Değişimi

Kelime başındaki bu değişiklik Eski Türkçeden Batı Türkçesine geçince ortaya çıkmıştır. Bu ses hadisesi büyük ölçüde gerçekleşmekle beraber umumi değildir. Zira -k- nin korunduğu örnekler de vardır (Özkan 1995:99). Eski Türkçede k iken metnimizde g olarak alınan bazı kelimeler şunlardır:

gökden 57b/5, geyerlerdi 63a/9, gördi 65a/1, gider 77a/4, girdükden 84a/8

Metnimizde k > g değişiminin yanı sıra k sesinin korunduğu kelimelere de rastlanmıştır: kim 59a/6, kendü 96a/2, kişi 99b/11, kimesne 108a/2

g > v Değişimi

Bu değişime ait metnimizde bir örnek bulunmaktadır: sovuķ 70a/6

t > d Değişimi

Eski Türkçede sözcük başındaki sabit t- ünsüzü, Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde t-'nin korunması ya da d-'ye dönüşmesi açısından karışık bir durum sergilemektedir. t- > d- değişimi yüzyıldan yüzyıla ve eserden esere birtakım farklılıklar göstermekle birlikte, daha çok, ince sıradan sözcüklerde gerçekleşmiştir. Kalın sıradan sözcüklerde t-'nin korunma oranı daha fazladır (Korkmaz,2020: 93).

t olarak kalanlar: taęılıñ 58a/1, tınlar 63a/8, tağarcığı 65b/8, tamlar 72a/3, tağ 94b/3

d olarak değişenler: demürden 57b/4, ditreyüp 77a/4, develer 77a/7, dirler 83b/9, degüldür 101b/3

ikili yazım: durur 77b/5-turur 63b/4, tıoldurdılar 62a/6-doldurdu 65b/4, tınlar 63a/8-donlu 99b/4

b > v Değişimi

Kelime başındaki b > v değişimi Eski Türkçe ile Batı Türkçesi arasında

olmuştur. Eski Türkçede kelime başında v sesi yoktur. Batı Türkçesinde bazı kelimelerde başta v sesi görülmektedir. Kelime içindeki b>v değişikliği Eski Türkçe devrinde başlamış ve daha geniş ölçüde vuku bulmuştur. Batı Türkçesinde kelime içinde ve sonunda gördüğümüz v'lerin çoğu bu şekilde ortaya çıkmıştır (Ergin, 2007: 84)

Kelime başında b > v değişimi: virdi 66b/7, verildi 98b/7, var 99b/4,

Kelime içi b > v değişmesi: yavuz 58b/4

Kelime sonu b > v değişmesi: av 98b/3, severdi 98a/11, şuvlu 71a/7

b > p Değişimi

Eski Türkçe döneminde b ile söylenen kelimelerin bazıları bugün p ile söylenmektedir. Eski Anadolu Türkçesi döneminde bazı kelimelerde b sesinin kullanılmaya devam ettiği görülmüştür.

p'li şekiller: parmakları 81b/1, pergidürler 97b/8, pes 101b/7,

b'li şekiller: bıñarlarından 89a/6

1.2.2.2 Ünsüz Türemesi

Bu dönemin metinlerinde yardımcı sesler dışında ünsüz türemesi sık rastlanan bir durum değildir. Yardımcı ses olarak /n/ ve /y/ kullanılır. Ünlüyle biten bir sözcüğe ünlü ile başlayan bir ek getirildiğinde yardımcı ses olarak /n/ ve /y/ seslerinin türediği görülür. Metnimizde bulunan bazı örnekler şu şekildedir: kapuyı 72b/9, kuyuya 73b/6, vilayetine 77a/11, dileye 82b/5

Ünsüz ikizleşmesi yoluyla da ünsüz türemesi gerçekleşebilir: kerre 80a/1, haqqum 88b/2

Bir kelimede ş türemesi görülmüştür: şimdi 67a/2

1.2.2.3 Ünsüz Düşmesi

Batı Türkçesinde birden fazla heceli kelimelerin ve eklerin sonundaki –ğ ve –g'ler ile, kelime ortasında ikinci hece başında bulunan eke veya kelimenin bünyesine dahil –ğ ve –g'ler düşmüşlerdir (Timurtaş,2012: 61).

g > ø : kamug > kamu 59b/7, ulug > ulu 60b/9, kapug > kapu 96a/6,

ilgerü > ilerü 97b/2, kergek > gerek 101a/2

y > ø : yığaç > ağaç 57b/7, yinçü > incü 64b/1

l > ø : oturup 92a/3, getürdi 95b/9

-lig,-lig > -lu,-lü: yazuklu 68a/4, tatlu 71a/7, görklü 100a/10,

1.2.2.4 Ünsüz Uyumu

Türkçede tonlu (yumuşak) ünsüzle biten kelimelerin sonuna tonlu ünsüzle

başlayan eklerin, tonsuz (sert) ünsüzle biten kelimelerin sonuna da tonsuz ünsüzlerle başlayan eklerin getirilmesi şeklinde ortaya çıkan uyuma ünsüz uyumu denir (Öztürk,2017: 45). Hem tonlu hem tonsuz şekilleri bulunan aşağıdaki ekler Eski Anadolu Türkçesinde yalnızca tonlu olarak kullanıldığı için ünsüz uyumunu bozmaktadır.

-da/-de bulunma hâli eki: ağaçdaki 58b/11, mihrâbda 68b/8, uçmağda 89a/5

-dan /-den ayrılma hâli eki: şarğdan 62a/4, ırâğdan 76a/8, ihlâsdan 88a/5, çokdan 88a/10, ağaçdan 102b/2,

-dı /-di /-du /-dü görülen geçmiş zaman eki: yaptı 67b/3, yetdi 67b/5,

-duk /-dük sıfat-fiil eki: kesdüğü 59a/2, itdükden 89b/5, içdüğü 101a/4,

-dur /-dür /-durur bildirme eki: yokdur 63b/10, hağdur 69a/8, kılmışdur 70b/9, çokdur 78b/10

-dur /-dür fiilden fiil yapma eki: tıldurdılar 62a/6, aşdurdı 62b/11, ulaşturmuş 109a/7

1.3 Şekil Bilgisi

1.3.1 Yapım Ekleri

Türkçe sondan eklemeli bir dildir. Kelime köklerine getirilen eklerle yeni kelimeler türetilir. Eski Anadolu Türkçesinde yapım ekleri Türkiye Türkçesinden çok da farklı değildir.

İsimden İsim Yapma Ekleri

+IU: Bu ekin ünlüsü Eski Anadolu Türkçesinde daima yuvarlaktır: kuvvetlü 58a/8, dürlü 65a/6, örtülü 77a/6, yirlü 89b/3

+IIk: Bu ekin ünlüsü metnimizde düzdür. Yuvarlak ünlülü yazılışına yalnızca bir kelimedede rastlanılmıştır: eylük 102a/10

padişâhlık 58b/5, küstâhlık 76a/8, bollık 76b/7, yıllık 90a/9

+sUz: Bu ekin ünlüsünün metnimizde hem düz hem yuvarlak ünlülü olduğu örnekler vardır: ıssızlık 64b/6, şağışsuz 94a/3, hâdsüz 102a/2, gözsüz 105b/11

+cI: kapıcı 60a/3, avcılar 66a/11, da'vâc 69a/8

+cılayın, +cileyin: buncılayın 67b/7, ancılayın 68a/4

+cIk: kedicik 82b/6, yörecük 95a/5

+rA: taşra 67a/1

Fiilden İsim Yapma Ekleri

Fiilden isim yapım ekleri, fiil soylu kelimelere eklenerek kelimeyi isim

yapar.

-k, -ak, -ek : büyük 64b/8, ayruk 69b/8, açuk 77b/1

-ağan, -egen : işegen 59b/10

-n : şatun 75a/2

-ş : şağışınca 75b/4

-t : ögütlediler 102a/4

-u: korkusun 76b/9, tolu 79a/4

1.3.2 Çekim Ekleri

1.3.2.1 İsim Çekim Ekleri

1.3.2.1.1 İyelik Ekleri

Adın karşıladığı nesnenin kime veya neye ait olduğunu bildiren, sahiplik gösteren ve adlar ile adlar arasında bağlantı kuran eklerdir. Dolayısıyla getirildikleri adların dışında fakat o adlara ait olan, o adların malı sayılan nesneleri şahıs olarak gösteren eklerdir (Korkmaz 2003: 259).

Eski Anadolu Türkçesindeki iyelik ekleri Türkçedeki şekillerinden sadece bazı küçük fonetik değişiklikler dolayısı ile farklıdır. Türkiye Türkçesindeki küçük ünlü uyumu Eski Anadolu Türkçesinde tam gelişmemiş olduğundan, bu dönemdeki iyelik eklerinin bir kısmı sadece 'düz ünlü', bir kısmı ise 'yuvarlak ünlü' ile kalıplaşmıştır (Gülsevin, 1997: 12). Eski Anadolu Türkçesinde 1 ve 2. Şahıs iyelik eklerinin ünlüleri daima yuvarlakken 3.şahıslarda ünlü düzdür.

+m: Teklik 1.şahıs ekidir. Eski Anadolu Türkçesinde ünsüzle biten bir kelimeye eklendiğinde araya giren yardımcı ünlüsü yuvarlakken metnimizde düz ünlülü yazılışına da rastlanılmıştır: kabrim 88b/6, mülkim 95a/9, ehlim 95a/10, benim 100b/6-benüm 94b/7, bereketümi 94b/8,

+ñ: Teklik 2.şahıs ekidir. Bu ekin ünlüsü daima yuvarlaktır: çıkduñ 73a/9

+I /+sI: Teklik 3.şahıs ekidir. Bu ekin ünlüsü daima düzdür: gönli 71b/8, binasın 79a/3, kapısı 80b/4, atası 89b/11, anası 89b/11

+mUz: Çokluk 1.şahıs ekidir. Ekin ünlüsü ve yardımcı ünlüsü daima yuvarlaktır: ceddümüz 61b/9, peygamberimiz 70b/7, işaretimiz 87b/3, işimiz 10 9b/6,

+ñUz: Çokluk 2.şahıs ekidir. Ekin ünlüsü ve yardımcı ünlüsü daima yuvarlaktır. Metnimizde bu ekin herhangi bir örneğine rastlanmamıştır.

+IArI: Çokluk 3.şahıs ekidir: anları 62b/11, kapularından 63b/11

1.3.2.1.2 Hâl Ekleri

Hal ekleri, sık sık kullanılan ve cümlelerin anlamına tesir eden isim çekimi ekleridir. Eğer bir cümlede geçen hal eklerinden biri gerçek fonksiyonu ile anlaşılamazsa, o cümleye verilen anlam da yanlış olur. Eski Anadolu Türkçesi gibi, özellikle, yalnızca bıraktığı eserlerle takip edebildiğimiz tarihi bir lehçenin hal eklerinin (bütün fonksiyon ve kullanılışları ile) tespiti, bu bakımdan önemlidir (Gülsevin, 1997: 16).

1.3.2.1.2.1 Yükleme Hâli Eki

Eski Anadolu Türkçesinde yükleme hali eki **-ı,-i**'dir: şüretini 60b/11, hırkasını 60b/11, şûrı 71b/1, nefisni 76a/6

Eski Türkçede bütün iyelik eklerinin üzerine gelen **n** yükleme eki Eski Anadolu Türkçesinde sadece 3.şahıs iyelik eklerinden sonra kullanılmaktadır (Timurtaş,2012:71):şüretin 61a/1, hırkasın 61a/2, harâcın 61b/7, kapusın 64b/11, kovâsın 72a/10

1.3.2.1.2.2 Yönelme Hâli Eki

Eski Anadolu Türkçesinde yönelme hali eki **+A**'dır. Bu ek Eski Türkçedeki **+GA** ekinden **g** sesinin düşmesiyle ortaya çıkmıştır (Timurtaş,2012: 69): yaprağına 72b/7, şehre 75a/4, dünyâya 71b/11, bize 109b/5

1.3.2.1.2.3 Bulunma Hâli Eki

Eski Anadolu Türkçesinde bulunma hali **+da,+de**'dir. Bu ekin tonsuz şekli bu dönemde görülmez: aşağıda 57b/10, budağında 58b/9, zamanında 60a/9, yanında 81a/3 uçmağda 89a/5, karşusunda 111a/2,

1.3.2.1.2.4 Ayrılma Hâli Eki

Eski Anadolu Türkçesinde ayrılma hali eki **+dan,+den**'dir. Bu ekin tonsuz şekli bu dönemde görülmez: bınarlarından 89a/6, kullardan 93a/6, korkularından 94b/10, dostından 97a/8, ağaçdan 102b/2

1.3.2.1.2.5 İlgi Hâli Eki

Ekin ünlüsü daima dar-yuvarlaktır, 'dudak uyumu'na uymaz. Ünsüzle biten kelimelerden sonra **+Uñ** şeklinde olması ve ancak ünlü ile biten kelimelerden sonra **+nUñ** halinde görülmesi , Eski Anadolu Türkçesi ile Göktürk Yazıtları arasındaki köprüyü göstermektedir (Gülsevin, 1997: 25).

Bu ek, kelime ünlü ile bitiyorsa **+nUñ**, ünsüzle bitiyorsa **+Uñ** şeklinde görülür: dünyānuñ 60a/11, taşınıuñ 61a/3, zamanuñ 67b/7, anlaruñ 67b/9, bunlaruñ 72a/1, yaprāguñ 73b/1

1.3.2.1.2.6 Eşitlik Hâli

Eski Anadolu Türkçesinde eşitlik eki +CA'dır. Bu ek aynı zamanda yapım eki görevi de görmektedir: bunca 57b/2, nice 64a/5, miqdārınca 62a/10, kadarınca 69a/6,

1.3.2.1.2.7 Vasıta Hâli Eki

Eski Anadolu Türkçesinde bu ek –IA/- IIA'dır: boynuzı ile 57b/3, kavmile 103a/11, hükmile 105b/9, süri ile 108b/10,

1.3.2.1.2.8 Yön Gösterme Hâli

Eski Türkçe dönemindeki –gArU ekinden biraz değişiklikle ortaya çıkmış ve kalıplaşarak sınırlı sayıda örnekte kendini –rA,-ArU şeklinde göstermiştir. Bu ekin yapım eki görevi ön plandadır (Öztürk,2017: 67): taşra 59b/9, üzre 78b/5, ilerü 81b/9, şöña 91a/4

1.3.2.1.3 Aitlik Eki

Eski Anadolu Türkçesinde aitlik eki –kı (ğı), -ki, şeklinde görülmektedir. Kalınlık-incelik uygun olarak kullanılır (Öztürk,2017:63): şimdiki 61b/2, yanımdaki 74b/7, andağı 100a/3

1.3.2.1.4 Soru Eki

Soru eki mı, mi'dir, ekteki vokal daima düzdür, vokal uyumu kanuna tâbi değildir. Fiil çekiminde ekin yeri bakımından bugünkünden farklı bir durum görülüyor (Timurtaş, 2012 : 135): gerçek midür 59b/7, alur mı 97a/6, olur mısın 103b/11

1.3.2.1.5 Bildirme Eki

Bildirme eki –dUr , metnimizde hem düz hem yuvarlak ünlülü olarak kullanılmıştır: kesredir 57b/10, uradır 71b/2, üstündedir 73b/9, yeridür 76a/9, kişilerdür 77a/7

1.3.2.2 Fiil Çekim Ekleri

Fiil kök ve gövdelerinin eylemleri varlıklara bağlarken girdikleri kalıp ve şekillenmeye “fiil çekimi” denir (Özdemir, 1967: 178). Çekimli fiil, fiil soylu sözcüğün üzerine haber veya dilek kipi ve şahıs ekinin eklenmesiyle oluşur. Fiilerin çekimli şekilleri yapılan işin zamanını ve işi kimin yaptığını ifade eder. Bugün Türkçemizde ikisi geçmiş zaman olmak üzere beş zaman bulunur.

1.3.2.2.1 Şahıs Ekleri

Çekimli fiillere gelen şahıs ekleri, zamir kökenli ekler ve iyelik kökenli ekler olmak üzere ikiye ayrılır. Şahıs eklerinin bu dönemde oldukça çeşitli olduğu görülür. “Batı Türkçesi fiil çekimini Doğu Türkçesi fiil çekiminden ayıran temel

sebepe Oğuzların ben ve biz zamirlerini men ve miz yapmamalarıdır. Eğer Oğuzlar b'yi m'ye çevirmiş olsalardı, m sesi v'ye dönmeyeceği için bugünkü 1.şahıs ekleri ortaya çıkmayacak, diğer Türklerde olduğu gibi m'li biçimler devam edecekti. Ana Oğuz Türkçesinde ben ve biz'de b'ler korunduğu içindir ki önce v'ye dönmüş sonrada erimiştir (Ercilasun, 2015 : 456).”

1.3.2.2.1.1 Zamir Kökenli Şahıs Ekleri

1.Tekil Şahıs: -Am indürem 94b/8, idem 94b/11,
ölürem 96b/6, Azrā'ilem 97a/3, bilmezem 103b/7

2. Teklik Şahıs: -sIn--sUn olasin 57b/8, duyarsın 92a/10, yaşarsın 96b/3

3. Teklik Şahıs: Eksiz diledi 69b/11, didi 73a/11, dimiş 76b/11, yapmış 79a/9

1. Çokluk Şahıs:-Uz,-vUz,- Iz bağışlaruz 99b/8 koruz 101b/2,
kāmumuz 102a/3, öliseriz 102a/3

2. Çokluk Şahıs:-sIz kimlersiz 99b/5

3. Çokluk Şahıs:-lAr saçdılar61a/7, yapıdılar61b/1, kodılar 103a/7

1.3.2.2.1.2 İyelik Kökenli Şahıs Ekleri

1.Tekil Şahıs:

m işitdüm 71b/10, geldüm 97a/4, virdüm 107b/10, idersem 109b/3

2. Teklik Şahıs:-ñ çıkduñ 73a/9,

3. Teklik Şahıs: Eksiz

1. Çokluk Şahıs:-k itdük 91a/1, virdük 95b/7, gördük 97a/7

2. Çokluk Şahıs:-ñUz uçun 57b/11, tağıluñ 58a/1, giduñ 58a/1

3. Çokluk Şahıs:-lAr toldurdılar 62a/6, bırağurlar 100a/6, kefenlediler 101a/7, kıldılar 102b/5,

1.3.2.2.2Kip Ekleri

1.3.2.2.2.1Bildirme Kipleri

a) Görülen Geçmiş Zaman Kipi

Eski Anadolu Türkçesinde görülen geçmiş zaman çekimi –**dU** ile yapılır.

- **dI** geçmiş zaman eki ile kurulan bu kip 1. ve 2. şahıs teklik ve çokluk çekimlerinde hep yuvarlak, 3.şahıs çekiminde hep düzdür (Korkmaz, 2020: 99) Eski Anadolu Türkçesi döneminde bu ek tonsuz olarak kullanılmaz. Bu durum

uyumu bozar. Görülen geçmiş zaman çekimi iyelik kökenli şahıs ekleriyle yapılır: geldüñ 60a/10, doldurdı 65b/4, oldum 96b/4, diledüñ 97a/3, bağışladum 108b/5

b) Öğrenilen Geçmiş Zaman Kipi

Geçmişte cereyan eden bir oluş veya kılışın bizzat görülmediği, başkası tarafından nakledildiği durumlarda bu zaman kullanılır. İfadesinde rivayet anlamı bulunur. Asıl eki -miş'tir ve daima 'düz-dar ünlü' ile kullanılır (Gülsevin, 1997: 80). Çekimlenirken iyelik kökenli şahıs ekleri kullanılır: olmuş 57b/3, çürümüş 64b/10, inmiş 97b/3, ayıtmış 109a/9

Metnimizde dört kelimedede öğrenilen geçmiş zaman çekiminin ünlüsünün yuvarlak yazıldığı görülmüştür: uymuşdur 70a/8, uyumuş 82b/6, olmuşdur 104b/4 olunmuşdur 111b/5

c) Geniş Zaman Kipi

Geniş zaman kip eki **-r,-ar,-er**'dir. Çekiminde zamir kökenli şahıs ekleri kullanılır: kılur 82b/4, bulur 70a/9, olur 71b/9, yarlıganur 78b/11

ç) Gelecek Zaman Kipi

Gelecek zaman kipi **-IsAr**'dır. Zamir kökenli şahıs ekleriyle çekimlenir. Günümüz Türkçesindeki **-AcAk** gelecek zaman eki bu dönemde sıfat fiil olarak kullanılır: olısdur 94a/8, ölıseriz 102a/3

d) Şimdiki Zaman Kipi

Şimdiki zaman için özel bir ek yoktur. Genellikle yukarıda belirtilen geniş zaman ve -A istek eki ile karşılanır. Şimdiki zamanda süreklilik sağlamak için bir tasvir fiili kuruluşundaki **-AdUrUr** ve **-A** yorur şekilleri kullanılır (Korkmaz, 2020:100): göre durursa 106b/10

Geniş zaman eki ile kullanılarak yapılan şimdiki zaman örneği: alurız 103a/1, oturur 100a/11

1.3.2.2.2 Tasarlama Kipleri

a) İstek Kipi

İstek kipi Eski Anadolu Türkçesinde **-A**'dır. Çekimi zamir kökenli şahıs ekleriyle yapılır: olasın 58a/8, artasın 58a/8, ırmeyem 75a/11, kıoya 104a/1

b) Şart Kipi

Eski Anadolu Türkçesinde şart kipi **-sA**'dır. İyelik kökenli şahıs ekleriyle çekimlenir: var ise 71a/8, dise 75b/4, düşerse 88a/7, girse 105b/10

c) Gereklilik Kipi

Gereklilik kipi için özel bir ek yoktur. Genellikle -A istek ve -sA şart eklerine gerek ve gerektür sözcükleri eklenerek yapılır (Korkmaz, 2020: 100): girse gerek 73a/6, kılmak gerek 77b/8, şorulsa gerektür 90b/1, isteye gerek 101a/2

ç) Emir Kipi

Emir kipi çekiminde her şahısta farklı ekler vardır:

1. Tekil Şahıs: -AyIn göreyin 92a/9, gireyin 100b/7,

2. Teklik Şahıs: -gII-- kılğıl 90a/11, virgil 95b/1, alğıl 95b/11

3. Teklik Şahıs: sUn olmasun 70a/1, bulmasun 74a/7, kıalsun 87b/3

1. Çokluk Şahıs: -AlUm eyleyelüm 63b/3, okuyalum 104b/8

2. Çokluk Şahıs: - ñ uçun 57b/11, tağıluñ 58a/1

3. Çokluk Şahıs: -sUnlAr ursunlar 74a/9,

İKİNCİ BÖLÜM

METİN

[57b] (1) bir rivāyetde kendi yerine vardı. Bu şahīḥdür yerinde (2) bunca zamandan sonra bir gice düş gördi. (3) Düşü bu ki başı altundan olmuş. Gevdesi gümüşden (4) olmuş. Karnı bakırdan olmuş. İki ayakları demürden (5) olmuş. İncigi kiremüdden olmuş görür. Gökden (6) üstüne bir taş iner mağrib ile maşrik arası (7) tolar görür.

Bir ağaç yirden biter ol sa'at büyür. (8) Budakları göge irer. Üstinde bir kişi belirür (9) örü turur bir yelte var çağırur eydür at yelteyidür. (10) Aşağıda bir kişi turur ağacın özine degin kesredir. (11) Budaklarında kuşlar öter eydür: Yâ kuşlar uçun [58a] (1) gidün, dir yanındaki canavarlara tağıluñ dir tağılur. (2) Görür önünde bir koç turur bir kırda hamle ider. (3) Kurd kaçır, yatır. Kurdı boynuzı ile depeler. Şabah (4) olur Danyâl peygamberi getirür eyder: Al saña biñ (5) altun bu düşi ta'bır it, dir. Gördüğü düşi (6) bir bir söyler. Ol dañı eydür: Yâ melik ol başun (7) altundan olduğı aña dalâlet ider kim kamu melikler (8) den sen ulu olasın kuvvetlü olup artasın. (9) Gevden gümüşden olduğı aña dalâlet ider kim (10) senden sonra oğlun melik ola karnun (11) bakırdan olduğı aña dalâlet oğlundan sonra [58b] (1) oğlunun oğlu yerin tutmaya. Uyluğun demirden (2) olduğı aña dalâlet ider ki andan sonra (3) beylik iki bölük ola. 'Acemden bir melik koya. İşi (4) yavuz ola. İki incigün kiremiden olduğı aña (5) dalâlet ider kim padişahlık yatlu ola. Ol taşun (6) gökden yire düşdi 'âlemi kapladı aña dalâlet (7) ider kim 'Arabdan bir peygamber garbı ve şarkı tuta. (8) Adı Muhammed ola 'aleyhi's-şelâtu ve's-selâm. Ol (9) gördüğün ağaç budağında kuşlar ve dibindeki (10) canavarlar aña dalâlet ider kim ağaç sensin (11) ağaçdaki kişi hâkimdür. Üstüne balta atan [59a] (1) kişi 'Azrâ'ıldür. Kesmek gice gündüzdür. Balta (2) ay yıldur. Kesküğü kazâ vü kâderdür. Kuşlar (3) senün beglerindür. Hayvânlar oldur kim bir kazâ (4) gele şüretün hayvâna döndüre. Süleymân (5) peygamberün du'âsı yerine gele zirâ dimişidi. (6) Bu bünyâdı kim yıkmak dilese aña sen helâlik (7) vir, didi. Her kim yıkup bundan nesne alsa gitse (8) anun şüretin döndür, dimişdi. Altı yıl şüreti (9) ayu oldu. Andan meymun oldu. Oğlu peygamberlere ve (10) erenlere çok mal virüp yalvardı şadâkalar virdi. (11) Girü âdem oldu. Du'âları bereketinde andan dürli [59b] (1) rence düşdi. Ve dañı ol kurtu senün padişah (2) -lığındur. Koç kapucundur boynuzı kılıcdur ki şakın (3) seni kapucun öldürmesün kılıç ile, didi. Çün (4) tamâm eyledi kendüye bir haş hil'at geyürdi (5) ve ulu beg dikdi. Sâ'ir begleri hâsed idüp (6) yerine işer didiler. Puhtu-n' Naşır toy eyledi ki (7) deñeye gerçek midür? Kamu uluları cem' eyledi. (8) Şoñbet âhir oldu. Yatacak vakit oldu işmarladı (9) kapucıya eyitdi: Dünle kim taşra çıkarsa öldür (10) amân virme, didi. Gönünden eyitdi: İşegen (11) âdem beglige lâyıq degildür, didi. Puhtu-n' Naşırı [60a] (1) dünle işemek tutdı gâlib oldu kendini (2) yeñemedi. Sekirdimle çıkdı. Kapucı atlaya gece (3) iki ayâğı dañı şakad idi. Ayağı dokundı kapucı (4) belinleyü turu geldi. Kılıcla çaldı iki pâre eyledi. (5) Câmı cehennem gitdi la'netullâhi 'aleyhi zîşt-i mel'un (6) idi. Andan beşyüz yıl geçdi

‘Arab ‘Acem karışdı (7) sonra Nuşirevân ‘âdil Bağdâda halîfe (8) oldu. ‘Adlinden ‘Arab ‘Acem diñlendi. Resûl (9) hazreti anuñ zamânında vücûda geldi eydürdi: (10) Bir ‘âdil beg zamânında dünyâya geldüñ, dir idi. (11) Ol dañı öldi sonra dünyânuñ yüzün resûlün **[60b]** (1) ‘adli tutdı. Andan sonra kimler halîfe oldu (2) anı beyan **Onuncı bâb** ‘Ömer ibni’l- Haṭṭâb Kudsî nice (3) aldı anı beyân ider. Ebû Bekri’s-şıdık’dan sonra (4) ‘Ömer bin Haṭṭâb raḍiallâhu’ anhu halîfe oldu. Resûl (5) hazreti ‘aleyhi’s-selâm kendüye dimiş idi Kudsün (6) fethi senün elünde ola diyü. Çünkü halîfe oldu. (7) Bir gün çeri çekdi. Kudse geldi Mağara’ı Ketan (8) dirler anuñ üzerine ‘alem diküp kondı. Elçi şaldı. (9) Ulu melik idi adı Yünândur. Üç kerre Kudsî (10) yaptı. İçinde keliseler eyledi çünkü ol kâfir (11) begine elçi veribdi. ‘Ömer’ün şüretini ve hırkasını **[61a]** (1) kitâblarda yazmışlar idi. Eyitdiler: ‘Ömerün şüretin (2) ve hırkasın bilürüz didiler, gelsün. Burucdan gördi (3) Şaḥra taşınuñ üzerinde süpüründi yığmışlar (4) taşlar gibi. Ol kâfirler belürsüz itmişler. Buyurdi (5) Hazreti ‘Ömer raḍiallâhu ‘ anhu altundan gümüşden (6) ditrek gibi ufağ akçeler kesdiler. Elli kise tolusu (7) ol süpründi üstüne saçdılar. Taşuñ (8) üstünü pāk itdiler. Akşâda bir küçürek mescid (9) yaptılar. Şimdi aña ‘Ömer mihrâbı dirler. Anda iki rek’at (10) namâz kılan kişünün günâhları yarlıganur. Andan (11) her işi bitürüp gine yerine vardı. Şaḥrâya kûbbe **[61b]** (1) yaptılar. Şöyle kaldı ‘Abdü’l-Melik zamânına (2) degin Akşânun bu şimdiki binası dañı yoğidi. (3) **On birinci bâb** ‘Abdü’l-Melik bin Mervân hikâyetin (4) bildürür. Kaçan peygamber hazreti ‘aleyhis-selâmuñ (5) hicretinün yetmiş yılı geçdi. ‘Abdü’l-Melik ibni Mervân (6) bin Yezîd Kudsî yapmağa başladı. Yedi yıllık Mısır (7) harâcın cem’i itdiler. Anuñ zamânında sultânlık (8) ve halîfelik Şamda iderler idi. Kendü Şamdan (9) Kudse geldi. Eyitdi cem’i ulularına: Bizüm ceddümüz (10) bir günâh işlediler. Hazreti Hüseyin raḍiallâhu ‘ anha (11) şehîd itdiler. Dañı bir iş ideyim ki .Haḡ Te’âlâ celle **[62a]** (1) ve ‘alâ hazretlerinden ümîddür ki ol günâhları bizden (2) ‘afv ide, didi. Şordı ki ilerü zamânda Kûbbe’i (3) Şaḥrânun hey’eti ve sureti nice idi bildüklerin (4) didiler. ‘Abdü’l-Melik buyurdi. Şaḥranun şarkdan (5) tarafı yanında bir hazine yaptılar hatta altun (6) gümüş ile töldurdılar. Üstüne iki emîn (7) kişi kodı, eyitdi: Bu malı harîç idün bol (8) bol kimseye güç idüp zulüm itmen, didi. Buyurdi (9) altıyüz mermer direk getürdiler. Altı biñ ağaç direk (10) var idi. Mescid tamâm olduğı miqdârınca (11) yaptılar. Yedi mihrâb var idi dörtyüzden **[62b]** (1) on beş eksik zencîr ile kandîl aşılı idi. (2) altundan gümüşden ikiyüz silsile altundan (3) gümüşden aşılı idi. Receb ve Şa’bân ve Ramazân (4) ve Bayrâm giceleri yigirmi

biñ şemi‘ çerāk yanardı. Ve dahı (5) harem içinde K bbe-i Ş hradan gayrı on beş k bbe var (6) idi.       h dım yigirmi d rt kapucusı var (7) idi. Altun g m   tahtılar K bbe-i Ş hrada a ılı (8) idi. Ve dahı İsm   l peyg mber cennetden gelen ko  n (9) boynuzı ve Kesri sult nının t cı K bbe-i Ş hrada (10) a ılı idi. T cı ba ında y   k meti ta  var idi.(11) Ha ım h l fe olı ak anları Mekke de a durdı. Ol [63a] (1) kadar z net eylediler kim bir yıllık yoldan g rmege (2) ziy rete gel rlerdi. Ol K bbe  stine    kat (3)  rti  rtmi ler idi. K r undan biri  a tiy ndan (4) biri ke eden Ş hra ta ının  st ne har rden (5) perdeler a mı lar idi.  evre yanı tarabuzundan (6) idi. Ve dahı za fir n  g d p miskile ‘anber (7) ile g l  uyı ile yo ururlardı. Şab h ol (8)       h dım h mm ma gir p p k t nlar (9) geyerlerdi. Ol yo urdukları bu  r iderlerdi. (10) D  enbe g n ve cum‘a g n a  rlardı, iki (11) rek‘at nam  z k labil rlerdi. Hem n bu  r k k s  [63b] (1)  ehre t lardı. İ ine girenleri Mı ra ya ama (2) varsa eyderlerdi: K dsi m b reki bu ziyaret eylemi  (3) biz dahı bunu ziyaret eyleyel m, dirlerdi. Elh md lill hi te‘  la (4)  imdiki zam nda g nd  z a  k t rur yatsuya (5) deyin. Sa‘ det an n kim vara an n i inde h   r (6) k lble nam  z k la ve h  et dileye iki rek‘at nam  z (7) elli bi e ge er. Andan   nra Eb  Ca‘fer h l fe (8) olı ak mescid n  a ı ve  ol  y kıldı ve zelzele (9) oldu. Hicret n y   otuz y lı ge mi di. H ber virdiler (10) y kıldı diy . Eyitdi: Ben m katumda ol kadar mal yokdur (11) ki anı ‘im ret idem, didi. Varın kapularından altun [64a] (1) tahtıları har  id p ‘im ret eylen, didi. Eyle (2) eyitdiler. Andan   nra gir  zelzele oldu k musı (3) y kıldı   yle har b yatdı sult n Mu ammedi (4) Mehdi dirlerdi a n dahı didiler sehel ‘im ret (5) eyledi. Nice zam ndan   nra **fa ıl** ‘im reti (6) Ben   mmiyye. Ka an Ben   mmiyye h l fe oldu. A n (7) dahı didiler ol dahı niyyet eyledi. Ş m‘dan K dse (8) gelmekile irtesi  ab h k  kine    up (9) otururken c mle yollar nazarı altında idi. N geh (10) k  kden g rdi ki yedi deve bir e ek y kile (11) gel r bilesinde kimse yok. Adam  aldı get rdiler. [64b] (1) Y ki kimin n ve cev hir ve kimin n inc  ve kimin n (2) yak t h l fe   hibin istedi, bulamadı. Z nnı (3) eyledi ki H k Te‘  la celle ve ‘  a bunu cennetden  aldı. (4) ‘Acebe k ldı, buyurdı ki c mi‘i  mmiyye yaptılar. (5) Bu develer ta  ta ırlardı. Meger ‘Arba adlu bir (6) ‘Arab n devesi idi. Ol ‘Arap ıssızlık beriyye (7) lerde devesin otladırdı. Gezerken n geh bir yire (8) yeti di. Bir b   k ov n n i inde bir y ce (9) div r y r gibi yapmı lar. Dolay  ge di, kapus n (10) buldı. Cehid eyledi kilidi ya murdan   r mi . (11) Ufatdı, kapus n a dı, girdi. Bir ‘ac yip [65a] (1) bost n g rdi, cennete benzerdi. D rli a a lar (2) kim n n yemi i olmi  kim n n

budağında taze kimi (3) çiçek virmiş. Dürli kuşlar içinde öter. Her (4) ağacın dibi altun ve gümüş kerpiçten yapılmış (5) aralarında ırmaklar dolaylı akar. Bu ırmakların (6) içinde dürlü dürlü cevherler, yakutlar, incüler (7) bî kıyâs çok bu ‘Arap getürdi ,didi. Deve’i (8) eşek ile içerü kodı. Kâpusın yapıdı. Ol taşların (9) büyüklerin ayırdı. İncülerin eyüsin ayırdı. Bu yedi (10) devenün on dört çuvalın doldurdu. Ağızların (11) dikdi. Yükletdi eşegi bile çekdi. Taşra [65b] (1) çıktı. Belinde bir tağarcığı var idi. Eşekün (2) yulârın boynına doladı, deve katar ile eşege (3) bağladı. Kendü girdi ol kıymatı taşların eyülerinden (4) tağarcığın doldurdu, eğlendi. Eşek durmadı, (5) gitdi. Develeri çekdi, üç yol idi. Ol ki (6) halîfe köşğine çıkar eşek aña gitdi. (7) Ol ‘Arap bilmedi ayrı yola gitdi, Şama girdi. (8) Tağarcığı bir yerde kodı, aramağa başladı. Her gün (9) şehirde gezerdi. Bir gün yolda gördi develerin (10) taş çekerler. Yörirdi geldi çekdi develerin (11) almağa alamadı. Uğraşarak halîfeye geldiler. [66a] (1) Benî Ümmiyye eyitdi: Bu develerün şahibi sen (2) misin? Eyitdi: Benem. Eyitdi: Yüki nedür? Ol dağı (3) kışsa-ı başdan ahire hikâyet eyledi. halîfe aña (4) bir ulu mertebe virüp râzı kıldı. Câmi‘ tamâm (5) oldu. Hicretün ikiyüz yılından sonra idi (6) ol ‘Arap gördüki bostân Şeddâd ibni ‘Âd (7) zulm ile yapup geldi ki gire atdan inerken (8) bir ayağı üzengüde iken hâzreti ‘Azrâ’il canın (9) aldı, tamuya atdı. Vezirleri ol kapuyı kilid (10)-leyüp yerlerine gelmişler idi. pes Benî Ümmiyye (11) Kudse geldi. Balık avcılar gezerken görürler [66b] (1) güzel ‘imâret kavme ğarîk olmuş. Kâmusı mermerden (2) dürli mevciler ile geldiler, Benî Ümmiyyeye hikâyet (3) eyitdiler. Ol dağı adamlar şaldı. Anda vardılar, (4) anı kazdılar bir levih çıktı. Okudılar meger (5) Belkıs şehri imiş ve köşki imiş. Halîfeye (6) haber şaldılar kendü vardı gördi Hâk Te’âlâya (7) çok şükürler eyledi. Hem malın hem mermerden viridi, (8) diyü. Halîfe buyurdu yıkdılar on iki biñ mu‘azzam (9) direkleri çıktı. Mermerden büyük direkleri getüre (10) mediler. Andan tahta biçüp sanduklara koyup (11) develer ile taşıdılar. Şahrânun iç divârına [67a] (1) ve taşra divârına dört levhi bir eyleyüp yapışdır (2) -dılar. Şimdi ki bina eyledür ki görürsin on iki yılda (3) tamâm oldu. kubbenün içinde on iki mu‘azzam direk (4) var. İkinci katında on altı direk var. Sekiz (5) divârda on altı rükün var. An içinde dört (6) rükün vardır direk gibi. Her iki direk arasında (7) on kandil altundan ve on kandil gümüşden (8) aşılı idi. Ol zamânda şimdi birisi kalmadı. (9) tama‘ idüp melikler aldı Kubbe-i Şahrânun (10) kamu direkleri başında sekizyüz biñ mişkâl (11) altundan varak yapışdurdılar. Kubbe içine bile [67b] (1) şimdiki zamânda görürsin Akşânun mihrâbında (2) altı yakut altı cevher kodıldılar.

Şimdi bir cevher (3) kalmadı. Anların yirleri ma'lumdur. Kaçan Şahra'yı yaptı (4) andan Mescid-i Akşâyı yaptı. Dilerdi ki Akşānuñ (5) için taşın Şahra gibi itdürdi. Ecel yetdi (6) öldi. Kūbbe-i Silsile ve Kūbbe-i Mi'rāç Şahra ile (7) bile tamām oldu. Şimdiki zamānuñ buncılayın 'imāret (8) yiryüzinde yokdur. Elḥamdülillāhi te'ālā şimdi içinde yüz (9) zī sa'adet anların Kūdis mübārek içinde Hāk (10) Te'ālā ḥazretine lāyık 'amel eyleye 'ömür geçüreler (11) *razaḳana'llāhu ve iyyāḳūm ve'l-cemī'il-müslimīne āmin yā mu'in* . [68a] (1) On ikinci bāb ḍaḥḥāk bin ḳays ḥikāyetin bildürür (2) ilerü zamānda Ḍaḥḥāk bin Ḳays raḍiallāhu 'anhu Ḳudse (3) geldi. 'Acāyibler ve ḥikmetler düzdürdi. Hiç kimse (4) ancılayın nesne düzdürdi yazuklu kulları (5) bilmek için biri bu idi. Ot düzdi. (6) Yalın var idi. Eger bir kişi Hāk Te'ālā ḥazretine 'āşī (7) olsa adam öldürse ol ota baksa fi'l-ḥāl (8) yanar idi. Ve biri ḍaḥı şehriñ ḳapusunda ağacdan (9) bir it düzdirdi. Eger bir kişi sāḥir olsa ol (10) ḳapudan girse ol it sekirdüp varurdi, (11) ürerdi. Ol kişi siḥrin unudurdi. Ve biri ḍaḥı [68b] (1) bir ḳapu var idi. Eger bir zālīm kimesne ol ḳapudan (2) girse anı ḳışar idi. Zulmine iḳrār idüp (3) iḥlās ile tevbe itmeyince ḳomazdı. Ve biri ḍaḥı (4) Zekerıyya peygamber 'aleyhi's-selām miḥrābında 'aşālar (5) ḳoyup dururlardı. Eger peygamber oğlu olsa aña (6) yapıssa eli güyenmez idi. Eger olmasa güyenür (7) idi. Peygamber oğlanların andan bilürlerdi. Biri (8) ḍaḥı gice miḥrābda peygamber oğlın ḳorlardı şabāḥa (9) degin şabāḥ görürlerdi eli altın gibi olmuş, (10) yüzinde nūrılık ururdi. Bilürlerdi ḥāk peygamber (11) oğlıdur. Biri ḍaḥı Ḳudüsde bir cinsi yılanlar [69a] (1) var idi. Eger bir kişi' i şoḳsa Ḳudüsde (2) bir ḳarış taşra çıkısa ölürdi. Anuñ devası (3) oldur kim üçyüz altmış gün Ḳudüsde durmak (4) gerek eger bir gün eksik olsa ölürdi. Ve biri (5) ḍaḥı bir bürge var idi. Üstüne ḥalı döşenmiş (6) idi. Tamām bürge ḳadarınca anuñ üstünde (7) anuñ üstünde bir ḳadı oturmuşdı. (8) Bir da'vāci gelse ol ki işi ḥaḳdur ḳadı (9) ḳatına varurdi, batmazdı. Eger işi bāṭıl olsa (10) başduğı sa'at ḡarık olurdi, çekerler (11) çıkarırlardı, ḳovarlardı. Bir kimesne yalan da'vā [69b] (1) idebilmezdi, ḥur iderlerdi. Bir ḥikmetde vardı (2) Sa'di bin 'Üzeyir eydür Benī İsrā'īl zamānında Ḳudüsde (3) 'Ayn-i Selvān kıtında bir bınar var idi. Kaçan bir (4) ḥātūn kişi zinā itse inkār eylese varup (5) ol şudan içürürler idi. Meryem anayı ḍaḥı (6) 'İsī peygambere ḥamile olıçak bühṭān itdiler. Bir (7) dişi ḳatıra bindürüp alup giderken ḳatır sürüçdi, (8) zaḥmet gördi du'ā kıldı ki ayruk ḳatıran ḳulını olmaya. (9) Vardı ol bınardan içdi ḥüsni ve saḡlığı (10) ve güzelliği artıdı Hāk Te'ālā celle ve 'alādan (11) diledi ol bınar yire bir 'avrat ḍaḥı [70a] (1) rüsvā olmasun diyü. Yerinde şimdi bir direk (2) nişāndur. Andan ḡayrı kırḳ

bınar dağı var idi. (3) Kudüsde kâfirler müslimân uzanmasun diyü yir (4) altından yol idüp deñize ağıtdılar. Belürsüz (5) oldu şimdiki zamānda her bir evde kuyular vardır. (6) Gökden rahmet şuları iner şovuk (7) dişler sızladur. Elḥamdülillāhi rabbi'l-'alemīn eksik (8) nesne yokdur. Nefsine uymuşdur ol ki gelür (9) Kudse bahane bulur eksügin söyler, Kudsün (10) şerefini ve mübârekliğini kör gibi görmez. Kendi (11) Kudse gelüp günâhları yarlıganup anadan toğmış [70b] (1) gibi olduğunu bilmez *Allahümme eykazznâ. mine'l ğafleti* (2) *āmīn yâ mu'īn*. **On üçünci bāb** Kudse gökden (3) melekler inüp ziyâret ve du'â ve tesbîḥ itdü gün (4) beyân ider. Şeyḥ-i Muḥyiddīn Kudsi rahmetullāhi 'aleyhi (5) eydür: Şaḥra taşı Uçmak taşlarından bir cevherdür. (6) Zirā kim cemī' peygamberlerün kıblesidür. Ve dağı bizüm (7) peygamberimiz Muḥammedü'l-Muştafa şallālu te'ālā 'aleyhi ve sellim (8) ḥazreti bir rivāyetde on altı ay ve bir rivāyetde (9) on yedi ay kılmışdur. Ve bizüm peygamberden ğayrı peygamberlerün (10) şalavātüllāhi 'aleyhim ecma'īn yüzi Şaḥra taşınadır. (11) Ve dağı yarın kıyāmet günü Şaḥra taşını boyuda beş [71a] (1) yüz yıllık yol ola. Hâk Te'ālā buyura: 'Arşımı ol (2) sekiz melek ki götürür Şaḥra taşının üstine (3) koyalar, Kūrān Keriminde beyân ider. Kavlühü Te'ālā *vel melekü* (4) *'alā ercāiha ve yaḥmilu 'arşe rabbike fevkahum yevme izin*⁷ (5) **El-ayetü:** Hâk Te'ālā kaḍılığı Şaḥra taşının üstinde (6) eyleye. Cennete ve cehenneme anuñ üstinde buyrıla. (7) Muḳātil raḍiallāhu 'anhu eydür: Ne kadar tatlu şuvlu (8) var ise Şaḥra taşının altından çıkardı. Dünyāya (9) çıkarsa anuñ altından çıkar Hâk Te'ālā celle ve 'alā (10) emr ile ve dağı rivāyet ider **Ebū Hureyre** raḍiallāhu 'anhu (11) resulü ekrem şallallāhu 'aleyhi's-selāmdan eydür: İsrāfīl [71b] (1) 'aleyhis-selām şūri Şaḥra taşının üstinde (2) uradır. Ve dağı Ka'ib rivāyet ider ḥazreti resūl (3) enbiyādan şallallāhu 'aleyhis-selāmdan eydür: Dört (4) bınar cennet bınarlarındandır, hep Şaḥra taşının (5) altından çıkar. Biri Mekke'de zemzem biri Kudüsde (6) 'Ayn-ı Selvān ve biri 'Akkada 'Ayn-ı Çakır ve biri (7) Neysanda Ayn-ı Fülüsdür. Her kim bunlardan içse (8) gönli nūrlanur ve zeyrek olur ve gevdesi tamuya (9) ḥarām olur. **Nevfeli Yugālī** rivāyet kılar, rahmetullāhi (10) 'aleyhi eydür: Şöyle işitdüm ki dört ırmak (11) Şaḥra taşının altından çıkar, dünyāya bahş olur. [72a] (1) Ve biri Siphūn ve biri Nīl ve biri Furāt bunların (2) üstüne selsebil ırmagından bir kırāt (3) şu iner, tamlar. Çok nesne Şaḥra taşının (4) altından çıkar. Hâk Te'ālā nereye emir eyler ise (5) andan akar. **Şeyḥ-i Şemseddini** rahmetullāhi

⁷ Hakka 69/17.

‘aleyhi (6) rivāyet ider: Akşānuñ kapusına girdüğün (7) yirde şol kolda bir kuyu vardur. Aña Bīr-i Varağa (8) dirler. Bir kişi andan Uçmağa girmiş. Aña (9) Ebū’l-Muhsin dirlerdi. Şu çekerken kuyuya (10) kovası düşmiş. İnmiş kovasın çıkarmağa. (11) Kuyu içinde bir kapu görünmiş, içerü girir. [72b] (1) Görse bir bostān içi dürlü nur, her dürlü (2) ağaç, üstünde dürlü yemişler, budaklarında dürlü (3) kuşlar oturmuş, öterler. Bu kişi sevindüğinden (4) üç yaprak alur gine gelem, dir. Kovasın alup kapudan (5) çıkar. Bu hālī hikāyet eyler, ol yaprakları (6) gösterür idi. Günde solmazdı, dünya ağacı (7) yaprağına benzemez. Kudsüñ begi ve kādıları (8) cemi’ uluları kuyu ağzına gelürler. Ol kişi’ i (9) bile indürürler ayrıuk ol kapuyı bulamadılar. (10) Şoñra ol yaprağın birisin ‘Ömer bin Hattāpa (11) gönderürler. Rađiallāhu ‘anhu ‘acebe kalur. Ol yaprak [73a] (1) tāze olduğuna bir bucuğ ay üstüne geçüp (2) şolmaduğına hālīk cemi’ idüp Ka’bū’l- (3) Ahbārı çağırdı, eyder kütübü muḳaddemedede: (4) Sen gördün mi ki bir kişi ümmeti Muhammedden dünyada (5) yörürken cennete gire ? Kudüs fetḫi olduğundan (6) şoñra bir kişi girse gerek işbu ‘alāmetler (7) ola. Ol kişi şu karşımda duran ġarībe (8) beñzer, didi. Eyitdiler: Budur ol kişi. Eydür: niçün (9) çıkduñ Bir zaman içinde oturup yemiş (10) yesene idi. Eyitdi: Bilmedüm sevindüğümünden. (11) Eyitdi: Naşīb eyleye idi, didi. Ol kişi ağladı. [73b] (1) Yaprağın birisin ol aldı. Birisini Kudüs begi (2) ve birisini ‘Ömer ḫazreti rađiallāhu ‘anhu anda kaldı. (3) Muşḫaf şerif içinde ḳomış idi, tāze dururdu. (4) Karşu hālīk gelürdi gözlerine sürerlerdi. Ol (5) oluçak vaşiiyet eyledi göğsinde ḳodılar. Ol (6) kuyuya Bir’ül-Varağa diyü ad ḳodılar. Ḥazreti peygamber ‘aleyhi-s (7) selām andan içerdi. **Muḳātil** rivāyet ider ḫazreti (8) peygamber ‘aleyhi’s-selāmdan eydür: Göklerüñ kapusı Şaḫra (9) taşınıñ üstündedür. Her gice yetmiş biñ melek (10) iner tesbīḫi ve tehlīl eyler şabāha degin. Şabāḫ fecir (11) vaktinde giderler, dir. Bir kerre inüp ziyāret idene [74a] (1) bir daḫı kıyāmete degin nevbet degmez. **İbni Mes’ūd** daḫı (2) rivāyet ider resulü ekrem şallallāhu ‘aleyhi ve sellimden (3) eydür: Üç yirde üç melek du‘ā ider: biri Mekkedede (4) ve biri Medinede ve biri Kudüsde. Mekkedeki eyder: Her kim (5) Ḥaḫ Te‘ālānuñ farzın öderse Ḥaḫ Te‘ālānuñ amānında (6) olsun, dir. Medinedeki eyder: Her kim resülün sünnetin (7) terk iderse resulden şefā‘at bulmasun, dir. (8) Kudüsdeki eydür: Her kim yedügi ḫarām olsa ‘amelin (9) yüzine ursunlar, dir. **İbrāhim bin Edhem** rahmetullahi (10) ‘aleyhi bir gice Kubbe-i Şaḫra içinde kaldı. Nışf-ı leyil (11) olıcaḫ gördi ki çok feriştehler gelür, tesbīḫ iderler. [74b] (1) Sağ yanımda biri tesbīḫ okur ,eyder: *Subḫāne’d- (2) dā’ imü’l-ḳāimü subḫāne’l ḳāimü’l-dāim subḫāne’ (3) l-*

ḥayyu'l-kayyūmü subḥāne'llāhü ve biḥamdihi subḥāna'llāhu (4)ve *biḥamdihi subḥāne'l-melikü'l-ḥuddüsü subḥāne rabbi'l-* (5) *melāiketi ve'l-rūḥu subḥāne'l-'alīyyü'-l a'lā* (6) *subḥānehü ve te'ālā* şol yanımda olan daḥı eyle didi. (7) Baña ma'lūm olup zikir olundu ki sağ yanımdaki (8) Cebrā'īl 'aleyhi's-selām ve şol yanımdaki Mikā'īl (9) 'aleyhi's-selāmdur. Ardumdan bir melek eyder: Bunda ādem (10) var imiş, didi. Birisi eyder: Bu Belḥi şehrinüñ melikidir. (11) Dünyā terkin idüp zāhid olmışdı mertebesinden [75a] (1) düşdi, dir. Eyder: Niçün? Ol şehirde bir kişiden (2) hurma şatun aldı ṭablesinden bir hurma düşdi (3) kendünüñ şandı aldı, yidi, dir. İbrāhim (4) işidicek durdı, ol şehre vardı. Ol kişi ile (5) ḥaḳlaşdı tevbe idüp yene Kudse geldi. Ol (6) gice yine Şaḥra içinde ḳaldı ki mertebesin virdiler, (7) didi. İbrāhim eydür: Ol Tañrı ḥaḳkı eydüñ baña bir kişi (8) bu tesbīḥi okusa şevāp ne ḳadardur? Eytidiler: Her kim (9) bu tesbīḥi günde bir kez okusa bir yıla degin ol (10) kişi ölmeye. İlla yerin cennetde göstereler, didi. Bu zāhid (11) eyitdi: Belki bir yıla degin ırmeyem diyü oturdı [75b] (1)üçyüz altmış kez okudı. Düşinde maḳāmın gördi. (2) **Enes bin Mālik** raḍiallāhu 'anhu eydür: Kudüsde her gün (3) elli kez eyitse *Allāhümmağfirli mü'minīne ve'l- mü'mināt* (4) dise cemi' ḥalīḳ şağışınca ḥasenāt virilüp (5) günāhları yarlıgana, didi. **Şemseddin-i Kudis** eydür: Her kim (6) Kudüs içinde elli kerre *Estağfirullāhi lī velivālideyye* (7) *veli cemī'i-l mü'minīne ve'l- mü'minātı ve'l müslimīne ve'-l müslimāt* (8) dise ne ḳadar mü'min mü'mināt var ise şağışınca (9) şevāp virüp derecātı artururlardı. **Şeyḥ-i Muḥyiddin** (10) eydür: Her kim Kudüs içinde eyitse *Allāhümme 'şlih ümmeti* (11) *Muḥammedin allāhüm-merḥam ümmeti Muḥammedin allāhüm-mağfir ümmeti* [76a] (1) *Muḥammedin mağfirlimen amenebike bi-raḥmetike yā erḥame'r-raḥimin* (2) dise ol kişi yedilerden yā kırıklardan ola yā ḥod (3) mertebelerden bolup şevābın vireler, didi. **Muḳātil** raḍiallāhu 'anhu (4) eydür: Her gice Kudse yetmiş biñ melek (5) iner. Kudüsde 'ibādet idenler için yarlıganmaḳ dilerler. (6) Şol kişiler içünki nefisni öldürmiş ola. Nefsine (7) uyan kişi yerinde oturmaḳ efdaldür. Yakından (8) küstāhlıḳ itmeden ırāḳdan müştāḳ olmaḳ (9) efdaldür. Kudüsü ḥalīl ḳanā'at yeridür. Nitekim ba'zı (10) meşāyih dimişdür: *Men cavera fi'l- Kudsü ve'l-ḥalīl* (11) *yaḳneu' mine'l-ḳūti bi'l-ḳalīl* ya'ni her kim Kuds ile [76b] (1) ḥalīlde mücāvır olsa az nesneye ḳanā'at eyleye, (2) dir. Gerekdür kim bu mübārek evlere gelüp ziyāret (3) idüp mücāvır olanlara bir nesneye bahāne bulmayalar bizüm (4) yirüñ ni'meti boldur, yaḥşıdır. Bu yirde yaramaz kızlıḳdır (5) dimeye. Cemi' mülük Ḥaḳ Te'ālā ḥazretlerinüñdür. Bu yirleri (6) mübārek ve müşerref ḳıldı. Ni'metin ḳaddince ḳıldı.

Sā'ir (7) yirleri şulu ve bollık kıldı. Ammā ol ḥasenāt kim bu (8) şerīf maḳāmlarda olur ol yirlerde yokdur. Eger olsa (9) andan yaña ḥarāmı ḳorkusın çeküp gelmezlerdi. **Laṭife** (10) bir kişi Ḳudse gelüp yoğurd alup yimiş, eyitmiş:(11) ah bizüm yirün yoğurdı, dimiş.Ol gice yatur **[77a]** (1) düşünde bir atlu kişi elinde sünüsü var gelür. Ol (2) kişi' i dürter, eyder: Var kendü yirin yoğurdun yimege (3) git yohsa urur öldürürüm, dir. Şabāḥ toru (4)gelüp ḳorkusından ditreyüp turup gider. (5) Şālihlerden bir kişi düşünde görmüş ḳudret deve (6) -leri çekilüp Ḳudse gelür, yükleri örtülü şorar, (7) eydür: Nedür? Develer eydür: Bu ol kişilerdür Ḳudse (8) 'āşık olup gelemeyüp öldi. Ölüsün Ḳudse (9) iletürüz, didiler. Bu yañadan giden nedür? diyü şorar. (10) Eyderler: Bunlar Ḳudüsde mücāvır idi. Yerlerine 'āşık (11) idi. Öldiler girü vilāyetine iletürüz, didiler. **Pes [77b]** (1)zī sa'ādet ve devlet anuñ kim göñli gözi açuḳ (2) ola. Gice gündüz bāzārı ḥaḳḳıla ola. Dünyā lezzetin (3)terik ide. Ādabla ḥayā ile bu mübārek yirlerde (4) Tañrı Te'ālā görür gibi tā'at ide. Eger sen Tañrı(5)seni göre durur ḡanīmet görüp bu vaḳitleri hoş (6)geçüre. Yarabbi sen naşīb eyle cemi' dostlara amīn (7)el-'ālemin. **On dördinci bāb** Menāsiki Ḳudsi ve nice (8)ziyāret ve namāz ve du'ā kılmak gerek anı beyān ider. (9) Ḳaçan bir kişi bilmeden girse ziyāret itse yine kitāb (10) ḥükmi ile girse cā'izdür. Zīrā ki ḡarībdür, *el-ḡarībū* (11) *ke'l-a'ma ve lev kāne başīrā*⁸ 'dür. İmdi her kim ziyārete **[78a]** (1) teveccüh idüp yörüse arı abidest alup ton (2) geyüp niyyet ide. İde ki neveytü 'alā ziyareti Beyti'l (3) Muḳaddesi yā müyesser diye andan yörürken eyde ki (4) *Bismillāhi ve tevekkeltü 'alellāhi allahümme e'inī* 'alā (5) *ziyareti Beyti'l-Muḳaddesi* diye. Vācib oldur kim (6) evvel bāb-ı hıttā ḳapusından vara andan gire. Ḳamu (7) peygamberler ve erenler andan girmişlerdür. Her kim andan (8) girse cemi' ḡünāhları dökülür ḥazān yaprağı gibi. (9) Anadan toḡmış gibi olur. Delīl ile Ḥaḳ Te'ālā (10) celle ve 'alā Ḳurān-u Keriminde buyurur **ḳavlühü te'āla** (11) *ved ḥulū'l-bābe sücceden ve külü ḥıttatün naḡfirleküm* **[78b]**(1)*ḥaṭāyāküm ve senezidü'l-muḥsinin*⁹ **el- ayet** andan bu du'ā'ı (2) ḳapudan girmeden okuya sağ ayağın ilerü başa gire (3) Bismillāh diye girdüğün yirde iki rek'at namāz kıla (4) taḥiyyatü'l-mescid diyü ne ḥāceti var ise dileye maḳbūldür. (5) Ḳapudan girmeden bu du'ā'ı okuya: *Allāhümme bi nûrikeh-* (6) *tedaytü bi-fazlike esteḡneytü ve bi-ni'metike esbehtü* (7)*ve emseytü zünübī beyne yedeyke estaḡfiruke ve etubü* (8)

⁸ “Gözleri görüyor olsa da garip kişi kör gibidir” anlamına gelen söz.

⁹ A'raf 7/161.

ileyke yā ḥannān yā mennān yā deyyān yā sübhān (9) yā sulṭān bi raḥmetike yā erḥamerrāḥimīn¹⁰ müsteḥabdur. (10) Her mescid kapusunda okuyup girmek şevābı çokdur, (11) günāhları yarlıganur. Okuyamayan okuda amīn diyü [79a] (1) ikisinūn şevābı daḥı birdür. Andan Süleymān peygamber (2) kubbisine vara. İçindeki taş Süleymān peygambere (3) karşı gelmiş Kaçan Kudsūn binasın tamām itmiş ki (4) gire görmüş ḥaremūn içi tolu nur olmuş. Dizi(5) üzre çökmüş sürtünü ol kubbeye yerine gelmiş (6) gelecek Hakk Te‘ālā celle ve ‘alā Şaḥra taşının bir pāre (7) sin karşı virmiş. Ziyāret idüp dönmiş ki (8) gide Süleymān ‘aleyhi’s-selām tırmış andan kalmış (9) üstüne kubbeye yapmış. Anda varan iki rek‘at (10) taṭavvu’ namāzı kıla, ayete’l- kürsi okuyup Süleymān (11) peygamberūn ruḥına bağışlaya, ne ḥāceti var ise [79b] (1) dileye. Bu du‘ā’ı anda okuya: *Allāhūmmec’allī nûran (2) fī kalbī ve nûran fī semī’ ve nûran beyne yedeyye ve nûran (3) ‘an yemīnī ve nûran ‘an şimālī ve nûran min fevḳı ve nûran (4) fī kabri’ ve nûran min teḥti ve nûran yeme’l- kıyāmeti (5) bi-raḥmetike yā erḥamerrāḥimīn*¹¹. Andan Canlar Mağārasına (6) vara, iki rek‘at namāz kıla, ḥācetin dileye. Andan (7) bu du‘ā’ı okuya: *Allāhümmeşraḥlī şadrī ve yessirli (8) emrī vec’allī fercen ve meḥracen ve elḥıkrūḥıy ilā (9) ervāḥi’l- enbiyā-i ve’ş-şıddıḳıne ve’ş-şühedā-i bi raḥmetike (10) yā erḥamerrāḥimīn*. Andan Mi‘rāc Kubbisine vara (11) gire iki rek‘at taṭavvu’ namāzı kıla. Kubbeye ortasında [80a] (1) otura yüz kerre peygamber ‘aleyhi’s-selāma şalavāt (2) getüre. Andan bu du‘ā’ı okuya: *Allāhūmmec’allī (3) nefsi muṭmainneten tū’minü bilikāike ve tuḳneu’bi’atāike (4) ve terḍa biḳaḍāike ve tücrūni min ‘azābike vec’alni (5) minel ḥadine ve’l-mehdiyyine gayra ḍālline velā muḍilline (6) bi raḥmetike yā erḥamerāḥimin* andan bir Fātiḥa üç kez (7) innā enzelnā okuyup ol yüz şalavātuñ şevābın (8) resulü kibriyā ‘aleyhi’s-selāma bağışlaya şefā‘at (9) taleb idüp ağlaya çıraḳ akçesi vire andan (10) çıka kızıl miḥrāba vara iki rek‘at nafilē namāz (11) kıla ḥācetin dileye andan bu du‘ā’ı okuya *Allāhümme* [80b] (1) inni e’üzübike min zehabi’d- devleti (2) ve taḥvīli’l- ‘āfiyete mine’ş-şekāvete ‘alā esse’ādeti (3) bifāzlike ve keremike yā kerīmü yā raḥīmü bi raḥmetike (4) yā erḥame’r-raḥimin andan cennet kapısı dirler (5) belāti’l-cennete dirler anda bir yeşil murabba‘ mermerdür (6) anda iki rek‘at nafilē namāz kıla ne ḥācetin (7) var ise dileye kabüldür bu du‘ā’ı anda okuya (8) *Allāhümme elhimni rüşde nefsi ve e’üzü*

¹⁰ Hz.Süleyman’ın Duası.

¹¹ Efendimizin nurlanma duası diye geçmektedir.

bike min şerri(9) nefsi verzuḡni ziyāreten maḡbūleten ve edḡilni fi(10) cennetike 'l-firdevsi kemā razeḡtini

haze 'ş-şerīf (11) biraḡmetike yā erḡamerraḡimin diye Hāḡ Te'āla ḡazretine **[81a]** (1) secde ide çok şükürler ide kim bunun gibi (2) güzel mübārek şerīf evi kendüye naşīb(3) itdi andan vere Şaḡranuñ saḡ yanında peygamber(4) 'aleyhi's-selām ḡademine vara elin ḡoya eyde *Esselāmu* (5) 'aleyke yā ḡātemen-nebiyyine ve yā seyyidi'l-mürselin ve ḡayre' (6) *l-ḡalīḡ ecma'in Allāḡümme nevvir ḡalbī bi-nūri ma'rifetike* (7) *veşraḡ şadriḡ hidāyetike ve yessir emri bi şefā'ati* (8) *ceyḡbike biraḡmetike yā erḡamerraḡimin*. Andan Hāmza (9) pehlevān ḡalkānına vara, elin ḡoya, bu du'ā'ı oḡuya: (10) *Allāḡümme yā ḡayyu yā ḡayyūmu ic'al ḡayren fī 'umri āḡirehū* (11) ve ḡayre 'ameli ḡavāttimehū yā ḡādi'l-ḡācāt bi raḡmetike **[81b]** (1) yā *erḡamerraḡimīn*. Andan vara Cebrā'ilūñ parmaḡları (2) ḡaşa batmış. Anda vara bu du'ā'ı oḡuya: *Allāḡümme bi ḡaḡḡı(3) Cebrā'il ve İsrāfīl ve bi ḡaḡḡı Muḡammedin ve ālihi hevvin 'aleyye(4) sekerāti'l- mevti bi raḡmetike yā erḡamerraḡimīn*. (5) Andan İdrīs ḡademi yerine vara eyde: *Esselāmu 'aleyke(6) Yā İdrīsü refī'ullāḡ Allāḡümme yā 'ālemi's-sırri ve'necvā(7) ve yā ḡāşife'd-ḡürrü ve'l-belvā ve ic'ālī min emri* (8) *fercen ve meḡracen bi raḡmetike yā erḡamerraḡimīn* ¹². Andan(9) saḡ ayaḡın ilerü başā, ine. Zirā Şaḡra ḡaşınuñ(10) dili resūlü ekreme 'aleyhi's-selāma mi'rāḡ gicesi (11) söylemiş beni şefā'atden unutma diyü. Ol dil **[82a]**(1) üzre elin ḡoya, eyde: *Allāḡümme ḡahhir ḡalbī minen-nifāḡı(2) ve ḡarrame cesedi 'alā'n-nādi ve edḡilni cenneteke bi raḡmetike* (3) *yā erḡamerraḡimīn elleti vesi'at külle şey'in yā Allāḡ* diye. (4) Andan maḡāra altına ine. Saḡ yanındaki miḡrābuñ (5) içinde iki rek'at ḡaḡavvu' namāzı kıla. Ne ḡāceti var(6) ise dileye maḡbūldür. Andan peygamber 'aleyhi's-selām(7) ḡazretinüñ 'imāmesi yerine vara. İki rek'at namāz kıla. (8) Reḡā'ib deyü 'imāme yerine elin ḡoya, eyde: *Esselāmu(9) 'aleyke yā nūri 'arşī'llāhi yā 'ālemi'l-hudā yā şefī'al-müzniḡīne(10) yā Resūlallāḡ Allāḡümme bi bicāhihi 'indike teveḡffenā müslimīne* (11) ve *elḡiktā bi'ş-şāliḡine allāḡümme erinā vechehū vesḡinā* **[82b]** (1) *min ḡavḡihi verzuḡna şefā'atühü biraḡmetike yā erḡamer* (2) *raḡimīn*. Andan ilerü bir miḡrāb daḡı vardır. Düşde (3) Süleymān peygamber 'aleyhi's-selāma ḡörmüşler anda namāz (4) kılar. Anda daḡı iki rek'at namāz nafile kıla, ḡācetin (5) dileye. Andan bir sekī vardır. Mi'rāḡ gicesi peygamberün(6) etegi üstünde bir kedicik uyumuş. Mübārek etegin (7) kesmiş kedicik uyanmasun diyü.

¹² Hizb-i Muhammed duası diye ḡeçmektedir.

Ol kedi şimdi(8) taş olmuş yeri ma'lûmdur. Anı dağı ziyâret idün, (9) iki rek'at namâz kıla hâcet namazı diyü hâcetin(10) dileye. Andan bir sekî dağı vardur divâr içinde. (11) Hâlîl peygamberi görmişler anda namâz kılup otururken. **[83a]** (1) Anda dağı iki rek'at namâz kıla hâcet namazı diyü (2) hâcetin dileye hâlîlullâhdan şefâ'at dileye. Andan(3) toğrı çıka hanîfîler mihrâbına Şahra imamı kılur.(4) Ol mihrâbda iki rek'at namâz kıla hâcetin dileye(5) bu du'â-ı anda okuya: *Allâhümme yâ nûra'n-nurî yâ yâ müddeyira*(6)'l ümûru yâ 'âlimü mâfi's-şüdûri ente ta'lemü hâceti (7) ve tekabbel ziyareti bi rahmetike yâ erhamerrâhimîn. Andan(8) hâzreti 'Alî makâmına radıallâhu te'âlâ 'anhu ol makâmda(9) görmişler hâzreti 'Alî namâz kılurken. Sen dağı iki (10) rek'at namâz kıl, hâcetin dile bu du'â'ı okuya: *Allâhümme*(11) 'c 'alnâ hadine ve mehdiyyîne 'ayra dâllîne velâ muğillîne **[83b]** (1) *birahmetike yâ erhamerrâhimîn* andan çıka silsilede (2) iki rek'at nafîle namâz kıla eyde *Allâhümme inneke 'afüvvün* (3) *kerîmün tühibbü'l 'af ve fâ'fü 'ann*¹³ diye hâcetin (4) dileye makbûldür. Andan gide vara kıyâmetde terazü (5) kurulacak yirde iki rek'at nafîle namazı kıla bu du'â'ı (6) okuya: *Allahümme şekkıl mizâni ve yessirsü alî verzuķni* (7) *mehebbete fâ'atike ve cenniynâ min menâhike vec'alni* (8) *min 'ibâdike's-şaliķîne birahmetike yâ erhamerrâhimîn*. (9) Andan yürüye peygamber ħurması dirler aña vara. Anuñ (10) mihrâbında iki rek'at namâz kıla hâcet namazı diyü (11) bu du'â'ı okuya: *Allahümme'stür minni'l 'avrate vaşrif* **[84a]** (1) *'anne'l mekrûhati ve ferric 'anni'l mekrûbatı bi rahmetike* (2) *yâ erhamerrâhimîn*. Andan gire Mescid-i Akşâ kapusına (3) girmeden bu du'â'ı okuya: *Allahümme yâ 'azîmü'l celâil ve yâ* (4) *mübdıyye'l kemali ve yâ keşîra'l nevvâil ve yâ dâ'imel ifdali* (5) *ve yâ ħüsnü'l fi'âli es'elüke engüfiralî zünûbi* (6) *külleha bi rahmetike yâ erhamerrâhimîn* diye sağ ayağın ilerü (7) başa Bismillâhi'r-raħmanirraħîm diyüp gire. Kapudan (8) girdükden toğrı Akşânuñ ulı mihrâbına vara, iki (9) rek'at nafîle namâz kıla anda bu du'â'ı okuya: *Allâhümme* (10) *metti'nâ bi esmâ'inâ ve ebşârinâ ve kuvvete ebdâ nitâmâ ebķaytenâ* (11) *ve lâ tecü'ali'd-dünyâ ekbera himmetinâ ve lâ mebleġa 'ilminâ* **[84b]** (1) *ve lâ ilennâri maşiranâ bi rahmetike yâ erhamerrâhimîn*. Andan (2) peygamber direği dirler düşde görmişler anuñ dibinde (3) resül hâzreti 'aleyhi's-selâm namâz kılurken. Sende (4) iki rek'at namâz kıl, bu du'â'ı okı: *Allahümme inni eselüke* (5) *yâ münisü külle vahîdin ve yâ şâħibe külle ferîdin ve yâ* (6) *ķarîbe ġayra be'idin ıkdı hâceti*

¹³ Kadir gecesi duası diye geçmektedir.

verzuḳni cemi'a murādi (7) *vec'allī şefi'ān müşeffi'ān yevme'l- kıyāmeti bi*
raḥmetike (8) *yā erḥamerraḥimīn*. Andan 'Ömer mihrābına vara raḍiallāhu 'anhu
(9) iki rek'at nafile namazı kıla, bu du'a'ı okuya: (10) *Allahümme enfe'anā ver*
fe'anā bi kitabike ve ecirna min 'azābike (11) *velezirnā bilezīzi ḥiṭābike yevme*
tüb'aşü 'ibādeke bi raḥmetike [85a] (1) *yā erḥamerraḥimīn*. Andan Zekerıyyā
peygamber mihrābına vara 'aleyhi's- (2) selām. İki rek'at namāz kıla, bu du'a'ı
okuya: *Allahümme* (3) *ehdinā min 'ibādike veḳḳi 'aleynā min faẓlike vesbiğ* (4)
'aleynā min ni'amike venşur 'aleynā min raḥmetike ve enzil (5) *'aleynā min*
bereketike ve elbisnā şevübe 'afiyetike fi'd-dünyā (6) *ve'l aḥirati bi raḥmetike yā*
erḥamerraḥimīn. Andan çıka Dāvud (7) peygamber 'aleyi's-selām mihrābına vara.
İki rek'at namāz (8) nafile namāz kıla anda bu du'a'ı okuya: *Allahümme bicāhi*
muḥammedin (9) *'indeke ḳabilet tevbeten dāvud 'aleyhi's-selām teḳabbel tevbeti*
(10) *verzuḳni murādi vel tuf bi 'inde nüzüli ḳaḳāike* (11) *ve ḳaderike bi raḥmetike*
yā erḥamerraḥimīn. Andan 'İsī peygamber [85b](1) 'aleyhi's-selām maḳāmına
vara, Meryem sūresin okuya. (2) Bilmez ise on kerre ḳulhüvallāhu eḫad okuya
ḥācetin dileye. (3) Ol beşigün sağ yanında iki rek'at namāz kıla bu du'a'ı (4) okuya:
Allahümme e'itni imānen şādīḳān ve yakīnen leyse (5) *ba'dehü küfrün ve raḥmeten*
enālū bihi şerafe kerāmetike bi raḥmetike (6) *yā erḥamerraḥimīn*. Andan bir
perdelü sekī vardır, Meryem (7) mihrābıdır raḍiallāhu 'anha. Anda iki rek'at ḥācet
namazı (8) kıla, ḥācetin dileye. Anuñ ardında bir sekī daḫı vardır (9) aña
ḥavvāriyyünler maḳāmı dirler. 'İsī peygamberüñ aşḫābları (10) maḳāmıdır. Anda
iki rek'at namāz kıla reğā'ib namazı deyü. (11) Anda ḥācetin dileye bu du'a'ı okuya:
Allahümme tecāveznā ve 'an [86a] (1) *ebāinā ve ümme hatinā ve ehli dininā ve*
cemi'i men selefte minhüm (2) *yemürrü 'aleşşirāṭike'l berkil ḥāṭifi ve vecinā min*
'azābike (3) *n-nāri bi raḥmetike yā erḥamerraḥimīn*. Andan kırklar maḳāmına (4)
iki rek'at nafile namāz kıla, bu du'a'ı okuya: *Allahümmec'alni* (5) *min 'ibādike ş-*
şālihīne ve evliyāike'l- mutteḳine verzuḳni (6) *şerafe kerāmetike fi'd-dünyā ve'l*
aḥiratü bi raḥmetike yā erḥamer (7) *raḥimīn*. Andan tevbe ve raḥmet ḳapularına
vara. Cemi' günāh (8)larına tevbe ide. İki ḳapu arasındaki iç ḳapuda bu (9) du'a'ı
okuya: *Allahümme inni eselüke't- tevbete ve'l mağrifirate ve* (10) *eselüke raḥmeten*
tehdi bihā ḳalbi ve teşraḫ bihā şadri (11) *ve eselüke'l- fevze 'inde'l ḳaḳāi ve*
menāzile'ş- şühedāi ve 'işe [86b] (1) *'s-su'adāi ve'n neşa 'ala cemi'il e'dāi ve*
mürāfaḳati'l enbiyāi (2) *bi raḥmetike yā erḥamerraḥimīn*. Andan bir mihrāb vardır,
(3) ḳuḳur. Anda daḫı iki rek'at namāz kıla, ḥācetin (4) dileye. Andan çıḳup Hızır

peygamber ‘aleyhi’s-selāmuñ (5) maḳāmına vara. Bir polād taş işāretdür. Bu du‘ā’ı (6) okuya: *Allahümme e’tik rekabeti minennāri ve tecāveze ‘an* (7) *ḥaṭiti vestur ‘avratı ve emne rev’atı bi rahmetike* (8) *yā erḥamerrahimīn*. Andan Süleymān peygamber kürsisi (9) kurulduğı yire vara. Andan bu du‘ā’ı okuya: *Bismillāhi*’ (10) *l ‘azīzi’l mü’izzı fī’uluvvi’l ‘izzeti e’azze ‘azīzen fe innehü ‘azīzi’* (11) *l mü’izzı zül izzı bi ‘izzetihi ‘azāzühü ila ‘izzetihi Allahümme* [87a] (1) *bi ‘izzetike ve’l tuf bina ‘inde nüzüli ḳadaıke ve ḳaderike* (2) *bi rahmetike yā erḥamerrahimīn*. Andan gide sübāt (3) ḳapısı dirler andan ḳaçan çıḳa, toğrı Meryem (4) anaya vara raḳıallāhu ‘anha. Anda Meryem süresin (5) ve ḳulhüvallāhu eḥad süresin okuya, elif lam mim de tamām (6) ide. Meryem ana ruḥına bağışlaya. Andan toğrı (7) tur tağına çıḳa. Anda Rabi’atü’l-‘adeviyye (8) dirler anuñ ḳabrine vara. Üzerine *hel ata ‘ale’* (9) *l- insani* süresin okuya, şevābın aña bağışlaya. (10) Andan çıḳa ‘İsı peygamber ‘aleyhi’s-selāmuñ ḳademi (11) yerine vara. Cebrā’il andan göge almış çıḳmış [87b](1) bu ayetüñ ḳavlile **ḳavlehü te’āla ve mā ḳatelühü yakīnen** (2) *bel refe’ahü’llāhü ileyhi el-ayet: Mübārek ḳademini taşa* (3) *urmuş bizümde bunda bir işāretimüz ḳalsun, dimiş.* (4) Andan göge gitmiş. Andan ḳadem üzerine elin koyup(5) bu du‘ā’ı okuya: *Allahümme tahhir ḳalbi mine’n nıfākı ve a’melenā* (6) *mine’r riyyāi ve lisāninā mine’l kızbi ve’l bühtāni ve’l ğıyati* (7) *ve бүтүнենә мин еклil ḥarāmi ve a’yüninā mine’l ḥıyāneti fi’d-dünyā* (8) *ve’l aḥıratı rabbiğfirli verḥam ve ente erḥamerrahimīn*. (9) Andan Şeyḥ-i Süleymān bir er var imiş. Ba’zılar Süleymān-ı (10) Fārsi dirler anda vara ve’l fecir süresin okuya, ḥācetin (11) dileye. Andan yoḳarıda bir ḳubbe var. Anuñ ḳıtında ḳabirler [88a] (1) var. Anda vara. Ba’zılar eydür peygamberler ḳabri vardır (2) dirler. Anda şehīdler ve ğāziler vardır. Ve daḥı Mūsa (3) peygamber anda ḳoyun otladup Ḥaḳ Te’ālā ḥazretlerine (4) nāliş idermiş. Anda oturup tebāreke süresin (5) okuyup ihlāsdan elif lam mim de tamām ide. Şevābın anlaruñ (6) ve ehli imānuñ ruḥlarına bağışlaya. Andan aşağı (7) ‘Üzeyr peygamber vardır. Anda vara eger fırsat düşerse (8) Yāsın şerīf süresin okuya. Kendünüñ ‘ibādet (9) itdügi yir vardır. Anda iki rek‘at namāz kıla, ḥācet (10) dileye, çerāk aḳçesi vire azdan çokdan. Şāliḥler (11) den bir kişi düşinde görmüş ḳıyāmet ḳopmış [88b] (1) ḥisāb şorulmuş. Her kişi gelmiş bu şāliḥ kişıye (2) yapışmış, eyitmiş: Benim ḥaḳḳum var, diyü. Kişinüñ (3) cemi’ tātlerin ve ḥasenātların alurlar. Ol (4) kişi müflis ḳalur. Buyuruḳ olur kim tamuya (5) sürün, diyü. Giderken ‘Üzeyr peygamber ‘aleyhi’s-selām (6) bunu döndürür: Bu kişi benim ḳabrim üzerine (7) geldi. İ’tikādı şıdkıla bir aḳçe virdi çerāk (8) aḳçesi diyü

benden şefâ'at umdı. Şimdi (9) bu kişiyi Hâk Te'âlâ celle ve 'alâ bağışladı diyü boynından (10) zencîri giderür, zebaniler elinden alup kendiyle (11) cennete giderken uyanur. Dahı tevbe ider kim gıybet [89a] (1) idilen yirde oturmaya gelür. 'Üzeyîr peygamber 'aleyhi's- (2) selâmuñ türbesi üzerine kükçek mermer (3) döşedür. Üstine örtüler örtüp çerâğın (4) yandurur. 'Ömri âhir olunca kendüyi dahı anda(5) gömerler içe hâcet dileye ve Uçmağda cennet (6) bînarlarından durı kıl diyü. Andan çıkup İmâm-ı (7) Mâlikî mihrâbında tahıyyatü'l-mescid diyü iki rek'at namâz (8) namâz kılup bu du'a'ı okuya: *Allahümmec 'al hayra* (9) *'ömri âhîrahü ve hayra 'ameli havâtimehü ve hayra eyyamı yevmen* (10) *elkâke fîhi ve hayra sâ'ati mefâriqate'l ehyâi* (11) *min dâri'l fenâi ila daâri'l bekaî yâ kerîmü bi râhmetike* [89b] (1) *yâ erhamerraḥimîn*. Pes Hâk Te'âlâ hâzretine çok (2) şükürler ide kim kendüyi şâğlıgıla bu mübârek (3) şerîf evlere ırgürdi. Bu makâmları yirlü yerince (4) ziyâret eyledi. Namazların ve du'âların yirlü yerince (5) edâ itdükden sonra ol vakit Hâk Te'âlâ (6) celle ve 'alâ hâzretinden dileye şâğlıgıla Kudsî (7) ḥalîlullâhi Mekke' i Medine' i bir dahı naşîb idüp (8) rûzi kıla. Şerreffe humullâhu te'âlâ andan sonra (9) ziyâret makbûl olmak için ve kendü cânıçün (10) bir hatme okuya yâhûd okuda. Mücâvirlerine okutmağ (11) efdaldür. Eger atası ve anası cânıçün veya ḥod [90a] (1) Resûlallâh rûhiçün okudsa ecr-i 'azmî çokdur. (2) Eger kudreti yitmez ise elbette birisin okuda. Kuds-i (3) mübârekde bir hatmesi bir rivâyetde elli biñe geçer (4) kendü yerinde bir hatim okudsa bir hatim yerine (5) geçer. Ekseri on hatme geçer. Bu yirler âhiret bezirgânlığı (6) yirleridür. Cehid idüp tâ'atlere meşgûl ola kim (7) bir gelene bir dahı naşîb olmak biñde bir adama olmaz. (8) Adam var malı çok illa naşîb olmaz bu demî ḡanîmet (9) ve sa'âdet göre. İmdi nice yıllık namâzlaruñ varsa (10) kazâya kıl, evedi gör. Kıyâsuñda nice yıl kılmadun. (11) Oğlanlık zamânında berü hisâb idüp kılğıl. Kıyâmetde [90b] (1) ol namâz sorulsa gerekdür. Zî sa'âdet ve (2) devlet ol kişiye ki bunuñ gibi şerîf yirde(3) iken gözün açup fırsat elde iken hayırlar ve şadağa (4) lar ve ihsânlar idüp etmekler ulaştırur ve kurbânlar (5) ider. Bir kurbân elli biñ kurbâna **andan** başlaya hicâz (6) yolunuñ yarağın eyleye. Her nesne kim yolda kendüye azık (7) ola. Şöyle ola kim çok yük virüp zulüm (8) itmekle ḥaccı itmeye itmek caiz degildür. Eger deve ḡayrı (9) kişinuñ dahı olursa şol 'âdet üzerine (10) kim götürü gelmişlerdür. Anuñ miqdarı yük (11) tuta. Kimse ile söğüşmeye dögüşmeye. Yukarıda [91a] (1) beyân itdük idi kendünüñ kimi gerekse ḡayrı (2) doḡuna şerden şaḡına çünkü Kudsü mübârekde (3) Ramazân ayın otuç tuta, bayrâm ide. İki günden (4) sonra Mûsa peygamber

‘aleyhi’s-selām ziyāret ide. Anı (5) ziyāret itmenüñ şevābı çokdur, günāhlarına kefaretdür. (6) Kim ki anı ziyāret itse üç nebī ziyāret itmişce (7) şevāb ola ve daḥı peygamber ḥazreti şallallāhu ‘aleyhi ve sellim (8) buyurur ki: Kim ki Mūsa peygamber ‘aleyhi’s-selām ziyāret (9) eylese beni ziyāret eylemişce şevāb ola. Ve daḥı peygamber (10) ḥazreti şallallāhu ‘aleyhi ve sellem buyurur ki: Kim ki Mūsa (11) peygamber ‘aleyhi’s-selāma irişe arı abidest alup **[91b]** (1) niyyet idüben gire, işigine iki rek‘at taḥiyyatü’l-mescidi (2) kıla andan ikinci işiginde giricek mübārek (3) türbe görünür. İki elin kavuşup iki bükülüp (4) ide: *Esselāmu ‘aleyke yā Mūsa kelimüllāh ve raḥmetühü ve berekātühü* (5) *ci’nāke zairiyye müsteşfi’ine min ḥazretike yā kelimu* (6) *llāh*, diye. Kābre karşı namāz kılmak mekrūhdur. Ādāb ile (7) girlekden dizin çöküp otura innā fetahñā sūre (8) sin okuya ve iḥlāsdan elif lam mim de tamām ide. Şevāb (9) ol sulṭānuñ ruḥına bağışlaya ne ḥāceti var (10) ise dileye. İşi biticek kıcın kıcın ādāb ile gözyaşıyla (11) çıka dinlenmeden kendünüñ cüyānına vara. Dā‘i **[92a]** (1) Mūsa dirler kendünüñ semīdür, bir kör bizārdur. (2) Aña vara anda miḥrablar vardır. Anda iki rek‘at namāz (3) kıla ḥācetin dileye kābre karşı oturup tebāreke sūre (4) sin okuya şevābın aña bağışlaya türbesin ṭavāf (5) ide. **Andan** Mūsa peygamber ‘aleyhi’s-selām anda bir yirde (6) ḥaḳḳıla münācat itmiş. Anda vara iki rek‘at namāz (7) kıla ḥācetin dileye. Kābül olacaḳ yirdür. Ol ṭaḡa (8) Ḥaḳ Te‘ālā celle ve ‘alā nazar itmiş. Mūsa peygamber ‘aleyhi’s- (9) selām: Yā rabbi seni göreyin, didügi vaḳit eyitmiş: (10) Ṭaḡ duyarsa sen daḥı duyarsın Yā Mūsa, (11) dimiş. Ḥaḳ Te‘ālā celle ve ‘alā nazar itmiş. Ol ṭaḡ kābkāra **[92b]** (1) yanmış tecelliden. Ol ṭaḡuñ ṭaşı simyaya irince (2) durdu tözeler. Ol ṭaḡda fātiḥa sūresin okuya(3) şevābın ehl-i imana bağışlaya. Andan gele bir gice ol sulṭānuñ(4) kıtında mücāvır ola. Zikre ve tesbīḥe meşḡül ola. (5) Şabāḥa yakın ḥaremden kıcın kıcın gözyaşıyla çıka (6) giderken eyde: Enā fī ḥayretike yā Mūsa kelimüllāh şefā‘atden(7) bizi unutma diye. Ve ba‘zı rāviler eyder: Mūsa peygamber (8) ‘aleyhi’s-selāmuñ vefātı Ramazān ayınuñ üç güninden(9) soñra oldu, dirler. Ve ba‘zılar eydürler: Mūsa peygamber ‘aleyhi’s-(10) selāmuñ toḡması ‘āşüre güninde idi, dirler. Fir‘avnı (11) bulup oḒlı idündügi gün fir‘avnı deñize ḡariḳ olup **[93a]** (1)Mūsa ‘aleyhi’s-selām kırtulduḒı daḥı ‘āşüre (2) gün idi, dirler. Çünkü bu ziyāretler tamām olıcaḳ ḥaḳ (3) subḥānehü ve te‘āla ḥazretinden dileye ki kābül olmuş (4) kullardan eyleye. Cemi‘ ḳarındāşlar ile murād ḥāşıl (5) olmāḒ içün fātiḥa okuyanı Ḥaḳ Te‘ālā celle ve ‘alā (6) raḥmet idüp ve kırtulmuş kullardan ide amin yā rabbe’l- (7) ‘ālemine ve yā ḥayre’n-nāzirine . (8) **Hazā fezā’ilü ḥalīlullāh**

‘aleyhi’s-selām ve evlādihi’l-kirām (9) Bismillāhir-raḥmani’r-raḥīm (10) elḥamdülillāhi ḥālīkī’n-nāri ve’n nūri ve rāzıku men fī’l bilādi veddūrru (11) ve ḥāfızı men fī’s-semāi fī’l hevā ve’l kuşūri’l-lezi keremme benī [93b] (1) ādeme ve ḥamelehüm fī’l berri ve’l beḥir ve kellemeḥü li mūsa fī’l(2) buḵ’ati’l mübārekkeṭi bi canibi’t-tūri ve necciyi’l ḥalīli (3) min nāri nemrūdı’l- lā’ini’l meḵhūrı ve selleme ‘ala muḥammedin(4) fī’s-semavāti’l beyti’l ma’mūra ve acābe yūnusa ḥazıhi’ (5)l mevzate fī kitabın mestūrın ve eşhedü en lā ilahe (6) illallāhü vaḥdeḥü lā şerike lehü ve lā tenbīhe lehü ilāhen(7) vāḥiden eḥeden şameden lem yeteḥḥiz şāḥibeten ve lā veleden ve eşhedü(8) enne muḥammeden ‘abdühü ve resülühü şallāllāhü te’ālā ‘aleyhi ve ‘ala (9) ālihi ve şabihi ve selleme ecma’ıne **ammā ba‘de** ḥaza feżā’ılı (10) ḥalīlillāhi ve evlādihi’l-kirāmi feżā’ılı ezvācihi (11) ve ḥikāyeti mevtihim ve kuburihim ve fāziletü ziyārethim [94a](1) ve men cāvera fīhi ve gayri hāmin taz’ifi’l- ḥasenāti(2) **feżā’ıl** Bilün iy ‘azīzler Ḥaḵ Te’ālā celle ve ‘alā ḥazretine (3) şağışsuz şükürlerden şalavāt iki cihān (4) dostı Muḥammede’l-Muştafa şallallāhu te’ālā ‘aleyhi ve sellem (5) üzerine olsun. Ol şeker sözinden şöyle (6) buyurur kim: Kaçan İbrāhīm peygamber ‘aleyhi’s-selāmuñ eceli (7) yakın gelicek Ḥaḵ Te’ālā celle ve ‘alā eyitdi: Senün (8) kabrün Ḥebra tağında olısdur Yā Ḥalīlim, didi. **Pes** (9) Mekkenen geçüp gidicek Cebrā’ıl ‘aleyhi’s-selām (10) geldi. Bu şimdiki yatduğı yiri gösterdi. (11) Gelüp anda kondı. Andan Ḥaḵ Te’ālā celle ve ‘alā [94b] (1) dünyāya vaḥiy eyledi: Ḥalīlimün tenini sende kūrın, (2) didi. Harekete gelüp yir dıtređi, yüce tağlar eyitdi: (3) Bende kūr, diyü söyleşdiler. Ol yatduğı tağ (4) meskenet idüp eyitdi: Bende neyim ki bende kıoya, (5) didi. Anuñ adı Ḥebra idi. Ḥaḵ Te’ālā celle ve ‘alā (6) buyurdı: Yā Ḥebra sen benüm Kıudsümüñ ḥavlisin (7) Ḥalīlimi sende kıoyam. Benüm raḥmetim nūrın senden (8) indürem ve bereketümi sende kıoyam. İy sa’adet (9) ol kışıye kim alnını sende secdeye kıoya aña kırk (10) biñ melek tā’atin kıyāmet kıorkularından emīn (11) idem, didi. **Rāviler şöyle rivāyet iderler kim:** Ḥalīl [95a] (1) peygamber ‘aleyhi’s-selām Nemrūduñ şerrinden kıurtulup (2) Ḥaḵ Te’ālā celle ve ‘alā Nemrūdı helāk kııldı. Mülkini (3) aña virđi. Ḥalīlullāh yerine müslimān begi diküp (4) varup ḥaccı eyliyecek Ḥaḵ Te’ālā buyurdı. Şimdi (5) yatduğı yörecük ol kāfir beginün idi. Ḥalīlullah (6) ol yeri şatun almak diledi. Ol beg bağışladı. (7) Ḥalīlullāh eyitdi: Senden soñra senün zürriyetün (8) benden talep idüp almak isteye ben dilerim ki bu (9) benim mülkim ola. Ol beni ve benim zürriyetimi incitmeyeler, (10) hep ehlim bunda ola, didi. Bu söz ol bege ḥoş (11) gelmeyüp ben buna bir nesne diyeyim ki elinden gelmeye [95b]

(1) didi. Ol beg eyitdi: dörtyüz akçe virgil. Her (2) akçe ağı beş dirhem ola ve her yüz akçede bir pādīshāhuñ (3) sikkesi ola, didi. Şandı ki virmeye. Hāḡ Te‘ālā (4) celle ve ‘alā Nemrūduñ milkini aña virdi. Şarıḡdan garba (5) hūḡum iderdi. Hāḡ Te‘ālā celle ve alā Ḳurān-ı Kerimde (6) buyurur **ḡavlühü te‘ālā**: *Ve āteynāhū mülken ‘aẓimen* ¹⁴ **el-ayet** ya’ni (7) biz aña mülkü ‘aẓīm virdük, didi. Ḥalīlullāh ol kāfir (8) beginüñ kıtından çıkup giderken Cebrā‘īl ‘aleyhi’s-selām (9) geldi. Ol didüḡi gibi bir kise akçe getürdi (10) eyitdi: Allahu ‘aẓīmü’s-şān emrile nice yıllardur ki (11) cennetde senüñ içün bunı şaḡlaram algıl, didi. Akçe’ i **[96a]** (1) alup geldi. Ol beḡe şayup virdi. Meger (2) kendü kıtında anuñ mişli akçe var idi. ‘Acebledi (3) nāḡār olup kāḡıdıla virdi. Çünki yir kendünüñ (4) oldı. Evvel Sāre ana Ḥalīlullāh hātunı öldi. (5) Andan ḡodılar. Andan bir nice zamāndan şoñra bir gün (6) ḡalīlullāh ḡapu kıtında otururdu ‘Azrā’īl ‘aleyhi’s-selām (7) hāḡ subḡānehü ve te‘ālā ḡazreti emr ile bir pīr adam şüretinde (8) girüp geldi. Elleri ayaḡları ditrer Ḥalīlullāh anı (9) görđi, esirgedi, eline yapışup evine getürdi. Önüne (10) yemek ḡodı, yemeḡe başladı. Aldı bir loḡma’ ı ditremekle (11) aḡızına ḡoymaḡa ḡözine ḡoydı. Andan burına ḡoydı. **[96b]** (1) Andan dutamadı düşürdi. Cehid idüp bir loḡma’ ı (2) yiyemedi düşürdi. Ḥalīlullāh anı görđi dünyādan (3) bīẓār oldı. Eydür: Yā pīr ḡaç yaşarsın? Eydür: İkiyüz (4) yaşımdayım. Dünyādan bīẓār oldum. Ölümüm isterem bolmazam, (5) didi. Ḥalīlullāh yüz ḡoksan ḡokuz yaşardı. (6) Fikrinde eyitdi: Bir yıldan daḡı bende bunuñ gibi ölürem. (7) Yā rabbi beni daḡı böyle itmeden cānım al, didi. Du‘ā (8) kıldı. Ol pīr nesne yimeden eydür: Giderem. Ḳodı (9) gitdi. Ḥalīlullāh fikre düşdi. Eydür : Keşki (10) şöyle olmadan şimdı öleydüm, diyü söylerken (11) ‘Azrā’īl ‘aleyhi’s-selām bir ḡalvet yire vardı. Ol **[97a]** (1) sā‘at silkinüp bir ḡub melek şüretinde (2) gelüp selām virdi. Ḥalīlullāh eyder: Kimsin? Eyder: (3) ‘Azrā’īlem. Sen du‘ā diledüñ Allah te‘ālā ḡabül eyledi. (4) Ben geldüm ḡabẓ-ı ruh içün eḡer destūr olursa, (5) didi. Ḥalīlullāh yine kıyıamadı eydür: Çalap yaña (6) dostum, didi. Dostınuñ cānımı alur mı, didi. (7) Melekü’l mevti eydür: Yā Ḥalīlullāh hiç dostı görđük mi (8) ki dostından cānın dirīḡ ide, didi. Ḥalīlullāh (9) eyitdi: Biñ cānım daḡı var ise anuñ ‘aşḡına fedā (10) olsun, didi. Ol ḡinde ‘Azrā’īl ‘aleyhi’s-selām (11) ḡabẓ-ı ruh eyledi. Sare ḡatun ḡarşusunda **[97b]** (1) namāzın kılup defin idüp maḡārada ḡodılar. Şöyle (2) rivāyet iderler kim ilerü zamānda velīlerden bir velī (3) ol maḡāraya inmiş. Ḥalīlullāhı görmiş nura ḡarıḡ (4)

¹⁴ Nisa 4/54

olup bir tahtı üstünde hülleler geyüp mübârek (5) şakalı göğsinde akpak nura batmış oturur. Ol (6) velî kişi el bağlayup karşusunda тұrurken bir perde (7) iner, örter ikisinüñ arasında. Ol kişi döner, (8) gider mağarada қapusını pergidürler. Rahmetullahi ‘aleyhi (9) ve rahmeten ve si’aten. **Fezâ’îlü fi vefâti İshâk nebi** Halîl (10) peygamber ‘aleyhi’s-selâmuñ oğlu İshâk peygamber ‘aleyhi (11)’s-selâmdur. Karındaşı İsmâ’îl peygamber ‘aleyhi’s-selâmdur [98a](1) şalavâtü’llâhi ‘aleyhim ecma’in. Çünkü Halîlullahdan (2) çok zamân geçmedi İshâk peygamberüñ hâtunı vefât (3) itdi. Mağârada қодılar. Hâk Te’âlâ celle ve ‘alâ (4) hâzretlerinüñ dilegi şöyle idi ki peygamberler vefât (5) idicek hâtunların kimse almaya diyü evvel hâtunları (6) öldürdi andan erleri öldürdi. On iki günden sonra (7) İshâk peygamber vefât eyledi. Yüz seksen yıl yaşadı(8) dünyayı görmez olmuş idi. Kaçan nübüvvet oğlu ‘İşa’ya (9) virmek istedi. Ya’kûp peygamber ‘aleyhi’s-selâma (10) virdi. ‘İşile Ya’kûp ikiz тоғdı ana rahminde (11) Ya’kûp sonra idi. Anası Ya’kûpı severdi nübüvveti [98b] (1) aña isterdi. Babası ‘İşi severdi pehlevân idi (2) dürlü canavarları şikâr idüp tutar idi (3) ve geyikleri yedürürdi. Bir gün av avlamağa gitdi. (4) Ya’kûp peygamber varup bir қuzu pıryân idüp (5) İshâk peygamber ‘aleyhi’s-selâm huzûrına getürdi. (6) Қuzu’ı şikâr eti şanup yiyüp du’â eyledi. Nübüvvet (7) Ya’kûp nebiye verildi. İshâk peygamber ‘İşanuñ (8) olmasını isterdi, nübüvveti aña virdüm şandı. Elin (9) urdı gevdesinüñ sığır tüyi gibi kıllı var idi. (10) Bildi ki Ya’kûpa virmiş. Gevdesi yumuşak (11) harîr gibi idi amma ‘İys hâzretlerinüñ makşûdı [99a] (1) bir şikâr şaydı idüp hâzreti İshâk huzûrına (2) getürüp du’â idüp nübüvvet hâşıl kılmak idi. (3) Hâzreti Ya’kûp taқaddüm idüp şabrı olmadı eyitdi: (4) Dilek Allahuñdur, didi. Hâk Te’âlâ celle ve ‘alâ hâzretine (5) şükürler eyledi şalavâtullahii ‘aleyhim ecma’in. (6) Kim ki hâtunıla kendüvi ziyâret itse kıyâmetde (7) aña şefâ’at ide ‘azâblar kırtara. Allahümme erzuқna (8) ziyâretehümâ amîn. **Faşlı fi zıkr-i vefâtı Ya’kûp** ‘aleyhi(9) ‘s-selâm kaçan Ya’kûp peygamberüñ vefâtı yaқîn gelicek (10) dedesi Halîlullâh ziyâretine çıқdı. Yûsuf peygamber (11) ‘aleyhi’s-selâm ta’zımla gönderdi çıқdı Yûsuf [99b] (1) peygamberle ata ana bir karındaşı Mışırdı қaldı baқısi (2) babasıla çıқdı gelüp Halîlullaha irdiler. Bir güzel (3) torba ağır örtiler örütmişler, altunlar, қадîfeler (4) ve üstünde yeşil donlı kimesneler var yüzleri nurlu. (5) Ya’kûbu nebi eydür: Bu kimler қabridür ve siz kimmersiz? didi. (6) Anlar eyitdiler: Biz ferіştehlerüz bu қabir Таңrı Te’âlânuñ (7) dostı İbrâhîm halîlünüñdür. Biz қabir üzerine müveкkelüz. (8) Tesbîh’i tehlîl оқuyup anuñ ruhına bağışlaruz, (9) didiler. Ya’kûbu nebi egildi, baқdı ol yirde kim (10)

serdāb dirler mağāradur. Aşağısında gice gündüz (11) Ḥalīlullah ırāğı yanar. Anda her kiři bir berāet yazup **[100a]** (1) birağur. Ḥalīl peygamberün tahtı önüne düşer. Kendüye (2) ma‘lūm olur ya‘ni ol mübārek maķāma varup (3) andan şefā‘at talep itmesini andağı melāikeler (4) yazarlar, kıyāmetde ‘arız idüp bildürürler gerekdür. (5) Ziyāret idenleri ve dağı du‘āsı var selām virmesi (6) vardur. Ol bitiye yazup birağurlar. Kendü adın (7) atası anasını adın bile yaza. Kaçan Ya‘ķūbu nebi ol (8) ķabrin içine baķdı ise gördi ol ķabrin içi (9) ulu saray gibi. İçi nurıla tolu altundan, gümüşden (10) minber kurulmuş üstünde görķlü yüzlü kişiler (11) oturur. Bunlara şordı bu minber üstünde oturanlar **[100b]** (1) kimlerdür diyü. Eyitdiler: Ol altun tahtıda oturan (2) Ḥalīlullahdur. Ol gümüş tahtıda oturan oğı (3) İřhāķdur. Da‘iresendeki ehl-i beytidür, didiler. (4) Ya‘ķūbu nebi bir kezden hayķırdı āh idüp (5) çağırup eyitdi: Ben bunları isterdüm Elḥamdülillah ki (6) yetişdüm, didi. Dağı ağladı eydür: Bunlar benim ehlimdür (7) destür virin gireyin göreyin, didi. Bunlar eyitdi: (8) Her kim bunda inmek isteye işbu ķadeḥ şarabı (9) içer andan girer, didiler. Ol ḥüsnile söyleyen(10) ‘Azrā’il ‘aleyhi’s-selām idi. Ḥaķ tebāreke ve te‘ālā (11) ḥazreti göndermiş idi. Buyurmuş idi ki: Ya‘ķūbu **[101a]**(1) nebinün eceli yaķın geldi. Gelüp dedesinün (2) ķabrin görmek isteye gerek aña ecel şarābın (3) şunu vir, didi. Ya‘ķūp nebi eyitdi: Bu ne şarābdur? (4) Eyitdi: Deden Ḥalīlullah içdüğü şarābdur, didi. (5) Tut en dağı iç, didi. Çünkü alup içdi (6) ol dağı Taırı Te‘ālā rahmetine ulaşdı. Çünkü (7) yudılar, kefenlediler yedi ķat gök melekleri geldi (8) Cebrāil imāmlık eyledi namāzın kıldılar. Oğulları (9) yiryüzindeki mü‘minler ile namāzın kıldılar. İbrāḥīm (10) peygamber ‘aleyi’s-selām yatduğı mağārada ķodılar. (11) Üç günden soıra ḥātūnı Likā ḥātūn vefāt **[101b]** (1) eyledi karşusunda ķodılar. ‘İyşün ķardařları (2) cümle cem‘ oldılar mağāra ķapusın açuķ ķoruz (3) didiler. ‘İyşi eyitdi: Lāyık degüldür, didi. Karındaşlarından (4) birisi kaķıyup ‘İyşün yüzine bir taḇaṇçe urdı. (5) ‘İyşün baři üzüldi. Mağāraya düşdi. Mağāra (6) ķapusu dutuldı gevde taşrada ķaldı. Tařrada (7) gömdiler. Pes andan her birinün üzerine bir bünyād yapup (8) bir ‘alāmet itdiler. Üstlerine güzel örtiler (9) örütdiler. Güzel perde aşdılar şalavātullahi ‘aleyhim (10) ve selāmühü ecma‘ın. **Andan** Ya‘ķūbu nebinün vefātı (11) ḥaberin kendüyle bile gelen oğlanları getürdiler. **[102a]** (1) Yūsuf peygamber ‘aleyi’s-selām çün işitdi babası (2) öldüğün ol ķadar ağladı kim ḥadsüz begleri eyitdiler: (3) Kamumuz öliseriz. Kimdür bu dünyā sarayında ķarār tutan, (4) diyü öğütlediler. Yūsuf peygamber ‘aleyi’s-selām pīr (5) olmuş idi çünkü. Kendünün eceli yaķın geldi. (6) **Faşlı fi vefātı Yūsuf nebi** ‘aleyi’s-selām Yūsuf (7)

peygamber ‘aleyhi’s-selāmuñ oğlu Efrāhim atına okdı. (8) Begleri ile vaşıyyet itdi. Eyitdi: Şakınuñ (9) Mışır avmi azup puta apmayalar. Daim dīn yolın (10) g sterin. Ola ki azalar eyl k ile d nder ñ. D nmez (11) ler ise  ld r ñ fes d opmasun şev blu yol [102b] (1) budur, didi. Ol daı d ny dan naıl itdi. Yuyup (2) kefenlediler bir abin s aadan tabuta odılar. (3) Cemi‘ Mışır avmi alaşup yaşın t tup bir kezden (4) geldiler. Nam zın ıldılar yedi at g k melekleri (5) daı in p nam z ıldılar. Mışruñ sağ yanında odılar. (6) Ol yanı ucuzlık oldu şol yanı ızlık oldu. (7) Mışır avmi danışup Y sufuñ oğlu atına geldiler, (8) h k yeti didiler. Buyurdı babasın n tabutın Mışruñ (9) şol yanında bir ma m yapup odılar. Mışruñ şol (10) yanı ucuzlık oldu sağ yanına ızlık d şdi. (11) Ol avim daı deril p Y sufuñ oğlu atına geldiler. [103a] (1) **Pes** Mışır avmi iki araf oldu. Anlar dir ki biz alurız (2) bunlar dir ki biz aluruz diy  niz ‘ itdiler. Y suf peygamber (3) ‘aleyhi’s-sel muñ oğlu ‘ il idi eyitdi: Ne size (4) vir rin ne bunlara vir rin, diy  aıdı. Buyurdı (5) N l ırm ğın n  ñ n  b key p iki ya a aıtdılar.(6) Ortasında bir b ny d yaptılar. Mukem tabut  anuñ (7) iinde odılar. Şuyı oyu virdiler Mışruñ iki yanı (8) daı ucuzlık oldu anuñ bereketinde şalav tullahı (9) ‘aleyhi’s-sel muhu. Nice zam ndan so nra ol avim zamanı (10) gedı fir‘avnı la‘ n de nize arı olund ğundan (11) so nra M sa peygamber ‘aleyhi’s-sel m avmile gel p [103b] (1) Mışrı bir kezden t tup cemi‘ vil yete h k m itdiler. (2) H k Te‘ l  celle ve ‘ l  M sa peygamber ‘aleyhi’s-sel ma (3) vaiy eyledi, eyitdi: Y suf nebin ñ  st nde ki (4) binay  N l şuyı azdı az od  ki iine gire (5) andan anı ıkarup dedesi H l l peygamber ‘aleyhi’ (6) s-sel m ıtında o, diy  didi. M sa peygamber (7) ‘aleyhi’s-sel m eyitdi: Y  il hi bilmezem anda medf ndur? (8) didi. Vaiy ‘izzet oldu ki ız arındaş n  anı bil r, (9) diy  buyurdı. Andan M sa peygamber ‘aleyhi’s-sel m ız (10) arındaşına h k yeti didi. ız arındaş  eyitdi: Sen (11) ba a boyun olur mısun ki Ta rı Te‘ l  h zreti [104a] (1) beni cehennemde h l ş ide cennete oya sa a (2) g stereyin, didi. H t b  ‘izzet geldi ki boyun (3) ol ıl tabut  sa a g sters n, diy . Ol (4) daı boyun oldu, vardı g sterdi. M sa (5) nebi ‘aş y  N l şuyına urdı ş  iki p re (6) oldu. Ol ubbe aup tabut  ıkarđı. Get r p (7) H l lullah ıtında aşra y zinden g r p şalav t  (8) Allahu ‘aleyh m ecma‘ n. **On beşinci b b** H l lullah (9) binasın ve nice ziy ret itmek gerek anı bild r r. (10) aan S leym n peygamber ‘aleyhi’s-sel m uds-i m b rek (11) binasından f riğ olıca H k Te‘ l  celle ve ‘ l  [104b] (1) vaiy eyledi:  st ne bir mukem bina yap, didi. (2) S leym n peygamber ‘aleyhi’s-sel m eyitdi: Y rabbi bilmezem (3) anda

yapayın? didi. Hıtabı ‘izzet geldi: Her nerde kim (4) nur gökden yire direk olmuşdur anda yap, didi. (5) Kaçan bakdı Hālīlullah kabrinden bir nur göge direk (6) olmuş gördi. Ol arada divlere buyurdı üstüne (7) bir muhkem bina yaptılar Cemi‘ peygamberler ruhiçün fātiha (8) okuyalum şalavātullahi ‘aleyhīm ecma‘īn. **Vehb**¹⁵ (9) raḍiallāhu ‘anhu eydür: Her kim ki Quds-i mübareki ziyāret (10) andan Hālīlullah varsa anda beş vakit namazı imām ıla (11) cemā‘atile kılsa ne hāceti var ise dilese verile **[105a]** (1) cemi‘ günāhları yarlıgana, didi. Ve daḥı her kim varup (2) kabri Hālīl ve kabri İshākı ve kabri Ya‘kūbı ve kabri Yūsufu (3) ve kabri Sārı ve kabri Rikā’ı ve kabri Liķa’ ı Allahu te‘ālā (4) rızā-ı şerīf içün ziyāret idüp Qurān-u ‘azīm (5) okuyup du‘ā kılsa anuñ muķābelesi aña ‘izzet (6) kerāmet ve rif‘at derecātı nur ve rahmet ve ni‘met (7) ve berekāt ve rızık ve sa‘ādet ve görkli himmet virilüp (8) velīler maķāmına irüp cemi‘ günāhları ḥazān yaprağı (9) gibi dökile, didi. Ve daḥı dünyādan çıkmadan düşinde (10) Hālīlullahı göre aña iman beşāret ile Uçmağı (11) beşāret eyleye. Ve daḥı eyde: Tañrı Te‘ālā celle ve ‘alā seni **[105b]**¹⁶ (1) yarlıgadı, diye. Zihī sa‘ādet naşīb olup (2) ziyāret idüp yüz sürüp görenlere Ka‘ab raḍiallāhu ‘anhu (3) eydür: Her kim İbrāhīm peygamber ‘aleyhi’s-selāmuñ (4) kabrini ziyāret itmek kıtında namāz kılmak faķīrleruñ (5) haccıdur ganīleruñ derecātıdır. Miskinleruñ gönli (6) yumşayup Hāķ Te‘ālā ḥazretine yaķın olmaķdur ve devlete (7) irmekdür, didi. **Hazā menāsikü Hālīlullah ‘aleyhi’s-selām** (8) Kaçan bir kişı Hālīl peygamber ‘aleyhi’s-selām ziyāret itmek (9) istese bu kitāb ḥükmile ziyāret eyleye. Eger bilmeden (10) ziyāret eylese girse yine kitāb ḥükmile girse (11) cāizdür. Ğarīb gözsüz gibidür nice girmek gerek **[106a]** (1) ve du‘ā nice itmek ve namāz nice kılmak gerek ve nice selām (2) virmek gerek ve nice Qurān okumak gerek ve nerden (3) nereye varmak gerek teķābul ola hep cümlesin (4) beyān itmişüzdür. Ziyarete gidenler du‘ādan unutmaya. (5) Aña kaçan bir kişı Hālīlullah şehrine varsa ziyarete (6) teveccüh itse gerekdür kim arı ābidedesti alup cemi‘ (7) günāhlarına tevbe ve istiğfar idüp Hāķ Te‘ālā (8) ḥazretine tevekkül idüp ziyarete niyyet ide. İde ki (9) ilāhi dostuñ Hālīl peygamber ḥazretine yüz sürüp (10) temennā ide geldüm ziyāret itmege ziyareti āsān eyleyüp (11) kabūl eyleye diye. Andan kaşıd idüp ol mübarek **[106b]** (1) Mekānına vara mescidden evvel sağ ayağın (2) başa ilerü *Bismillahi vesselāmu ‘alā Hālīlullahi ve ‘alā* (3) *keffeti’l*

¹⁵ Şüca’ b. Vehb.

¹⁶ Sayfanın üst kısmına harekesiz olarak yazılmış iki mısra bulunmaktadır:
dördüncü iķbāl Rāmī hatun her kim
okursa Allah’a emānet olsun rahmet okusun

enbiyâi ve'l mürselîne şalavâtü'llâhi 'aleyhim ecma'îne (4) şallallâhu 'aleyhi allahümme şalli 'alâ muhammedin ve 'alâ ali muhammedin (5) kemâ şalleyte 'alâ ibrahîme ve 'alâ âli ibrahîm vağfirli (6) verhamni veftehlî ebvâba rahmetike yâ kerimü yâ rahîmü (7) bi rahmetike yâ erhamerrâhimîn.¹⁷ **Andan** üçüncü kapudan (8) girüp toğrı Halîlullah 'aleyhi's-selâm hazretine (9) vara iki elin kavuşup bir ulu sultânı nice kim (10) göre durursa hâzırlıqla kalbile huşu 'ile âdabla (11) vara kabrine karşı ide: *Esselâmu 'aleyke yâ seyyidi [107a]* (1) *yâ halîlullâh ve bereketühü esselâmu 'aleyke yâ ebel enbiyâi* (2) *yâ halîlullahu eşhedü enneke yâ nebiyyillâhi ve halîlühü ve beneyte* (3) *beyte'l harâmi ve adeyte'l emanete ve belegate'l rissâlete(?)* (4) *ateynâke zâyiriye kâşidine naṭlebü minke's-şefâ'ate* (5) *min hazretike'l âliyete feşfe'lenâ yevme'l kıyâmeti* (6) *'indallâhi ci'nâke min sekli'l evzeri hâribîne min* (7) *cemî'i'z-zenib ve'l haṭâyâ yâ lâ tekṭa' recâenâ bi haqqı* (8) *sirrike'l 'afve izâ ve ka'a'l kaḍâi şeyen lillâhi yâ halîlallâhi* (9) *men keremike* diye gerilek dura iki rek'at (10) taḥiyyatü'l-mescidi kıla innâ fetahnâ sûresin okuya (11) yâhud okuda bilmezse tebâreke sûresin okuya. **[107b]** (1) İhlâşdan elif lam mimde tamâm ide. Bu du'â'ı okuya: *Allahümme'* (2) *c'al zalike ilâ hazreti halîlillâhi ve ilâ evlâdihi'* (3) *l kirâm vağfirli külli'l- müslimine ecma'îne ve'l hamdülillâhi* (4) *rabbi'l âlemine*, diye her ne hâceti var ise dileye kabûl (5) ola hak şerîf makâmdur. Nedir? Çırâk aqçesi virse (6) virdüm diyü söylemeye dilini şaklaya. Bir kişi nezir (7) çırâk virmiş şıdkıla ol gice Halîlullahı 'aleyhi' (8)s-selâm kendiye çok 'izzet ikram iderken uyanur. (9) Gelür nâgâh ol gün varur bir dostına eyder: Halîl- (10) ullah ben çok nesne virdüm, diyü minnet idüp söyler. (11) Ol gice yaturken düşinde görür ol makâmda **[108a]** (1) Halîlullah oturur kendi ile Halîlullah arasında (2) hicâb olur. Perde ardından bir kimesne çıkâr eydür: (3) Halîlullahı görmek saña harâm oldu ayruk naşîb (4) olmaz. Dut virdüğün yedi biñ aqçe kadarı on (5) yedi biñ aqçe minnetün ko, var kolâyuña git, diyü (6) söylerken uyanu gelür. Bir gün bir beg bir küyn begenür (7) Halîlullah hazretinün meger toprağı eyü imiş. Lâzım (8) olur anuñ üzerinde duran hâkime eydür: Bu küyü (9) baña şat, dir. Ol dağı şatar. Ol alân kişi (10) varur ol yirde bostân eyler. İçinde kavun karpuz (11) eker gökçek öger getirür. Kavunun karpuzın **[108b]** (1) keserler cemi'isinün içinde mercimek çıkar. (2) Kavunu karpuzı içi meger ol yirde daim mercimek (3) ekerler imiş çünki. Ol bu hâli görür yine ol (4) küyü Halîlullâha bağışlar. **Râviler rivâyet iderler** eydür: (5)

¹⁷ İçerisinde Allahümme Salli duası geçmektedir.

Bir kişi söyler, eydür: Ben Halîlullaha bir kûy bağışladum, (6) dir. Gice yaturken düşünde eydür: Ol kûyuñ (7) aķçesindür benden al git, diyü söylerken uyanur. (8) Gelür ve ey aña kim bir aķçe vire virdüm diye edep degil (9) anda cânlar erzânıdır. Dünyâ pul nedür? Âdem var develer (10) ve atlar ve şıgırlar ve süri ile koyunlar virürler. Bir (11) kiřinüñ biñ koyunu ‘ğâyib oldı eyder: Yüz koyun [109a] (1) İbrâhîm Halîlullaha nezir olsun, didi. baķdı (2) koyunlaruñ öñünde görür melâikeler sürüp (3) götürüp seçer. Yüz koyunu Halîlullah hunına getirür. (4) Zî sa’âdet ol kiřinüñ kim anda bir koyun (5) boğazlayup hemişe şumadı. Pişen kazânına (6) koya. Güya ol gün ol şumadı, Halîlullah ‘aşķına (7) pişirüp fukarâya kendi eliyle(?) ulaşıdurmuş (8) olur. Bir kiřinüñ biñ altunlık bir atı var imiş. (9) Düşmiş çatlamağa az kalmış eyitmiş: Bu anuñ yarusı (10) Halîlullah hâzretlerinüñ olsun, dimiş. Üstüne (11) turup kendüvi begleyen meleklerüñ birisi bir avuç [109b] (1) şu bu atuñ üstüne şaçar. At ol sâ’at durur (2) şağalur. Ol dağı nezrin virür. Nice bunuñ gibi (3) muğcizâtı kerâmeti çok vardur. Beyân idersem söz (4) üzre aña bağçeler ve bağlar altun, gümüş kâdiller götürür (5) ler. Anı bilen ola kim bizden kabûl idüp bize himmet (6) idüp işimüz ola dirler. Murâdları hâşıl olup (7) hâcetleri kabûl ola dirler. Faşıl kaçan Halîl ‘aleyhi’ (8) s-selâmı ziyâret itse vâcîp budur kim İshâķı nebi (9) ‘aleyhi’s-selâmı ziyâret ide lakin Halîl peygamber hâtûnı (10) Sâre hâtûn kendünüñ kıtındadır, anı başup gitmeye. (11) Yine ol arada tura andan yaña döne anuñ kabrine karşı [110a] (1) eyde: Esselâmu ‘aleyke yâ sitti Sâre zevcete (2) Halîlullahı ve rahmetillahi ve berekâtühü diye ve’đ-đuha (3) süresin okuya şevâbın Sâre hâtunuñ ruhına (4) bağışlaya ne hâceti var ise dileye. Andan gire (5) **faşıl** kaçan İshâķ peygamber ‘aleyhi’s-selâma vara. Halîl (6) peygamber ‘aleyhi’s-selâmuñ oğlıdur. Kabrine karşı el (7) kavuşup eyde: Esselâmu ‘aleyke yâ seyyidi İshâķ (8) yâ nebiyyellahu ve rahmetühü ve berekâtühü diye otura ‘Amme (9) süresin okuya şevâbın İshâķ peygamber ‘aleyhi’s-selâm (10) bağışlaya hâcetin dileye kabûl olacak yirdür. **Faşıl** (11) İshâķ peygamber hâtûnı Rîķa hâtûn karşıındadır [110b] (1) anda vara eyde: Esselâmu ‘aleyke yâ sitte Rîķa refîķate (2) İshâķ nebiyyallah ve rahmetullahi ve berekâtühü diye otura. (3) İzâ zılziletil arz’u süresin okuya ne hâceti var (4) ise maķbûl ola. **Faşıl** andan soñra Ya’ķûp (5) peygamber ‘aleyhi’s-selâm kabrine vara İshâķ peygamber (6) ‘aleyhi’s-selâmuñ oğlıdur anuñ kabrine karşı el (7) bağlayup ‘izzetle eyde: Esselâmu ‘aleyke yâ seyyidi (8) Ya’ķûp yâ israilah ve rahmetullahi ve berekâtühü (9) ve ezke tahıyyâtühü yâ ebâ Yûsufü’s-şiddık ibni İshâķ (10) nebiyallahı diye oturup ve’l fecr süresin okuya (11) şevâbın

Ya'kūp peğamber ruhına bağışlaya ne hāceti **[111a]** (1) var ise dileye maqbūldür. **Faşıl** Ya'kūp peygamber hātūn (2) Liķā hātūn qarşusunda anda vara eyde: Esselāmu (3) 'aleyke yā sitti Liķā ehl-i beyti Ya'kūp nebiyallah rahmetü (4) İlahi ve berekātühü diye. Andan otura el hükümü't-tekāşürü (5) süresin okuya şevābın Liķā hātūn ruhına (6) bağışlaya ne hāceti var ise dileye maqbūldür. (7) **Faşıl** andan şöıra Yūsuf peygamber kabrine vara (8) Ya'kūp peygamberün oğlıdur anuñ iki yirde 'alāmeti (9) vardur: Birbirinün üstündedir. Üçünci 'alāmeti (10) bāzār içindedür. Anda varup ziyāret ide kaçan vara (11) eyde: Esselāmu 'aleyke yā seyyidi's-şıdıķ nebiyallahu **[111b]** (1) esselāmu 'aleyke yā ibni Ya'kūp nebiyallahu ve berekātühü (2) diye otura on kerre ihlāş süresin okıya (3) şevābın Yūsuf peygamber 'aleyhi's-selāmuñ ruhına (4) bağışlaya ne hāceti vari ise dileye maqbūldür. (5) Ğāfil olmaya tecrübe olunmuşdur her kim bu ziyaretleri (6) itdükden şöıra Halīlullah ruhiçün bir kurbān (7) eylese yārın kıyāmet güninde Halīlullah aña bir (8) burāk çeki vire altına sıratı yıldırım gibi geçe. **Şeyh-i** (9) **Şemşi'd-din** eyder: Bir kurbān kırk biñ kurbāna geçer (10) dirler. Andan şöıra Halīlullah cāniçün hatim şerīf (11) okutmaķ vācībdür bir hatim kırk biñ hatme geçer. Ve daħı **[112a]**(1) hāzreti Halīlullah cāniçün şu sebīl ide kıyāmet(2) ıssisinde Halīlullah aña cennet ırmaķlarından (3) içüre ve daħı kendi cāniçün ve atası ve anası (4) cāniçün hayırlar idüp şu sebīl ide kim az ömrinde (5) bir kez naşīb oldı yine naşīb ide Hāķ Te'ālā (6) celle ve 'alā 'aşıqlara ve şādık kardeşlere kereminden (7) dervīş donında erenler çokdur. Anlara şadaķa (8) idüp du'ā isteye ola kim bir du'ası kabūl oluna (9) oğrāya muradı hāşıl ola inşāellahu te'ālā (10) ol hāzrete çok ağlaya āh ide günāhı için (11) ol peygamberler ruhiçün eleri ve ehl-i beytleri ruhiçün **[112b]** (1) ve bu kitābuñ muşannifü ruhiçün murād hāşıl (2) olmağičün 'ākıbet hayır olmağičün süre-i (3) fātiha okıyanuñ 'ākıbeti hayır olsun amīn (4) yā rabbe'l-'ālemin.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.DİZİN

A

a: Teklik işaret zamiri o.

aña 58a/7, 58a/9, 58a/11, 58b/2, 58b/4, 58b/6, 58b/10, 59a/6,
61a/9, 64a/4, 64a/6, 65b/6, 66a/3, 68b/5, 72a/7, 72a/8, 83b/9, 85b/9,
87a/9, 92a/2, 92a/4, 94b/9, 95a/3, 95b/4, 95b/7, 98b/1, 98b/8, 99a/7,
101a/2, 105a/5, 105a/10, 106a/5, 108b/8, 109b/5, 111b/7, 112a/2

ancılayın Onun gibi, onculayın. 68a/4

anda Onda. 61a/9, 66b/3, 73b/2, 79b/1, 80b/5, 80b/6, 80b/7, 81b/2,
82b/3, 82b/4, 82b/11, 83a/1, 83a/5, 84a/9, 85a/8, 85b/7, 85b/10,
85b/11, 86b/3, 87a/4, 87a/7, 87b/10, 88a/1, 88a/2, 88a/3, 88a/4,
88a/7, 88a/9, 89a/4, 92a/2, 92a/5, 92a/6, 94a/11, 99b/11, 104b/4,
104b/10, 108b/9, 109a/4, 110b/1, 111a/2, 111a/10

andan 58b/2, 59a/9, 59a/11, 60a/6, 60b/1, 61a/10, 63b/7,
64a/2, 66b/10, 67b/4, 68b/7, 70a/2, 72a/5, 72a/8, 73b/7, 76b/9, 78a/3,
78a/6, 78a/7, 78b/1, 78a/8, 78a/9, 79a/1, 79b/5, 79b/6, 79b/10, 80a/2,
80a/6, 80a/9, 80a/11, 80b/4, 81a/3, 81a/8, 81b/1, 81b/5, 81b/8, 82a/4,
82a/10, 82b/2, 82b/5, 82b/10, 83a/2, 83a/7, 83b/1, 83b/4, 83b/8,
84a/2, 84b/1, 84b/8, 85a/1, 85a/6, 85b/6, 86a/3, 86a/7, 86b/1, 86b/4,
86b/8, 86b/9, 87a/2, 87a/3, 87a/6, 87a/10, 87a/11, 87b/4, 87b/9,
87b/11, 88a/6, 89a/6, 89b/8, 90b/5, 91b/2, 92a/5, 92b/3, 94a/11,
96a/5, 96a/11, 96b/1, 98a/6, 100a/3, 100b/9, 101b/7, 101b/10,
103b/5, 103b/9, 104b/10, 106b/7, 109b/11, 110a/4, 110b/4, 111a/4,
111a/7, 111b/10

anı 63b/11, 66b/4, 68b/2, 77b/8, 82b/8, 91a/4, 91a/6, 96a/8,
96b/2, 103b/5, 103b/8, 104a/9, 109b/5, 109b/10

anuñ 59a/8, 60a/9, 60b/8, 61b/7, 63b/5, 69a/2, 69a/6, 69a/7,
70a/6, 70a/9, 77b/1, 83b/9, 84b/2, 85b/8, 87a/8, 87b/11, 90b/10,
94b/5, 96a/2, 97a/9, 99b/8, 103a/6, 103a/8, 105a/5, 108a/8, 109a/9,
109b/11, 110b/6, 111a/8

ab-i dest: (Far.) Namaz kılmak, Kur'ân-ı Kerim okumak gibi ibâdetleri yerine
getirebilmek için dînin şart koştuğu şekilde niyet ederek el, ağız,

burun, yüz, kol ve ayakları yıkamak; baş, kulaklar ve boynun iki yanını meshetmek sûretiyle temizlenme ve bu şekilde yapılan temizlik. 78a/1, 91a/11

a.i 106a/6

abinüs: (Yun.) Abanoz ağacı 102b/2

‘acāyib : (Ar.) **1.** Garip, tuhaf, alışılanın dışında, değişik. **2.** i. Hayretler içinde bırakan garip şey **3.** Şaşılacak şey

‘a. ler 68a/3

‘aceb : **1.** Şüphe, tereddüt, hayret ifâde eden soru zarfı, acaba **2.** Garip, acâyip, tuhaf, şaşırtıcı

‘ acebe kaldı 64b/4, 6

‘acebe kalur 72b/11

‘a.ledi: 96a/2, 33

‘Acem: (Ar.) **1.** Arap ırkından olmayanlara Araplar’ın verdiği isim. **2.** İran’ın Hint-Avrupa ırkından olan halkı ve bu halktan olan kimse, İranlı.

90a/6, 60a/8

‘a.den 58b/3

aç-: Açmak.

a.up 90b/3, 104a/6

açuk : Kapalı, örtülü, bağlı, katlı veya kilitli durumda olmayan, açılmış. 63b/3, 77b/1, 101b/2,

ādāb: (Ar.) Davranışlarda ve karşılıklı ilişkilerde alışılmış usûllere, ahlâk ve terbiye kurallarına göre uyulması gereken esaslar, âdet, yol yordam, yol erkân, yol sıra. 91b/6, 29

ā.la 106b/10

ādem: (Ar.) **1.** İlk yaratılan insan ve ilk peygamber **2.** İnsan, beşer 108b/9, 74b/9

‘ādet: Herkes tarafından uyulan hal, olagelmiş, alışılmış şey, usûl, görenek. 90b/9

ad **1.** Varlıkları birbirinden ayırmaya, tek tek veya cins cins karşılamaya yarayan kelime, isim

a.in :100a/6

ağla- (ET.) Acı, keder, pişmanlık ve bâzan da sevinçten göz yaşı dökmek

- a.dı** 100b/6, 102a/2
- a.şup** 102b/3
- āh id-:** 1. Feryat etmek, inlemek, şikâyet etmek 2. Bedduâ etmek
- āh ide** 112a/10
- āh idüp** 100b/4
- aḥir:** (Ar.) Son, sonuncu, en sonra olan
- a.e** 66a/3
- āḥiret:** (Ar.) Ölümden sonra gidilecek olan âlem, öbür dünya, bekâ âlemi
- 90a/5
- aḳçe:** Selçuklular ve Osmanlılar'da para birimi olarak kullanılan
- gümüş sikke 61a/6, 88b/7, 95b/1, 96a/2, 108a/4, 108b/8, 33, 44,
- a.de** 95b/2, 32
- a.si** 88a/10, 88b/8, 107b/5, 44
- a.sindür** 108b/7, 45
- ‘āḳıbet:** (Ar.) 1. Son, nihâyet, encam; gelecek, istikbal. 2. Daha önce yapılan
- şeylere göre varılan netîce, sonuç. 3. İnsanın başına gelebilecek hal,
- karşılaşılabilecek durum. 112b/2
- ‘ā.i** 112b/3
- ‘āḳıl:** (Ar.) Akıllı (kimse) 103a/3
- al- :** Herhangi bir şeyi tutup yerinden ayırarak elinde veya yanında
- bulundurmak
- a.ḡıl** 95b/11, 33
- a.up** 78a/1, 88b/10, 91a/11, 101a/5, 106a/6,
- a.urız** 103a/1
- a.uruz** 103a/2,
- ‘alâmet:** (Ar.) İşâret, belirti, nişan, emâre, alem, araz 101b/8
- ‘a.i** 111a/8, 111a/9
- ‘a.ler** 73a/6
- ‘alem:** (Ar.) 1. İşâret, alâmet, nişan, sembol. 2. Sancak, bayrak 60b/8
- altun:** Altın. 58a/5, 62a/5, 62b/7, 63b/11, 65a/4, 68b/9, 100b/1, 109b/4
- a.dan** 57b/3, 58a/7, 61a/5, 62b/7, 67a/7, 67a/11, 100a/9,
- a.lar** 99b/3
- a.lıḳ** 109b/8
- amân:** (Ar.) 1. Emin olma, korkusuzluk, güven, emniyet 2. Emin kılma,

- bağışlayıp korkusuz kılma, emniyet içinde bulundurma
- 3. târih.** Eskiden savaşta veya barışta düşmana emniyet içinde bulunduğunu sözle, yazıyla veya bir işâretle bildirme
- a. vîrme** 59b/10
- a.ında** 74a/5
- ‘amel** (Ar.) 1. Bir maksatla yapılan iş, eylem, fiil. 2. Dînî emirleri yerine getirmek için yapılan iş, fiil, hareket. 67b/10
- ‘a.in** 74a/8
- amîn :** (Ar.) Duâlardan ve hayır temennîlerinden sonra, “Allah kabul etsin, öyle olsun!” anlamında kullanılan söz 77b/6, 78b/11, 99a/8, 112b/3
- ana:** İnsanın ve hayvanın yavru sâhibi olan dişisi, anne, vâlîde. 87a/6, 98a/10, 99b/1
- a.dan** 70a/11, 78a/9
- a.sı** 89b/11, 98a/11, 112a/3
- a.sını** 100a/7
- a.ya** 87a/4
- a.yı** 69b/5
- ‘anber:** (Ar.) Güzel koku. 63a/6
- arı :** **1.** Temiz, tertemiz, pak, tâhir **2.** Saf, katışıksız, hâlis **3. E. T. Türk.** Eksiklik ve kusurdan uzak, münezzeh, berî. 78a/1, 91a/11, 106a/6
- ‘arız :** (Ar.) 1. Sunma, bir büyüğe takdim etme, sunu. 2. Saygı ile anlatma, ifâde etme, bildirme. 3. Gösterme
- ‘arız idüp** 100a/4
- ‘arş:** (Ar.) İslâm inancına göre göğün en yüksek katı, âlem tasavvurunda en yüksek nokta
- ‘a.umi** 71a/1
- art-:** Sayıca ve miktarca çoğalmak, fazlalaşmak, tezâyüt etmek
- a.asın** 58a/8
- a.dı** 69b/10
- a. ururlardı** 75b/9
- ‘aşâ:** (Ar.) **1.** Uzun sopa, değnek, baston
- ‘a.lar** 68b/4
- ‘a.yı** 104a/5

āsān eyle-: (Far.) Kolaylaştırmak

āsān eyleyüp 106a/10

aşhâb: (Ar.) **1.** Sâhipler **2.** Hz. Muhammed zamânında yaşamış, onu görmüş ve sohbetinde bulunma şerefine ermiş kimseler, sahâbe **3.** Bir şeyle ilgili olanlar, bir şeye veya bir kimseye mensup bulunanlar

a. ları 85b/9

‘āşi: (Ar.) Baş kaldıran, isyan eden (kimse), isyankâr, serkeş. 68a/6

aş-: Bir şeyi yüksek bir yere ilâştirip sarkıtmak, tâlik etmek

a.alar 68b/4

a.dılar 101b/9

a.durdı 62b/11

a.ılı 62b/1, 62b/3, 62b/7, 62b/10, 67a/8

a.mışlar idi 63a/5

‘aşk: (Ar.) Bir kimse veya bir şeye karşı duyulan çok kuvvetli sevgi ve bağlılık, aşırı muhabbet

‘a. ina 97a/9, 109a/6

‘āşık: (Ar.) Bir şeye veya birine karşı aşırı sevgi duyan kimse, tutkun, meftun 77a/10

‘ā.lara 112a/6

at: Binme, yük çekme ve taşıma hizmetlerinde kullanılan, Orta Asya menşeli, tek tırnaklı, memeli hayvan 109b/1

a.ı 109a/8

a.uñ 109b/1

ata: Cet, dede, büyük baba ve aynı soydan daha önce yaşamış olan kimse. 99b/1

a.sı 89b/11, 100a/7, 112a/3

av: Karada ve havada yabânî hayvanları, denizde balıkları tutma veya vurma işi, şikâr. 98b/3

a.lamağa 98b/3

‘avrat: (Ar.) **1.** Kadın **2.** Zevce, karı 69b/11

avuç: Elin iç kısmı. 109a/11

ayet : (Ar.) Kur’ân-ı Kerim’deki sûreleri meydana getiren kelime veya cümlelerden her biri. 78b/1, 87b/2, 95b/6

- a.üñ** 87b/1
- ay:** Yılın ayrıldığı on iki bölümden her biri.
- a.in** 91a/3
- a.inuñ** 92b/8, 30
- ayru :** 1. Farklı ve değişik, başka. 2. Kendi başına, tek, yalnız, müstakil 3. Uzak. 65b/7
- ayruk:** 1. Başka, diğer: 2. Birbirinden ayrı, aralıklı, mesâfeli 69b/8, 72b/9, 108a/3
- azāb:** (Ar.) 1. Organlarda duyulan ızdırıp, organik acı 2. **din**. Kâfirlere ve günahkârlara ölümden sonra verilecek cezâ.
- a.lar** 99a/7
- azık:** 1. Yenecek şey, besin, gıdâ 2. **eski**. Zahîre, erzak. 90b/6
- azîz:** (Ar.) 1. Yüce, kıymetli, değerli, mukaddes, muazzez 2. Saygı duyulan, hürmet edilen, sevgili, dost 3. Maddî ve mânevî hayâtı insanlığa örnek olabilecek kerâmet sâhibi erkek eren, ermiş, velî
- a.ler** 94a/2

B

- bāb:** (Ar.) 1. Kapı 2. Bir kitabın bölümlerinden her biri 60b/2, 61b/3, 68a/1, 70b/2, 77b/7, 104a/8
- b.-ı hıttā** 78a/6
- Bağdād:** Irak'ın başkenti ve en büyük kenti. 60a/7
- bağışla-:** Bir şeyi yarar gözetmeden karşılıksız olarak vermek, hibe etmek, teberru etmek 2. Affetmek
- b.dı** 88b/9, 95a/6
- b.dum** 108b/5
- b. ruz** 99b/8, 36
- b.ya** 80a/8, 87a/6, 87a/9, 88a/6, 91b/9, 92a/4, 92b/3, 110a/4, 110a/10, 110b/11, 111b/4, 111a/6,
- bağla-:** İp, bağ veya başka bir araçla bir şeyi bir yere, diğer bir şeye veyâhut birkaç şeyi birbirine tutturmak, birleştirmek, raptetmek
- b.dı** 65b/3
- b.yup** 97b/6, 110b/7

- bahāne:** (Far.) 1. Bir şeyin asıl sebebi yerine ileri sürülen sözde sebep, gerçekte ilgisi olmayan sahte özür ve mâzeret. 70a/9, 76b/3
- bağış ol-:** Verilmek, bağışlanmak, ihsan edilmek.
bağış olur 71b/11
- bak-:** 1. Gözleri bir şey üzerine çevirmek 2. Seyretmek
b.dı 99b/9, 100a/8, 104b/5, 109a/1
- baķī:** Geriye kalan
b.si 99b/1
- baş-:** Ayağı, üzerine vücûdun veya bacağın ağırlığını verecek şekilde zemîne yâhut herhangi bir yere koymak
b.a 78b/2, 81b/9, 84a/7, 81b/9, 106b/2
b.duğı 69a/10
b.up 109b/10
- başla-:** Bir işi yapmak üzere harekete geçmek, bir işe girişmek, şürû etmek
b.dı 61b/6, 96a/10
b.ya 65b/8, 90b/5
- bāṭıl :** (Ar.) 1. Doğru ve sahih olmayan, gerçekte ilgisi bulunmayan şey. 69a/9
- bāzār :** (Far.) 1. Pazar kelimesinin eskiden kullanılan asıl şekli, çarşı, alışveriş yeri 111a/10
b.ı 77b/2
- beg:** 1. Bir beyliğin, küçük bir devletin başında bulunan kimse, emîr, prens. 2. İleri gelen nüfuzlu kimse, eşraf 3. Efendi, sâhip. 59b/5, 60a/10, 95a/6, 95b/1, 108a/6
b.e 95a/10, 96a/1
b.i. 72b/7, 73b/1, 95a/3
b.ine 60b/11
b.inüñ 95a/5 95b/7, 95b/8
b.leri 59b/5, 102a/2, 102a/8
b.lerindür 59a/3
b.lige 59b/11
- begen-:** 1. İyi ve güzel bulmak, takdir etmek 2. Doğru bulmak, kabul etmek,

	tasvip etmek
	b.ür 108a/6
beliñ:	Ürkü, korku
	b.leyü 60a/4
belürsüz :	Belirli ve muayyen olmayan, gayrimuayyen. 61a/4, 70a/4
berâet:	(Ar.) 1. Bir işle ilgisi bulunmama, temiz ve arı olma 99b/11
berekât-:	(Ar.) Bereketler 105a/7
bereket:	(Ar.) Allah'tan gelen hayrın bir nesnede görünmesi ve devam etmesi, artıp çoğalması, Tanrı ihsânı, nîmet
	b.inde 103a/8
	b.ümi 94b/8
beriyye:	(Ar.) Çöl, sahrâ
	b.lerde 64b/6
beşâret:	(Ar.) 1. Müjde, iyi haber 2. Sevinç, memnûniyet 105a/10, 105a/11
beyân:	(Ar.) 1. Açıklama, anlatma, söyleme: 60b/3, 70b/4, 71a/3, 77b/8, 91a/1, 106a/4,
bezirgân:	(Far.) 1. Tüccar, tâcir
	b.lığı 90a/5
bıñar:	1. Yerden kaynayarak çıkan su, kaynarca. 2. Bu suyun çıktığı yer, göze, memba. 69b/3, 69b/11, 70a/2, 71b/4,
	b.dan 69b/9
	b.larından 89a/6
	b.larındandır 71b/4
bırağ-	1. Eldeki bir şeyi tutmaktan vazgeçip tutmaz olmak 2. Bir şeyi bir kimseye başkasına verilmek üzere vermek, tevdi etmek 3. Bir şeyi korunmak üzere bir yere teslim etmek, emânet etmek
	b.ur 100a/1
	b.urlar 100a/6
bī kıyās:	1. (Far.) Kıyassız, ölçüsüz. 2. f. Kıyassız, ölçüsüz. 65a/7
bil:	Bel.
	b.esinde 64a/11
bil-:	Bir şey hakkında bilgisi, mâlûmâtı olmak, o şeyi öğrenmiş bulunmak

- b.di** 98b/10
b.ür 103b/8
b.ürlerdi 68b/7, 68b/10
b.ürüz 61a/2
- bildür-:** Bilinir duruma koymak, açıklamak, anlatmak, îlân etmek, tefhim etmek
b.ür 61b/4, 68a/1, 104a/9
b.ürler 100a/4
- bilme-:** Bir şey hakkında bilgisi, mâlûmâtı olmamak, o şeyi öğrenmiş bulunmamak
b.den 77b/9, 105b/9
b.di 65b/7
b.düm 73a/10
b.z 85b/2
b.zem 103b/7, 104b/2
b.zse 107a/11
- bit-:** 1. Sona ermek, tamamlanmak 2. Tohum için filizlenip topraktan dışarıya çıkmak, yeşermek, yetişmek, büyümek
b.er 57b/7
b.icek 91b/10
b.ürüp 61a/11
- biti:** Yazılmış şey, mektup, berat
b.ye 100a/6
- bîzâr:** (Far.) 1. Bıkmış, usanmış, bezmiş 2. Tedirgin, rahatsız 96b/3, 96b/4
b.dur 92a/1
- boğazla-:** Eti yenecek hayvanı boğazını keserek öldürmek
b.yup 109a/5
- bol-:** 1. Olmak 76b/4 2. Yardımcı Fiil 96b/4
b.mazam 96b/4
b.up 76a/3
- bol:** Miktar bakımından çok, mebzul. 62a/7, 62a/8
b.dur 76b/4
b.lık 76b/7
- bostân:** (Far.) 1. Sebze bahçesi, bağ 2. Kavun karpuz tarlası. 65a/1, 66a/6,

- 72b/1, 108a/10
- boyun:** 1. Vücûdun omuzlarla baş arasında kalan ve başı bedene bağlayan kısmı
b.ından 88b/9
b.nına 65b/2
- boy:** Bir şeyin yere değen veya yere en yakın olan kısmı ile en yüksek noktası arasındaki mesâfe
b.uda 70b/11,
- boynuz:** Bâzı hayvanların başında bulunan, saldırma ve korunma silâhı olarak kullandıkları, tırnak gibi bir maddeden, sert, sivri, kıvrık, bâzan da çatallı çıkıntı
b.ı 58a/3, 59b/2, 62b/9
- budağ:** 1. Dal, ince dal, filiz 2. Kesilen bir dalın ağaçta kalan kısmı.
b.ında 58b/9, 65a/2
b.ları 57b/8
b.larında 57b/11, 72b/2
- buğûr:** (Ar.) 1. Denizler. 2. Aruz vezni kalıpları, bahirler. 63a/9, 63a/11
- buncılayın:** Bunun gibi, böyle 67b/7
- buruc:** (Ar.) Burçlar
b.dan 61a/2
- buyur-:** Bir şeyin yapılmasını kesin olarak bildirmek, emretmek
b.a 71a/1
b.dı 61a/4, 62a/4, 64a/8, 64b/4, 66b/8, 78a/10, 91a/8, 91a/10, 94b/6, 95a/4, 102b/8, 103a/5, 103b/9, 104b/6,
b.ıla 71a/6,
b.ur 78a/10, 91a/8, 91a/10, 94a/6, 95b/6, 102b/8, 103a/4, 103b/9, 104b/6
b.urmuş 100b/11
- buyuruğ :** Buyurulan, emredilen şey, emir, hüküm 88b/4
- bühtân:** (Ar.) Bir kimseyi yapmadığı bir şeyi yapmış olmakla itham etme, iftirâ. 69b/6,
- bük-:** Kıvrırmak, burmak
b.eyüp 103a/5

b.ülüp 91b/3

bünyād: (Far.) **1.** Esas, temel **2.** Yapı, binâ 59a/6,101b/7, 103a/6

C

cā'iz: (Ar.) Din ve törece işlenmesi emir veya yasak edilmediği için yapılmasında bir sakınca bulunmayan, izin verilmiş sayılan (şey).

c.dür 77b/10, 105b/11

canavar: (Far.) Çok eskiden yaşadığı düşünülen ve masallarda adı geçen, kan dökücü, cana kıyıcı, korkunç mahlûk

c. ları 98b/2

cân: (Far.) İnsan ve hayvanların yaşamasını sağlayan ve ölümle bedenden ayrılan madde dışı varlık, ruh

c.in 97a/8

c.inı 97a/6

cedd: (Ar.) **1.** Babanın veya annenin babası, büyükbaba, dede **2.** Ata

c.imüz 91b/9

cehennem: (Ar.) **1.** Günahkârların öldükten sonra âhirette azap görecekları, cezâlarını çekecekleri yer, tamu, düzah. 60a/5

c.e 71a/6

c.de 104a/1

cehid: (Ar.cehd) Çalışıp çabalama, büyük gayret sarfetme, uğraşma

cehid eyledi 64b/10

cehid idüp 90a/6, 96b/1

cemā'at: (Ar.) **1.** Bir yere toplanmış insan kalabalığı **2.** Bir imama uyup namaz kılan müslümanların bütünü

c.ile 104b/11

cemī': (Ar.) Bütün, hep, cümle 70b/6, 72b/8, 73a/2, 75b/4, 76b/5, 77b/6, 78a/8, 86a/7, 88b/3, 93a/4, 102b/3, 103b/1,104b/7,105a/1, 105a/8, 106a/6

c.isinüñ 108b/1

Cennet: (Ar.) **1.** İmanlı ve iyi kimselerin ölümünden sonra Allah tarafından mükâfat olarak konulacakları ve içinde ebediyen yaşayacakları, her türlü tasavvurun üstünde güzellik ve nîmetlerle dolu yer: 71b/4,

80b/4, 89a/5, 112a/2,

c.de 75a/10, 95b/11

c.den 62b/8, 64b/3

c.e 65a/1, 71a/6, 73a/5, 80b/5, 88b/11, 104a/1

cevāhir: (Ar.) Cevherler. 64b/1

cevher: (Ar.) **1.** Var olan bir şeyin özü, esâsı, varlığındaki maya, gevher
2. Elmas, zümrüt, pırlanta gibi değerli süs eşyâsı, mücevher, gevher, güher. 67b/2

c.dür 70b/5

c.ler 65a/6

cüyān: (Far.) Arayan, isteyen kimse.

c.ma 91b/11

cümle: (Ar.) Bütün, hep, tüm 64a/9, 101b/2

c.sin 106a/3, 43

Ç

çağır-: Bir kimseye gelmesi için seslenmek, bağırarak

ç.up 100b/5,

Çalap: Tanrı, Allah 97a/5

çerāk : (Far.) çerāğ “mum, meş’ale gibi ışık veren şey 62b/4, 88a/10

ç.in 89a/3,

çık-: **1.** Bulunduğu yerden Dışarıya varmak, içeriden dışarıya doğru gitmek **2.** Bir yerden Uzaklaşmak, ayrılmak, bir yeri terketmek

ç.a 80a/10, 83a/ 3, 83b/1, 85a/6, 87a/3, 87a/7, 87a/10, 91b/11, 92b/5

ç.ar 65b/6, 71a/9, 71b/5, 71b/11, 72a/4, 72b/5, 108a/2, 108b/1

ç.ardı 71a/8, 104a/6

ç.arırlardı 69a/11

ç.arsa 59b/9, 71a/9

ç.arup 103b/5,

ç.dı 60a/2, 65b/1, 66b/4, 66b/9, 99a/10, 99a/11, 99b/2

ç.duñ 73a/9

ç.madan 105a/9,

ç.mış 87a/11

ç.sa 69a/2

ç.up 86b/4, 89a/6
çırāk: Işık, kandil.107b/5
ç.ı 99b/11,
çuķur: 1. evresine göre daha aŗađı seviyede bulunan yer 2. Belli bir maksatla kazılmıŗ veya oyulmuŗ yer 86b/3

D

da‘vā: (Ar.) 1. Hakkını elde etmek veya korunmasını sağlamak yahut bir anlaşmazlığın çözümü için mahkemeye baŗvurma 2.Bir mahkemede iki taraf arasındaki anlaşmazlığın belli bir yer ve saatte tarafların da hazır bulunacağı ŗekilde ele alınma safhası, duruŗma 69a/11

d.cı 69a/8

dağı : Bundan baŗka, aynı zamanda, hem de, ve. 58a/6, 59b/1, 60a/3, 60a/11, 61b/2, 61b/11, 62b/4, 62b/8, 63a/6, 63b/3, 64a/4, 64a/7, 66a/2, 66b/3, 68a/8, 68a/11, 68b/3, 68b/8,68b/11, 69a/5, 69b/5, 69b/11, 70a/2, 70b/6, 70b/11, 71a/10, 71b/2, 74a/1, 74b/6, 79a/1, 82b/2, 82b/4, 82b/8, 82b/10, 83a/1, 83a/9, 85b/8, 86b/3, 88a/2, 88b/11, 89a/4, 89b/7, 90a/7, 90b/9, 91a/7, 91a/9, 92a/10, 93a/1, 96b/6, 96b/7, 97a/9, 100a/5, 100b/6, 101a/5,101a/6, 102b/1, 102b/5, 102b/11, 103a/8, 104a/4, 105a/1, 105a/9, 105a/11, 108a/9, 109b/2, 111b/11, 112a/3

dalālet: (Ar.) 1. Doğru yoldan ayrılma, yoldan ıkma, sapıtma, sapıklık 2. **din.** İnan ve akīdede bātıla sapma. 58a/11, 58a/7, 58a/9,58b/2, 58b/5, 58b/6

degl: Değil.

d.dr 101b/3

dep-: Hücum etmeki saldırmak.

d.ele 58a/3

derecāt: (Ar.) Dereceler.

d.ı 75b/9, 105a/6

d.ıdur 105b/5,

deril-: Toplanmak

d.p102b/11

dervīŗ: (Far.) 1. Tarīkata girip bir ŗeyhe bağlanan, onun izinden Hak

yolunda yürüyüp nefisini ıslâh eden, varlık iddiâsından geçip Allah'ın birliğini bütün kâinatta görerek kendini Hakk'a ve onun yarattıklarına adayan kimse, tarîkat müntesibi 112a/7

destür: (Far.) İzin, ruhsat, müsaade. 97a/4, 100b/7

deve: Deve. 64a/10, 65b/2, 77a/5, 90b/8

d.ler 64b/5, 66b/11, 77a/7, 108b/9

d.leri 65b/5

d.lerin 65b/9, 65b/10,

d.lerüñ 66a/1

d.nüñ 65a/10

d.si 64b/6

d.sin 64b/7

devlet: (Ar.) **1.** Belli bir toprakta bir hükûmet idâresi altında teşkîlâtlanmış bulunan bağımsız siyâsî topluluk, milletin hukûkî şahsiyet kazanmış şekli. 77b/1, 90b/2

d.e 105b/6

di-: Demek.

d.di 59a/7, 59b/3, 59b/10, 59b/11, 62a/2, 62a/8, 63b/11, 64a/1, 65a/7, 73a/8, 73a/11, 74b/6, 74b/10, 75a/7, 75a/10, 75b/5, 76a/3, 94a/8, 94b/2, 94b/5, 94b/11, 95a/10, 95a/11, 95b/1, 95b/3, 95b/7, 95b/11, 96b/5, 96b/7, 97a/5, 97a/6, 97a/8, 97a/10, 99a/4, 99b/5, 100b/6, 100b/7, 101a/3, 101a/4, 101a/5, 101b/3, 102b/1, 103b/6, 103b/8, 103b/10, 104a/2, 104b/1, 104b/3, 104b/4, 105a/1, 105a/9, 105b/7, 109a/1

d.diler 59b/6, 61a/2, 62a/4, 64a/4, 64a/7, 77a/9, 77a/11, 99b/9, 100b/3, 100b/9, 102b/8

d.dügi 92a/9, 95b/9

d.meye 76b/5, 16

d.miş 59a/5, 76b/11, 87b/3, 92a/11, 109a/10

d.mişdi 59a/8, 60b/5

d.mişdür 76a/10

d.r 58a/1, 58a/5, 60a/10, 72b/4, 73b/11, 74a/6, 74a/7, 74a/9, 75a/1, 75a/3, 76b/2, 77a/3, 103a/1, 103a/2, 108a/9, 108b/6

d.rler 60b/8, 61a/9, 72a/8, 80b/4, 80b/5, 83b/9, 84b/2, 85b/9, 87a/3,

- 87a/8, 87b/10, 88a/2, 92a/1, 92b/9, 92b/10, 93a/2, 109b/6, 109b/7, 111b/10
- d.yüp** 84a/7
- dik-:** Dikmek.
- d.di** 59b/5, 65a/11
- d.üp** 60b/8, 95a/3
- dile-:** Dilemek, istemek.
- d.di** 69b/11, 95a/6
- d.düñ** 97a/3,
- d.rdi** 67b/4
- d.rim** 95a/8
- d.rler** 76a/5
- d.se** 59a/6, 104b/11
- d.ye** 63b/6, 78b/4, 79b/1, 80a/11, 80b/7, 82a/6, 82b/5, 82b/10, 83a/2, 83a/4, 83a/10, 83b/4, 85b/2, 85b/8, 85b/11, 86b/4, 87b/11, 88a/10, 89a/5, 89b/6, 91b/10, 92a/3, 92a/7, 93a/3, 107b/4, 110a/4, 110a/10, 111a/1, 111a/6, 111b/4,
- dilek :** Olması istenen şey, istek, arzu, talep, ricâ, temennî. 99a/4
- d.i** 98a/4
- direk:** Destek veya taşıma vazîfesi görmek üzere bulunduğu yere dikine yerleştirilen uzun ve kalın ağaç, demir vb. 62a/9, 67a/3, 67a/4, 67a/6, 70a/1, 104b/4, 104b/5
- d.i** 84b/2
- d.leri** 66b/9, 67a/10
- dirhem:** Eski bir para çeşidi, gümüş sikke. 95b/2,
- dirîğ:** (Far.) 1. Esirgeme, kıyamama 97a/8
- ditrek:** Titrek. Eskiden yemenilere, özellikle hotozlara iliştirilen, bâzıları kıymetli mücevherlerle süslü altın bir çiçek şeklinde ve bir helezonun ucunda olduğu için takıldığı yerde durmadan titreyen bir ziynet iğnesi. 61a/6
- ditre-:** Titremek. Hızlı hızlı hareketlerle sürekli kımıldamak
- d.di** 94b/2
- d.mekle** 96a/10

	d.r 96a/8
	d.yüp 77a/4,
div:	Dev.
	d.lere 104b/6
divār:	(Far.) Duvar. 64b/9, 66b/11, 67a/1, 67a/5, 82b/10
	d.da 67a/5,
	d.ına 66b/11, 67a/1,
diyü:	Diye. 60b/6, 63b/10, 66b/8, 70a/1, 70a/3, 73b/6, 75a/11, 77a/9, 78b/4, 78b/11, 81b/11, 82b/7, 82b/9, 83a/1, 83b/10, 88b/2, 88b/5, 88b/8, 88b/9, 89a/6, 89a/7, 94b/3, 96b/10, 98a/5, 100b/1, 102a/4, 103a/2, 103a/4, 103b/6, 103b/9, 104a/3, 107b/6, 107b/10, 108a/5, 108b/7
diz:	Bacakta uylukla baldırın birleştiği oynak kısım
	d.i 79a/4
	d.in 91b/7
don:	1. Elbise 2. Görünüş, kılık 112a/7
	d.lı 99b/4
dögüş-:	1. Birbirini dövmek, birbirine saldırıp boğuşmak 2. Savaşmak, çarpmak
	d.meye 90b/11
dök-:	Dökmek.
	d.ile 105a/9
	d.ülür 78a/8
dön-:	Geri gelmek.
	d.derüñ 102a/10
	d.dür 59a/8
	d.düre 59a/4
	d.dürür 88b/6
	d.e 109b/11
	d.er 97b/7
	d.mezler 102a/10
	d.miş 79a/7
du‘ā:	(Ar.) Dua, yakarış. 70a/8, 70b/3, 74a/3, 77b/8, 96b/7, 97a/3, 98b/6, 99a/2, 105a/5, 106a/1, 112a/8

- d.dan** 106a/4,
d.ları 59a/11
d.ların 89b/4
d.sı 59a/5, 100a/5, 112a/8
d.yı 78b/1, 78b/5, 79b/1, 79b/7, 80a/2, 80a/11, 80b/7, 81a/9, 81b/2, 83a/5, 83a/10, 83b/4, 83b/11, 84a/3, 84a/9, 84b/4, 86b/9, 85a/8, 85b/3, 85b/11, 86a/4, 86a/9, 86b/5, 86b/9, 87b/5, 89a/8, 107b/1
- dut-:** Tutmak.
d.amadı 96b/1
d.uldı 101b/6
- dünle:** Geceleyin 59b/9, 60a/1
- dürlü:** Türlü, çeşit çeşit. 65a/6, 72b/1, 72b/2, 98b/2,
- düş:** Rüya. 57b/2
d.de 82b/2, 84b/2
d.i 57b/3, 58a/5
d.inde 75b/1, 77a/1, 77a/5, 88a/11, 105a/9, 107b/11, 108b/6
- düş-:** 1. Uğramak, kapılmak. 96b/9. 2. Yer çekiminin etkisiyle boşlukta, yukarıdan aşağıya inmek 58b/6, 59b/1
d.di 58b/6, 59b/1, 75a/1, 75a/2, 96b/9, 101b/5, 102b/10
d.er 100a/1
d.erse 88a/7
d.miş 72a/10, 96b/1, 109a/9
d.ürdi 96b/1, 96b/2
- düşenbe:** (Far.) Pazartesi 63a/10
- düz-:** 1. Yapmak, meydana getirmek. 2. Hazırlamak
d.di 68a/5
d.dirdi 68a/3, 68a/4, 68a/7

E

- ecel:** (Ar.) Ömrün sonu. 67b/5, 101a/2
e.i 94a/6, 101a/1, 102a/5
- ecr:** (Ar.)Sevap. 90a/1

efḏal:	(Ar.) Daha faziletli. 76a/7, 76a/9, 89b/11
ehl:	(Ar.) Halk e.i beyt 100b/3, 111a/3, 112a/11 e.im 95a/10 e.imdür 100b/6
ekseri:	(Ar.) Çok defa, çok zaman, çoğunlukla, ekseriya 90a/5
eksik:	Mevcut olmadığı için ihtiyaç duyulan (kimse veya şey), noksan. 62b/1, 69a/4, 70a/7 e.in 70a/9
eksük:	<i>bk.eksik</i> e.in 70a/9
emīn:	(Ar.) Emniyet sahibi, korkusuz. 62a/6, 94b/10
enbiyā:	(Ar.) Nebiler, peygamberler e.dan 71b/3
eren:	Ermiş velî, yadır, evliyâ e.ler 77b/7, 112a/7 e.lere 59a/10
erzān:	(Far.) 1. Kolay elde edilebilir, ucuz, bol 2. Uygun, lâyük. e.ıdur 108b/9
esirge-:	Esirgemek, mahrum bırakmak e.di 96a/9
eşek:	Eşek. 64a/10, 65b/4, 65b/6, 65a/8 e.e 65b/2 e.üñ 65b/1
ev:	Ev. e.de 70a/5 e.lere 76b/2, 89b/3
evedi:	E. T. Türk. ve halk ağzı. Acele, ivedi 90a/10
evvel:	(Ar.) Önce, ilk, birinci. 78a/6, 96a/4, 98a/5, 106b/1
eyit-:	Söylemek, demek, anlatmak e.de 81a/4, 81b/5, 82a/1, 82a/8, 92b/6, 105a/11, 110a/1, 110a/7, 111a/2, 111a/11 e.der 73a/3, 74a/6, 74a/8, 77a/2, 92b/7, 97a/2, 107b/9, 108b/11,

111b/9,

e.di 59b/9, 59b/10, 66a/1, 66a/2, 75a/11, 99a/3, 94a/7, 94b/2, 94b/4,
95b/10, 101a/3, 101b/3, 103b/3, 103b/7, 103b/10, 104b/2

e.diler 73a/8, 73a/8, 75a/8, 99b/6, 100b/1, 102a/2,

e.dür 57b/9 57b/11 58a/6 69b/2, 70b/5, 71a/7, 71b/3, 71b/10, 73a/8,
73b/8, 75b/5, 76a/4, 96b/3, 99b/5, 100b/6, 104b/9, 108a/2, 108a/8,
108b/5,

e.dürler 92b/9

e.dün 75a/7

e.miş 76b/10, 88b/2, 109a/9

e.se 75b/3, 75b/10,

eyle-: (Yardımcı fiil) Etmek, yapmak.

‘amel eyle- 67b/10

beşāret eyle- 105a/11

bostān eyle- 108a/10

cehid eyle- 64b/10

cemi‘ eyledi 59b/7

du‘ā eyle- 98b/6

emir eyle- 72a/4

ḥikāyet eyle- 66a/3, 72b/5

iki pāre eyle- 60a/4

imāmlık eyle- 101a/8

inkār eyle- 69b/4

qabūl eyle- 97a/3, 106a/11

qabz-ı ruḥ eyle- 97a/11

qanā‘at eyle- 76b/1

keliseler eyle- 60b/10

qullardan eyle- 93a/4

naşīb eyle- 73a/11, 77b/6

niyyet eyle- 64a/7

şükürler eyle- 66b/7, 99a/5

tamām eyle- 59b-4

tehlīl eyle- 73b/10

toy eyle- 59b/6

vaḥiy eyle- 94b/1, 103b/3, 104b/1

vaṣiyyet eyle- 73b/5

vefat eyle- 98a/7

zīnet eyle- 63a/1

ziyāret eyle- 63b/2, 63b/3, 89b/4, 90a/9, 105b/9, 105b/10

eyle: Öyle. 64a/1, 74b/6

eylūk: İyilik. 102a/10

eyü: İyi. 108a/7

e.lerinden 65b/3

e.sin 65a/9

F

faḫīr: (Ar.) 1. Yoksul (kimse), muhtaç, fukarâ

f.lerüñ 105b/4

fāriğ: (Ar.) Vazgeçmiş, terketmiş, el çekmiş 104a/11

farz: (Ar.) İslâm dîninde Allah'ın emri olduğu kesin bir delille sâbit olan, yapılması sevâbı, özürsüz olarak terki büyük günâhı, inkârı ise küfrü gerektiren îtikâdî, amelî, ahlâkî yükümlülük

f.in: 74a/5

faşıl : (Ar.) Bölüm. 64a/5, 109b/7, 110a/5, 110a/10, 110b/4, 111a/1, 111a/7

Fātiha: (Ar.) Kur'an-ı Kerim'in birinci suresi. 80a/6, 92b/2, 93a/5, 104b/7, 112b/3

fecir: Güneş doğmadan önce ortalığın ağarmaya başladığı vakit, tan vakti. 73b/10

feriştah: (Far.) Melek.

f.ler 74a/11

f.lerüz 99b/6

fesād: (Ar.) Fenalık, kötülük, arabozanlık. 102a/11

feth: 1. Açma, açılma, küşat 2. Bir memleket, şehir veya mevkii savaşıyla düşman elinden alma, ele geçirme, zaptetme.

f.i 60b/6, 73a/5

fikir: (Ar.) Fikir, düşünce.

f.e 96b/9

f.inde 96b/6

Fir'avn: (Ar.) Firavun sözünün eski metinlerde geçen asıl şekli
f.ı 92b/10, 92b/11, 103a/10,

fuḳarā: (Ar.) Fakirler, yoksullar.
f.ya 109a/7

furṣat: Fırsat. 88a/7, 90b/3

G

ġāfil: (Ar.) Gaflette bulunan, ihmal eden. 111b/5

ġā'ib ol-: (Ar.) Kaybolmak
ġā'ib oldı 108b/11

ġālib: (Ar.) Üstün gelen, yenen. 60a/1

ġanī: (Ar.) Zengin.
ġ. lerüñ 105b/5

ġanīmet: (Ar.) Savaşta düşmandan alınan savaş esirleri, sivil esirler, menkul ve gayrimenkul mallar 77b/5, 90a/8

garp: (Ar.) Batı
g.a 95b/4

ġariḳ: (Ar. ġarḳ) Suya batma, batma, batırma. 66b/1, 68b/10, 69a/10, 92b/11, 97b/3, 103a/10
ġ. olmuş 66b/1

ġ. olup 92b/11

ġarīb: (Ar.) Kimsesiz, zavallı, bîçâre (kimse)105b/11,
ġ.e 73a/7

ġ.dür 77b/10

ġayrı: (Ar.) Ayrı, başka. 62b/5 70a/2, 70b/9, 90b/8

ġāzi: (Ar.) Gazâ eden, İslâm dini ve vatan uğruna elde silâh düşmanla savaştan, gazâdan şehit olmadan dönen kimse
ġ.ler 88a/2

geç-: Geçmek.

g.di 60a/6, 61b/5, 103a/10

g.e 111b/8

g.er 63b/7, 90a/3, 90a/5, 111b/9, 111b/11

g.medi 98a/2

	g.mişti 63b/9
	g.üp 73a/1, 94a/9
	g.üre 77b/6
	g.üreler 67b/10
gel-:	Gelmek.
	g.di 75a/5, 88b/7, 94a/10, 95b/9, 102a/5,
	g.diler 102b/4, 102b/7, 102b/11
	g.düm 106a/10
	g.meye 95a/11
	g.meyüp 95a/11,
	g.üp 70a/11, 76b/2, 76b/10, 77a/4, 94b/2, 97a/2, 99b/2, 101a/1,
	103a/11
	g.ür 77a/6, 89a/1, 108b/8
gerek:	Gerek. 69a/4, 73a/6, 77b/8, 101a/2, 104a/9, 105b/11, 106a/1, 106a/2,
	106a/3
	g.dür 72b/2, 90b/1, 100a/4, 106a/6
	g.se 91a/1
gerilek:	Geriye doğru, az geri. 107a/9
getür -:	Getirmek.
	g.di 65a/7, 95b/9, 96a/9
	g.diler 62a/9, 64a/11, 98b/5, 101b/11
	g.e 66b/9, 80a/2
	g.üp 99a/2, 104a/6
	g.ür 108a/11, 109a/3
gevde:	Gövde. 57b/3, 58a/9, 101b/6,
	g.si 57b/3, 71b/8, 98b/10
	g.sinüñ 98b/9
gey-:	Giymek
	g.erlerdi 63a/9
	g.üp 78a/2, 97b/4
	g.ürdi 59b/4
geyik:	Geyik
	g.leri 98b/3
ğıybet:	(Ar.) Dedikodu. 88b/11

- gibi:** Benzer, gibi. 61a/4, 61a/6, 64b/9, 67a/6, 67b/5, 68b/9, 70a/10, 70b/1, 77b/4, 78a/8, 78a/9, 81a/1, 90b/2, 95b/9, 96b/6, 98b/9, 98b/11, 100a/9, 105a/9, 109b/2, 111b/8
g.dür 105b/11
- gice :** Gece. 68b/8, 77b/2, 73b/9, 74a/10, 75a/6, 76a/4, 76b/11, 99b/10, 107b/7, 108b/6
g.leri 62b/4
g.si 81b/10, 82b/5
- gid-:** Gitmek.
g.e 79a/8, 83b/4, 87a/2
g.en 77a/9
g.enler 106a/4
g.er 77a/4, 97b/8
g.erem 96b/8
g.erken 69b/7, 88b/5, 88b/11, 92b/6, 95b/8
g.erler 73b/11
g.icek 94a/9, g.ün 58a/1
- gider-:** Gidermek.
g.ür 88b/10
- gine:** Yine. 61a/11, 72b/4
- gir-:** Girmek.
g.dükden 84a/8,
g.e 66a/7, 73a/5, 78a/6, 78b/2, 79a/4, 79b/11, 84a/2, 84a/7, 91b/1, 103b/4, 110a/4
g.er 100b/9
g.eyin 100b/7
g.lekden 91b/7
g.meden 78b/5, 84a/3
g.mişlerdür 78a/7
g.üp 63a/8, 96a/8, 106b/8,
g.se 68a/10, 68b/2, 73a/6, 77b/9, 77b/10, 78a/8, 105b/10
- girü:** Geri. 59a/11, 64a/2, 77a/11,
- git-:** bk. gid-. 77a/3, 108a/5, 108b/7

	g.di 60a/5, 65b/5, 65b/6, 65b/7, 96b/9, 98b/3
	g.miş 87b/4
	g.se 59a/7
gök :	Gök, sema. 101a/7, 102b/4,
	g.e 57b/8, 87a/11, 87b/4, 104b/5,
	g.çek 108a/11,
	g.den 57b/5, 58b/6, 70a/6, 70b/2,104b/4
	g.lerüñ 73b/8
göm-:	Ölüyü toprağa koymak.
	g.diler 101b/7
	g.erler 88a/5
göñül	Kalpte oluşan duyguların kaynağı
	g.i 71b/8, 77b/1,105b/5
	g.inden 59b/10
gör-:	Görmek 90a/10, 101a/2 108a/3
	g.di 57b/2, 61a/2, 64a/10, 65a/1, 65b/9, 66b/6, 67a/2, 69b/8, 74a/11,
	75b/1,96a/9, 96b/2, 100a/8, 104b/6
	g.dügüñ 58b/9
	g.düki 66a/6
	g.e 77b/5, 90a/9, 105a/10, 106b/10
	g.erenlere 105b/2
	g.eyin 100b/7
	g.mege 63a/1
	g.mez 98a/8
	g.miş 77a/5, 79a/4, 88a/11, 97b/3
	g.mişler 82b/3, 82b/11, 83a/9, 84b/2
	g.se 72b/1
	g.üp 77b/5, 104a/7
	g.ür 57b/5, 57b/7, 58a/2, 77b/4, 107b/11, 108b/3, 109a/2
	g.ürler 66a/11
	g.ürlerdi 68b/9
	g.ürsin 67b/1
görin-	<i>bk. görün-</i>
	g.miş 72a/11

görün-:	Görünmek. g.ür 91b/3
görkli	<i>bk. görkli</i> 105a/7
görklü	Güzel, gösterişli. 100a/10
göster-:	Göstermek. g.di 94a/10, 104a/4 g.eler 75a/10 g.eyin 104a/2 g.in 102a/10 g.sün 104a/3 g.ür idi 72b/6
göz:	Göz organı g.i 77b/1 g.ine 96a/11 g.lerine 73b/4 g.ün 90b/3
gözsüz:	Gözü olmayan. 105b/11
gözyaşı:	Ağlarken gözlerden akan berrak sıvı, yaş g.yla 91b/10
gümiş:	Gümüş 109b/4
gümüş:	<i>bk. gümiş</i> 62b/7, 65a/4, 100b/2 g.den 57b/3, 58a/9, 61a/5, 67a/7, 100a/9
gün:	Gün. 60b/7, 63a/10, 65b/8, 69a/3, 69a/4, 70b/3, 75a/9, 75b/2, 92b/11, 93a/2, 96a/5, 98b/3, 107b/9, 108a/6, 109a/6 g.de 72b/6, 75a/9 g.den 91a/5, 98a/6, 101a/11 g.i 70b/11 g.inde 92b/10, 111b/7 g.inden 92b/8
günāh:	Allah'ın emirlerine aykırı olan davranış. 61b/10, 86a/7 g.ı 112a/10, g.ları 70a/11, 75b/5, 78a/8, 78b/11, 105a/1, 105a/8, g.larına 86a/7, 91a/5, 1066a/7
gündüz:	Gündüz, gündüz vakti 63b/4, 77b/2, 99b/10,

g.dür 59a/1
güyen-: Güvenmek
g.mez 68b/6
g.ür 68b/6
güzel: Göze ve kulağa hoş gelen. 66b/1, 81a/2, 99b/2, 101b/8, 101b/9
g.ligi 69b/10

H

haber: (Ar.) Olmuş veya olmakta bulunan bir şeye dâir orada olmayanlara erişen bilgi, ondan ona nakledilen söz: 63b/9, 66b/6
h.in 101b/11
hac (Ar.) İslâm dîninde şer'an zengin sayılan her müslümanın ömründe bir defa kurban bayramı günlerinde belli usûllere göre Kâbe'yi ziyâret etmesi şeklindeki farz ibâdet
h.cı 90b/8, 95a/4
h.cıdur 105b/5
hâcet (Ar.) İhtiyaç, gereklilik 63b/6, 82b/9, 83a/1, 83b/10, 85b/7, 88a/9, 89a/5
h.i 78b/4, 79a/11, 82a/5, 91b/9, 104b/11, 107b/4, 110a/4, 110b/3, 110b/11, 111a/6, 111b/4,
h.in 79b/6, 80a/11, 80b/6, 82b/4, 82b/9, 83a/2, 83a/4, 83a/10, 83b/3, 85b/8, 85b/11, 86b/3, 87b/10, 92a/3, 92a/7, 110a/10
h.leri 109b/7
hadsüz: Hadsiz 102a/2
hak 1.Doğru, gerçek. 2. Allah, Cenâbıhak, Tanrı, Hudâ 3. Hukûkun veya geleneğin bir kimseye tanıdığı şey, hisse, pay. 96a/7, 100b/10, 107b/5
h.dur 69a/8
h.kı 75a/7
h.kum 88b/2
h.ıla 77b/2, 92a/6
haklaş-: E. T. Türk. ve halk ağzı. Karşılıklı birbirinin hakkını vererek alacağı vereceği kalmamak
h.dı 75a/5

- Ḥaḵ Te'ālā:** (Ar.) Yüce Allah, ulu tanrı. 61b/11, 64b/3, 67b/9, 68a/6, 69b/10, 71a/1, 71a/5, 71a/9, 72a/4, 76b/5, 78a/9, 78b/6, 80b/11, 88a/3, 88b/9, 89b/1, 89b/5, 92a/8, 92a/11, 93a/5, 94a/2, 94a/7, 94a/11, 94b/5, 95a/2, 95a/4, 95b/3, 95b/5, 98a/3, 99a/4, 103b/2, 104a/11, 105b/6, 106a/7, 112a/5
- Ḥ.nuñ** 74a/5
- Ḥ.ya** 66b/6
- ḥalı:** Yere veya mobilya üzerine serilmek, duvara süs olarak gerilmek üzere yün veya iplikten dokunmuş kısa tüylü yaygı. 69a/5
- ḥalıḵ:** (Ar.) Yaratıcı, yoktan var eden 73a/2, 73b/4
- ḥalīfe:** (Ar.) Birinin yerine geçen kimse, vekil. 60a/7, 60b/1, 60b/5, 60b/6, 62b/11, 63b/7, 64a/6, 64b/2, 65b/6, 66a/3, 66b/8
- ḥ.ye** 66b/5, 65b/11
- ḥ.lik** 61b/8
- Ḥalīl:** Hz. İbrahim aleyhisselam'ı lakabıdır. 82b/11, 94b/11, 97b/9, 100a/1, 103b/5, 105a/2, 105b/8, 106a/9, 110a/5
- Ḥ.im** 94a/8
- Ḥ.imi** 94b/7
- Ḥ.imüñ** 94b/1
- Ḥalīlullāh:** Allah'ın dostu anlamında Hz. İbrâhîm için kullanılan lakap 95a/3, 95a/5, 95a/7, 96a/4, 96a/8, 96b/2, 96b/5, 96b/9, 97a/2, 97a/5, 97a/7, 97a/8, 99a/10, 99b/11, 101a/4, 104a/7, 104a/8, 104b/5, 105b/7, 106a/5, 106b/8, 108a/1, 108a/7, 109a/3, 109a/6, 111b/6, 111b/7, 111b/10, 112a/1, 112a/2
- Ḥ.a** 99b/2, 104b/10, 108b/4, 108b/5
- Ḥ.dan** 83a/2, 98a/1
- Ḥ.dur** 100b/2
- Ḥ.ı** 89b/7, 97b/3, 105a/10, 107b/7, 108a/3, 109a/1, 110a/2
- ḥarāc** (Ar.) Vergi
- ḥ.in** 61b/7
- ḥarām:** (Ar.) Dince yasak edilmiş .71b/9, 74a/8, 108a/3
- ḥ.ı** 76b/9
- ḥarīr:** (Ar.) İpek. 63a/4, 98b/11

- ḥased:** Başkasında olan bir nîmeti çekememe, kendisine faydası olmadığı halde kıskançlık sebebiyle karşısındakinin sâhip olduğu nîmetten mahrum kalmasını isteme, çekememe, günüleme. 59b/5
- ḥasenât:** (Ar.) İnsanların iyiliği için yapılan hayırlı işler, iyilikler. 75b/4, 76b/7
ḥ.ların 88b/3
- ḥāşıl:** (Ar.) Ortaya çıkan, türeyen. 93a/4, 99a/2, 109b/6, 112a/9, 112b/2
- ḥatim:** (Ar.) Kur'an'ı baştan sona okuyup bitirme. 90a/4, 111b/10, 11b/11
- ḥatme:** *bk. ḥatim* 89b/10, 90a/5, 111b/11
ḥ.si 90a/3
- ḥātūn:** (Fars.) Kadın 69b/4, 101a/11, 109b/10, 110a/11, 111a/1, 111a/2, 111a/5
ḥ.ı 101a/11, 109b/9, 110a/11
ḥ.ları 98a/5
ḥ.uñ 110a/3
- ḥavl:** (Ar.) Güç, kuvvet, kudret
ḥ.isin 94b/6
- ḥavvâriyyūn:** (Ar.) Hz. İsa'nın yakın dostu ve tilmîzi olan ve Hristiyanlığı yayan on iki kişiye verilen isim
ḥ.ler 85b/9
- ḥayır:** *bk. ḥayr*
ḥ.lar 90b/3, 112a/4, 112b/2, 112b/3
- ḥaykır-:** Çok yüksek sesle bağırmak
ḥ.dı 100b/4
- ḥayr:** (Ar.) İyilik, faydalı iş
ḥ.ı 91a/1
- ḥayvân:** (Ar.) Hayvan.
ḥ.a 59a/4
ḥ.lar 59a/3
- ḥazîne:** (Ar.) Toplu halde bulunan altın, gümüş, mücevher, para vb. maddî değeri yüksek şeylerin bütünü. 62a/5
- ḥazret:** (Ar.) Saygı duymak üzere büyüklere verilen unvan
ḥ.e 112a/10
ḥ.i 60a/9, 60b/5, 61b/4, 61b/10, 66a/8, 70b/8, 71b/2, 73b/2, 73b/6,

- 73b/7, 83a/8, 83a/9, 84b/3, 91a/7, 91a/10, 96a/7, 99a/1, 99a/3,
100b/11, 103b/11, 112a/1
- h.ine** 67b/10, 68a/6, 80b/11, 89b/1, 94a/2, 99a/4, 105b/6, 106a/8,
106a/9, 106b/8
- h.inden** 89b/6, 93a/3
- h.inüñ** 82a/7, 108a/7
- h.lerine** 88a/3
- h.lerinden** 62a/1
- h.lerinüñ** 76b/5, 109a/10
- h.lerinüñdür** 98a/4, 98a/11
- hem:** (Far.) Bir bağlaç. 66b/7
- hemân:** (Far.) Hemen. 63a/11
- hemîşe:** (Far.) Dâima, her zaman 109a/5
- hep:** Her zaman, dâima 71b/4, 95a/10, 106a/3
- her:** (Far.) hepsi, bütün, cümle. 59a/7, 61a/11, 65a/3, 65b/8, 67a/6, 70a/5,
71b/7, 72b/1, 73b/9, 74a/4, 74a/6, 74a/8, 75a/8, 75b/2, 75b/5, 75b/10,
76a/4, 76a/11, 77b/11, 78a/7, 78b/10, 88b/1, 90b/6, 95b/1, 95b/2,
99b/11, 100b/8, 101b/7, 104b/3, 104b/9, 105a/1, 105b/3, 107b/4,
111b/5
- hicâb:** (Ar.) 1. Utanma. 108a/2
- hicret:** (Ar.) Bir yerden başka bir yere göç etme
h.inüñ 61b/5
h.üñ 63b/9, 66a/5
- hiç:** (Far.) Yok olan. 68a/3, 97a/7
- hikâyet:** (Ar.) Hikayeler. 66a/3, 66b/2, 72b/5
h.i 93b/ 11, 102b/8, 103b/10
h.in 61b/3, 68a/1
- hikmet:** (Ar.) 1.Sebepe 2. Hak ve hakîkate uygun, kısa ve mânâlı söz
h.de 69b/1
h.ler 68a/3
- hil'at:** (Ar.) Pâdişahlar ve vezirler tarafından birine iltifat veya mükâfat
olarak giydirilen, kürklü veya işlemeli kıymetli kaftan 59b/4
- himmet:** (Ar.) Gayret, çalışma. 105a/7 109b/5
- hin:** (Ar.) Zaman, vakit

	h.de 97a/10
hisâb:	(Ar.) Hesap, sayma 88b/1, 90a/11
hod:	(Far.) Kendi, bizzat 76a/2, 89b/11
hoş:	(Far.) Güzel, iyi 77b/5, 95a/10
	h.iderlerdi 69b/1
hub:	(Far.) Güzel 97a/1
hur:	Eksik, noksan 69b/1
hurma:	(Far.) Hurma ağacının tatlı, besleyici, etli meyvesi 75a/2
	h.sı 83b/9
huşû:	(Ar.) Varlığının farkında olamayacak derecede kendini karşısında bulunduğ u şeyin heybet ve câzibesine kaptırma 106b/10
huzûr:	(Ar.) Huzur.
	h-u kalb: Gönül rahatlığı 63b/5
huzûr:	Önemli bir makâmın veya kişinin var olduğ u, bulunduğ u yer, o makam veya şahsın önü, katı, yanı
	h.ina 98b/5
hüküm:	(Ar.) Hüküm, emir 95b/5, 103b/1
	h.i 77b/10
	h.ile 105b/9, 105b/10
hülle:	(Ar.) Cennet elbisesi.
	h.ler 97b/4
hüsn:	(Ar.) Güzellik
	h.i 69b/9
	h.ile 100b/9

I

ırmağ:	Doğrudan doğruya denize dökülen büyük akarsu 71b/10
	ı.indan 72a/2
	ı.larından 112a/2
	ı.laruñ 65a/5
ışmarla-:	Birinin veya bir şeyin korunmasını yâhut bakılmasını birine bırakmak, emânet etmek, tevdî etmek
	ı.dı 59b/8
ıssız:	Kimsenin bulunmadığı, boş, tenhâ (arâzi, yer)

ı.lık 64b/6

İ

- i‘tikād:** (Ar.) İnanma, kalben tasdik ederek inanma, inanç, inan
i.ı 88b/7
- ‘ibādet :** (Ar.) İnsanın tek Tanrılı dinlerde Allah’a, diğer din ve inanışlarda ise inanıp bağlandığı kudrete kulluğunu göstermek üzere yaptığı hareketler, tapma, tapınma. 76a/5, 88a/8
- iç-:** İçmek.101a/5
i.di 69b/9, 101a/5
i.dügi 101a/4
i.er 100b/9
i.erdi 73b/7
i.se 71b/7
i.üre 112a/3
i.ürürler idi 69b/5
- iç:** Bir şeyin kendi sınırları arasında kalan kısmı, dâhil, iç. 66b/11, 86a/8
i.i 72b/1, 79a/4,100a/8,108b/2
i.in 67b/5
i.inde 62b/5, 63b/5, 64b/8, 65a/3, 65a/6, 67a/3, 67a/5, 67b/8, 67b/9, 72a/11, 73a/9, 73b/3, 74a/10, 75a/6, 75b/6, 75b/10, 82a/5, 82b/10, 103a/7, 108b/1
i.indedür 111a/10
i.ine 67a/11, 100a/8, 103b/4
- içerü:** İçeri. 65a/8, 72a/11
- içün:** İçin. Sebep bildirir; sebebiyle. 68a/5, 76a/5, 89b/9, 90a/1, 93a/5, 95b/11, 97a/4, 104b/, 105a/4, 111b/10, 112a/1, 112a/2, 112a/3, 112a/4, 112a/11
- id- :** (Yardımcı fiil) Etmek.
i.üben 91b/1
i.üp 59b/5, 60a/5, 62a/8, 64a/1, 67a/9, 68b/2, 70a/4, 73a/2, 74b/11, 75a/5, 75a/5, 76b/3, 78a/1, 78b/7, 80a/9, 89b/7, 90a/6, 90a/11, 90b/4, 93a/6, 94b/4, 95a/8, 96b/1, 97b/1, 98b/2, 98b/4, 99a/1, 99a/2, 99a/3, 100b/4, 105a/4, 105b/2, 106a/7, 106a/8, 106a/11, 107b/10, 109b/5,

109b/6, 112a/4, 112a/8
‘afv id- 62a/2
‘ibādet id- 76a/5
‘izzet ikram id- 107b/8
āh id- 112a/10
bayrām id- 91a/3
beyān id- 60b/3, 70b/4, 71a/3, 77b/8, 109b/3
buḥūr id- 63a/9
dalālet id- 58a/7, 58a/9, 58b/2, 58b/5, 58b/6, 58b/10
dirīg id- 97a/8
du‘ā id- 74a/3
emīn id- 94b/11
ḫalāṣ id- 104a/1
ḫamle id- 58a/2
ḫur id- 69b/1
ḫüküm id- 95b/5
‘imāret id- 63b/11
iş id- 61b/11
ḫullardan id- 93a/6
ḫurbānlar id- 90b/4
nāliṣ id- 88a/4
naṣīb id- 112a/5
niyyet id- 78a/2, 106a/8
rivāyet id- 71a/10, 71b/2, 72a/6, 73b/7, 74a/2, 94b/11, 108b/4
sebīl id- 12a/1, 112a/4
secde id- 81a/1
şefā‘at id- 99a/7
şükürler id- 81a/1, 89b/2
tā‘at id- 77b/4
tamām id- 87a/5, 88a/5, 91b/8, 107b/1
tavāf id- 92a/4
temennā id- 106a/10
terik id- 77b/3
terk id- 74a/ 7

	tesbîh id- 74a/11
	tevbe id- 86b/8, 88b/11
	ziyâret id- 73b/11, 91a/4 , 100a/5, 109b/9, 111a/10
ihlâş:	Kur'ân-ı Kerîm'in 112. sûresinin adı 111b/2
	i.dan 88a/5, 91b/8
	i.ile 68b/3
ihsân:	(Ar.) Bağış, bağışlama.
	i.lar 90b/4
iken:	Esnasında, -dığı zaman 66a/8, 90b/3
iki:	İki sayısı. 58b/3, 60a/3, 60a/4, 61a/9, 62a/6, 62b/2, 63a/10, 63b/6, 66a/5, 66b/8, 67a/2, 67a/3, 67a/6, 78b/3, 79a/9, 79b/6, 79b/11, 80a/10, 80b/6, 82a/5, 82b/4, 82b/9, 83a/1, 83a/4, 83a/9, 83b/2, 83b/5, 83b/10, 84a/8, 84b/4, 84b/9, 85b/3, 85b/7, 85b/10, 86a/4, 86b/3, 88a/9, 89a/7, 91b/1, 91b/3, 92a/2, 92a/6, 94a/2, 103a/1, 103a/5, 103a/7, 104a/5, 106b/9, 107a/9, 118a/8
	i.nci 68a/1, 91b/2
	i.sinüñ 79a/1, 97b/7
ikiz:	Bir seferde doğan (iki kardeş) 98a/10
ikrâr:	(Ar.) 1. Gizlemeyip açıklama, itiraf etme 2. Kabul etme, tasdik etme 3. Dille bildirme, söyleme 68b/2
ilâhi:	(Ar.) "Ey benim Allah'ım" anlamında Allah'a hitap sözü 103b/7, 106a/9
ile:	İle, birlikte, beraber. 57b/6, 58a/3, 59b/3, 62a/6, 62b/1, 63a/6, 63a/7, 64a/8, 64a/10, 65b/2, 66a/7, 66b/2, 66b/11, 67b/6, 68b/3, 71a/10, 75a/4, 76a/11, 77b/3, 77b/10, 78a/9, 87b/1, 90b/11, 91b/6, 91b/10, 93a/4, 95b/10, 96a/7, 100b/9, 101a/9, 101b/11, 102a/8, 102a/10, 103a/11, 104b/11, 105a/10, 105b/9, 105b/10, 106b/10, 108a/1, 108b/10
ilerü:	İleri 62a/2, 68a/2, 78b/2, 81b/9, 82b/2, 84a/6, 97b/2, 106b/2
imâm:	(Ar.) Namazda kendisine uyulan kimse. 104b/10
	i.hk 101a/8
imâme:	(Ar.) Sarık 82a/8
	i.si 82a/7
imân:	(Ar.) İnanma, inanç 105a/10

	i.a 92b/3
‘imāret:	Bir yeri bayındır ve mâmur etme, bayındırlık. 63b/11, 64a/1, 64a/4, 66b/1, 67b/7
	i.i 64a/5
imdi:	Şimdi. 77b/11, 90a/9
imiş:	Ek fiilin öğrenilen geçmiş zamanlı çekimlenmiş şekli 66b/5, 74b/10, 88b/9, 108a/7, 108b/3, 109a/8, 109a/10
in-:	Aşağıya doğru gelmek
	i.miş 72a/10, 97b/3
incik:	Bacağın diz kapağından topuğa kadar olan kısmı
	i.i 57b/5
	i.ün 58b/4
incit-:	İncitmek
	i.meyeler 95a/9
incü:	İnci. 64b/1
	i.ler 65a/6
indür-:	İndirmek
	i.em 94b/8
	i.ürler 72b/9
inkār:	(Ar.) Kabul ve tasdik etmeme, tanımama. 69b/4
irgür-:	Ulastırmak, eristirmek
	i.di 89b/3
iriş-:	Erişmek
	i.e 91a/11
irte:	Yarın, ertesi gün
	i.si 64a/8
ise:	Olunca, olursa, olsa da 100a/8, 102a/11, 110b/4, 111a/1, 111a/6, 111b/4
issi:	Sâhip
	i.sinde 112a/2
iste-:	1. İstemek
	i.di 64b/2
	i.rdi 98b/1, 98b/8

	i.rdüm 100b/5
	i.rem 96b/4
	i.se 105b9
	i.ye 95a/8, 100b/8, 101a/2, 112a/8
	2. Aramak
	i.di 98a/9
istiğfar:	(Ar.) Allah'tan günahlarının bağışlanmasını isteme, tövbe etme 106a/7
iş:	Bir maksatla yapılan faâliyet, çalışma, amel i.i 61a/11, 69a/8, 69a/9, 91b/10,
işâret:	(Ar.) Bir şeyin var olduğunu, meydana çıktığını gösteren belirti, alâmet, emâre i.dür 86b/5 i.imüz 87b/3
işbu:	Bu, şu 73a/6, 100b/8
işegen:	Çok işeyen 59b/10
işig:	Eşik i.inde 91b/2 i.ine 91b/1
işit-:	İşitmek i.di 102a/1 i.düm 71b/10 i.icek 75a/4
işle-:	İşlemek i.diler 61b/10
it-:	<i>bk. id-</i> ‘alâmet it- 101b/8 bühtân it- 69b/6 cem‘i it- 61b/7 hüküm it- 103b/1 naķil it- 102b/1 naşīb it- 81a/2 nizā‘ it- 103a/2 pāk it- 61a/8

şehīd it- 61b/11

vaşīyyet it-102a/8

vefāt it- 98a/2

iy: Seslenme edatı. 94a/2

‘izzet: (Ar.) **1.** Hürmet, saygı, ikram. **2.** Kıymet, îtibar, büyüklük, yücelik. **3.** Mertebe ve rütbe yüksekliği, şeref. **4.** Kudret, kuvvet. 105a/5, 107b/8

‘izzet geldi 104a/2

‘izzet oldu 103b/8

‘i.le 110b/7

K

Ka‘ab: İnsan özel ismi. 105b/2

ķabir: (Ar.) Mezar. 99b/6, 99b/7

ķ.ler 87b/11

ķ.i 88a/1, 105a/2, 105a/3,

ķ.idür 99b/5

ķ.im 88b/6

ķ.in 100a/8 101a/2

ķ.inden 104b/5

ķ.ine 87a/8, 106b/11 109b/11, 110a/6, 110b/5, 110b/6, 111a/7,

ķ.ini 105b/4

ķabķara: Kapkara, simsiyah 92a/11

ķabül: (Ar.) Razı olma. 92a/7, 93a/3, 97a/8, 106a/11, 107b/4, 109b/5, 109b/7, 110a/10, 112a/8

ķabz: (Ar.) Alma, teslim alma.

ķ-ı ruh 97a/4, 97a/11

ķaç: Bir şeyin niceliğini sormaya yarayan soru sıfatı, ne kadar, nice 96b/3

ķaçan: Ne zaman, nere, nasıl. 61b/4, 64a/6, 67b/3, 69b/3, 77b/9, 79a/3, 87a/3, 94a/6, 98a/8, 99a/9, 100a/7, 104b/5, 104a/10, 105b/8, 106a/5, 109b/7, 110a/5, 111a/10

ķaç-: Kurtulmak için süratle uzaklaşmak

ķ.ar 58b/3

- ķadar:** 63a/1, 63b/10, 71a/7, 102a/2
ķ.ı 108a/4
ķ.inca 96a/6
- ķadeķ:** (Ar.) Bardak 100b/8
- ķadem:** (Ar.) Ayak 87b/4
ķ.i 81b/5, 87a/10
ķ.ine 81a/4
ķ.ini 87b/2
- ķadı:** (Ar.) Osmanlı Devleti'nde mahkeme baŗkanı 69a/7 69a/8
ķ.ları 72b/7
ķ.lıķı 71a/5
- ķadīfe:** (Ar.) Bir yūzū kısa, ince, sık tūylerle kaplı, ipek, pamuk veya yūnden, parlak yumuŗak kumaŗ
ķ.ler 99b/3
- kāfir:** (Ar.) Allah'ın varlıķına ve birliķine, Hz.Muhammed'in peygamberliķine ve Allah'tan getirdiklerine inanmayan yāhut bunlardan birini inkār eden kimse 60b/10, 61a/4, 95a/5, 95b/7
k.ler 61a/4,70a/3
- ķakı-:** Kızmak, ōfkelenmek, darılmak
ķ.dı 103a/4
ķ.yup 101b/4
- ķalb:** (Ar.) Yūrek, gōnūl
ķ.le 63b/6, 106b/10
- ķalkān:** Oktan veya kılıĉtan korunmak iĉin savaŗcılarının kullandıķı korumalık
ķ.ina 81a/9
- ķal-:** Olduķu yerde ve olduķu halde durmak
ķ.dı 61b/1, 64b/4, 73b/2, 74a/10, 75a/6, 99b/1, 101b/6
ķ.madı 67a/8, 67b/3
ķ.mıŗ 79a/8, 108b/10 ķ.sun 87b/3
ķ.ur 72b/11, 88b/4
- ķamu:** Hep, būtūn. 58a/7, 59b/7, 67a/10, 78a/6,
ķ.muz 102a/3
ķ.sı 64a/2, 66b/1,

ķanā'at:	(Ar.) Kısmete razı olma 76a/9, 76b/1
ķanda:	Nerede:103b/7, 104b/3
ķandil:	(Ar.) ışık veren aydınlatma âleti, kandil 62b/1, 67a/7 ķ.ler 109b/4
ķapla-:	Etrâfı sarmak, yayılmak, yayılıp her yeri doldurmak ķ.dı 58b/6
ķapu:	Kapı 68b/1, 72a/11, 86a/8, 96a/6 ķ.dan 68a/10, 68b/1, 72b/4, 78b/2, 78b/5, 84a/7, 106b/7, ķ.sı 80b/4, 87a/2, 101b/6 ķ.sın 64b/9, 64b/11, 65a/8, 101b/2 ķ.sına 72a/6, 84a/2 ķ.sında 68a/8, 78a/6, 78b/10 ķ.sını 97b/8 ķ.yı 66a/9, 72b/9
ķardeř:	Kardeş. ķ.ları 101b/1
ķarın:	Karın ķ.ı 57b/4 ķ.uñ 58a/10
ķarındař:	<i>bk. ķardeř</i> ķ.ı 99b/1, 103b/10 ķ.ına 103b/10 ķ.larından 101b/3 ķ.uñ 103b/8
ķarış:	Parmakları açık ve gergin durumdaki bir elin baş parmağı ile serçe parmağının uçları arasındaki mesâfe. 69a/2
ķarış-:	Huzur ve sükûnu bozulmak, karışıklık hâkim olmak ķ.dı 60a/6
ķarşu:	Karşı. 73b/4, 79a/7, 91b/6, 92a/3, 106b/11,109b/11,110a/6, 110b/6 ķ. gelmiş 79a/3 ķ.sında 97a/11, 97b/6, 101b/1, 111a/2 ķ.sındadur 110a/11
ķařıd:	(Ar.) Niyet, istek, amaç, gāye

- ķ. idüp** 106a/11
- ķat:** Tabaka. 63a/2, 101a/7, 102b/4
- ķat:** Yan, nezd, huzur
- ķ.ına** 69a/9, 102a/6 102a/7, 102b/11
- ķ.ında** 67a/4
- ķ.umda** 63b/10
- ķatır:** Dağlık arâziye uygun melez hayvan 69b/7
- ķ.a** 69b/7
- ķavim:** (Ar.) İnsan topluluğu 102b/11, 103a/9
- ķ.e** 66b/1
- ķ.i** 102a/9, 102b/3, 102b/7, 103a/1
- ķ.ile** 103a/11
- ķavuş-:** Kavuşmak.
- ķ.up** 91b/3, 106b/9, 110a/7
- ķazā:** (Ar.) Kaderin, Allah tarafından ezelde tâyin ve tespit edilen biçimde ve zamanda gerçekleşmesi 59a/2
- ķazā:** Kimsenin kastı olmadan ortaya çıkan, zarara veya can kaybına sebep olabilen hâdise 59a/3
- ķazāya kıl-:** Zamânında kılınmayan namazın ve tutulmayan orucun şerîatin gerektirdiği kurallara uygun olarak sonradan kılınması ve tutulması. 90a/10
- kefâret:** (Ar.) İşlenmiş bir günah, suç veya kabahatin affı için şerîat hükmünce verilmesi veya yapılması gereken şey
- k.dür** 91a/5
- kelise:** Kilise
- k.ler** 60b/10
- kendi:** *bk. kendü* 70a/10
- k.ye** 107b/8
- kendü:** Kendi 66b/6, 77a/2, 89b/9, 90a/4, 96a/2, 100a/6, **k.nüñ** 75a/3 91a/1, 91b/11, 92a/1, 96a/3, 109b/10 102a/5, 26, 39 **k.vi** 99a/6, 109a/11, **k.ye** 81a/2 90b/6, 100a/1 **k.yi** 89a/4, 89b/2

- k.yile** 101b/11
- kerāmet:** (Ar.) Bir ermişin, Allah'ın kendisine yakın kullarına lutfettiği olağanüstü şeyler yapma gücü ile ortaya koyduğu, akıl sınırlarını aşan tabiat üstü iş, hârikulâde hal 105a/6
- k.i** 109b/3
- kerem:** (Ar.) Asalet, asillik, soyluluk
- k.inden** 112a/6
- kerre:** Kere 60b/9, 73b/11, 75b/6, 80a/1,85b/2, 111b/2
- kerpiç:** Tuğla gibi kalıplara dökülerek güneşte kurutulmuş samanlı balçık, çığ tuğla
- k.den** 65a/4
- kesr:** (Ar.) Kıрма, kırılma, kırık
- k.edir** 57b/10
- kez:** Kere 75a/9, 75b/1, 75b/3, 80a/6, 112a/5
- k.den** 100b/4, 102b/3, 103b/1
- kıble:** (Ar.) Namaza başlarken yönelinen taraf
- ķ.sidür** 70b/6
- ķiçin ķiçin:** 1.oturarak 2. geri geri, arka arka 91b/10, 92b/5
- ķıl:** insan ve hayvan vücûdunda biten sertçe ve kalınca tüy
- ķ.ı** 98b/9
- ķılıç:** Uzun, düz veya eğri, ucu sivri, bir veya her yüzü keskin, kın içinde bele takılan, çelikten silah
- ķ.dur** 59b/2
- ķ.la** 60a/4
- ķ.ile** 59b/3
- ķıl-:** Kılmak 90a/10
- ķ.a** 79a/10, 79a/11, 80a/11, 80b/6, 82a/7, 83a/1, 83b/2, 85a/1, 86a/4, 86b/3, 91b/2, 107a/10
- ķ.dılar** 101a/8, 102b/5
- ķ.ğıl** 90a/11
- ķ.madun** 90a/10
- ķ.sa** 105a/5
- ķ.urken** 83a/9,84b/3
- bollık ķıl-** 76b/7

- du‘ā kıl-** 69b/8, 77b/8, 96b/7, 105a/5,
durı kıl- 89a/6
hāşıl kıl- 99a/2
helak kıl- 95a/2,
ḳaddince kıl- 76b/6
ḳazāya kıl- 90a/10
müşerref kıl- 76b/6
nafile kıl- 82b/4
namāz kıl- 61a/10, 63a/11, 63b/6, 78b/3, 79a/10, 79b/11, 80a/10, 80b/6, 82a/5, 82a/7, 82b/3, 82b/9, 82b/11, 83a/1, 83a/4, 83a/9, 83a/10, 83b/10, 84a/9, 84b/3, 84b/9, 85a/2, 85a/8, 85b/3, 85b/8, 85b/10, 86a/4, 86b/3, 88a/9, 89a/8, 91b/6, 92a/2, 92a/6, 97b/1, 102b/5, 105b/4,
rāzı kıl- 66a/4
rivāyet kıl- 71b/9
rūzi kıl- 89b/8
ḳırḳ: Bir sayı. 70a/2, 94b/9, 111b/9, 111b/11
ḳırḳlar: Âlemlerin mânen idârecisi durumunda olan kırk ermiş kişi 86a/3
ḳ.lardan 76a/2
ḳımat: *bk. kıymat*
ḳ.ı 62b/10
ḳırāt: (Ar.) Mücevher tartmakta kullanılan 0,20 gram ağırlığında bir ölçü 72a/2
ḳış-: Gücünü azaltmak
ḳ.ar: 68b/2
ḳışsa: (Ar.) Vaka, hikaye 66a/3
ḳıt: *bk. ḳat*
ḳ.ında 69b/3, 96a/2, 103b/6, 104a/7, 105b/4,
ḳ.indadur 109b/10
ḳ.indan 95b/8
ḳıyama-: İncitirim, zarar veririm düşüncesiyle çekinmek, sakınmak
ḳ.dı 97a/5
ḳıyāmet: (Ar.) Dünyanın sonu 70b/11, 88a/11, 94b/10, 111b/7, 112a/1
ḳ.de 83b/4, 90a/11, 99a/6, 100a/4

- ķ.e** 74a/1
- ķıyās:** (Ar.) Bir Őeyi baŐka baŐka bir Őeye benzeterek hūkūm verme, bu yolda verilen hūkūm, bir tutma
- ķ.uñda** 90a/10
- ķıymat:** (Ar.) Kıymet, Bir Şeyin taşıdığı maddi varlığa gōre tespit edilen karşılık, hakkında biĀilen değer
- ķ.ı** 65b/3
- ķ.dur** 76b/4
- ķızlık:** Kıtlık, pahalılık 102b/6, 102b/10
- ki:** Bağlama edatı 57b/3, 58b/2, 58b/9, 58b/11, 59b/2, 59b/6, 61b/2, 61b/11, 62a/1, 62a/2, 63b/4, 63b/11, 64a/10, 64b/4, 65b/5, 66a/6, 66a/7, 67a/2, 67b/1, 67b/4, 67b/7, 69a/8, 69b/8, 70a/5, 70a/8, 71a/2, 71b/10, 73a/4, 74a/4, 74a/11, 74b/7, 75b/10, 76a/6, 77b/10, 78a/2, 78a/3, 79a/3, 79a/7, 82a/4, 86a/8, 90b/2, 91a/10, 94a/10, 94b/4, 95a/8, 95a/11, 95b/3, 95b/10, 97a/8, 98a/4, 98b/10, 100b/5, 100b/11, 101a/9, 102a/10, 103a/1, 103a/2, 103b/3, 103b/4, 103b/8, 103b/11, 104a/2, 106a/7
- kim:** Bir bađlaĀ. 58a/7, 58a/9, 58b/5, 58b/7, 58b/10, 59a/3, 59a/6, 59a/7, 59b/9, 63a/1, 63b/5, 70b/6, 71b/7, 74a/4, 74a/6, 74a/8, 75b/5, 75b/10, 76a/11, 76b/2, 76b/7, 77b/1, 77b/11, 78a/5, 78a/7, 81a/1, 89b/4, 89b/11, 89b/2, 90b/6, 90b/7, 90b/10, 93a/3, 94a/6, 94b/9, 94b/11, 97b/3, 99b/9, 102a/2, 104b/3, 104b/9, 105a/1, 105b/3, 106a/6, 106b/9, 108b/8, 109a/4, 109b/5, 109b/8, 111b/5, 112a/4, 112a/8
- kimesne:** Kimse 68b/1 69a/11, 108a/2,
- k.ler** 99b/4,
- kise:** (Far.) Kese 61a/5, 95b/9
- ķiŐi:** Şahıs, kimse 88b/4, 88b/6, 94b/9, 97b/6, 99b/11, 100a/10, 105b/8, 106a/5, 107b/6, 108a/9
- k.ler** 76a/6, 100a/10
- k.lerdūr** 77a/7
- k.nūñ** 88b/2, 90b/9, 108b/11, 109a/4, 109a/8
- k.ye** 90b/2, 94b/9
- k.yi** 88b/9
- ķitāb:** (Ar.) Kitap 77b/9, 105b/9, 105b/10,

	k.uñ 112b/1
kol:	Yön, taraf
	ķ.da 72a/7
kolāy:	Kolay
	ķ.uña 108a/5
ķo-:	Bırakmak 103b/6 108a/5
	ķ.dı 65b/8, 96a/10, 103b/4
	ķ.dılar 73b/5, 96a/5, 98a/3, 101a/10, 101b/1, 102b/2, 102b/5, 103a/7
	ķ.dıldı 67b/2
	ķ.mazdı 68b/3
	ķ.mış 73b/3
	ķ.ruz 101b/2
ķon-:	Konmak
	ķ.dı 60b/8, 94a/11
ķop-:	Gürültülü veya tehlikeli olaylar, birdenbire başlamak veya ortaya çıkmak.
	ķ.mış 88a/11
ķova:	Her türlü nesneyi ve özellikle sıvıları taşımaya, bir yerden su çekmeye yarayan üstünden kulplu kap
	ķ.sı 72a/10
	ķ.sın 72a/10, 72b/4
ķoy-:	Bir şeyi bir yere bırakmak
	ķ.a 81a/4, 81a/9, 82a/1, 82a/8, 94b/4, 94b/9, 104a/1, 109a/6
	ķ.alar 71a/3,
	ķ.am 94b/7, 94b/8
	ķ.u virdiler 103a/7
	ķ.up 68b/5, 87b/4
ķöşk:	(Far.) Bahçe içindeki büyük süslü ev, kasır
	k.den 64a/10
	k.i 66b/5
	k.ine 64a/8, 65b/5
ķubbe:	(Ar.) Yarım küre şeklinde olan binâ, dam 61a/11, 62b/5, 63a/2, 67a/11, 67b/6, 79b/11, 87b/11, 104a/6
	ķ.nüñ 67a/3

- ķ.sine** 79a/2, 79b/10
- ķudret:** (Ar.) Kuvvet, takat, g¼ç 77a/5
- ķ.i** 90a/2
- ķud¼s:** Orta Doğu'nun Kenan b¼lgesinde, Akdeniz ile Lut G¼l¼ arasındaki Yehuda Dağları'ndaki bir plato ¼zerine kurulmuğ eski bir şehirdir 73a/5,73b/1, 75b/6,75b/10
- ķ.de** 68b/11, 69a/1, 69b/2, 70a/3, 71b/5, 73a/5, 74a/4
- ķ.e** 66a/11, 68a/2 70a/9, 70a/11, 70b/2,
- ķ.¼** 91a/2,
- ķ.¼m¼ñ** 94b/6
- ķ.¼ñ** 60b/5, 70a/9, 72b/7, 79a/3,
- ķul:** Allah'a g¼re insan, kul
- ķ.inı** 69b/8
- ķ.lardan** 93a/4,93a/6
- ķ.ları** 68a/4
- ķur-:** Yapmak, inşa etmek. 94b/3
- ķ.in** 94b/1
- ķ.ulmış** 100a/10
- ķur¼n:** (Ar.) Hz. Muhammed'e indirilen kutsal kitap 106a/2
- ķur¼n-ı Kerim:** *bk. ķur¼n*
- ķ.K. de** 95b/5,
- ķ.K.inde** 71a/3, 78a/10
- ķurb¼n:** (Ar.) S¼nnet olarak kesilen hayvan 90b/5, 111b/6, 111b/9
- ķ.a** 90b/5, 111b/9
- ķ.lar** 90b/4
- ķurtar-:** Kurtarmak
- ķ.a** 99a/7
- ķ¼y:** (Far.) K¼y, mahalle, semt: 108b/5
- ķ.ı** 108a/8, 108b/4
- ķ.in** 108a/6
- ķ.¼ñ** 108b/6
- ķuyu:** Su tabakasına varılınca kadar d¼ire şeklinde kazılıp şevresine duvar ¼r¼len ve içindeki su kova veya tulumba ile alınan derin çukur 72a/7, 72a/11, 72b/8,

ķ.lar 70a/5
ķ.ya 72a/9, 73b/6
kūkķek: 89a/2
küstāh: (Fars.) Haddini bilmez, saygısız, utanmaz
k.lıķ 76a/8

L

la'īn: (Ar.) Lânetlenmiş, Hakk'ın rahmetinden mahrum olmuş (kimse)
103a/10
lāyık: (Ar.) Yakışan, yaraşır 59b/11, 67b/10, 101b/3
levh: (Ar.) Üzerine yazı yazılabilecek ve resim yapılabilecek yassı düz
nesne veya yüzey 66b/4, 67a/1
l.i 67a/1

M

ma'lūm: (Ar.) Bilinen, belli
m. olup 74b/7,
m. olur 100a/2
m.dur 67b/3, 82b/8
mağāra: Mağara 82a/4, 101b/5, 101b/2
m.da 97b/8, 98a/3, 101a/10
m.dur 99b/10
m.ya 97b/3, 101b/5
mağrib: (Ar.) batı, garp 57b/6
maķām: (Ar.) Kıyam edilen, durulan, durulacak yer; durak 102b/9
m.a 100a/2
m.da 83a/8, 107b/11
m.dur 107b/5
m.in 75b/1
m.ina 83a/8, 85b/1, 86a/3, 86b/5, 105a/8
m.larda 76b/8
m.ları 89b/3

- maḳbūl:** (Ar.) Kabul olunmuş 89b/9, 27
maḳbūl ola 110b/4
m.dür 78b/4, 82a/6, 83b/4, 111a/1, 111a/6, 111b/4
- maḳşūd:** (Ar.) Kasdolunan, istenilen şey, istek
m.ı 98b/11
- maşrıḳ:** (Ar.) Doğu 57b/6
- medfūn:** (Ar.) Toprağa gömülmüş, defnedilmiş (ölü)
m.dur 103b/7
- mekān:** (Ar.) Yer, mahal.
m.ına 106b/1
- mekrūh:** (Ar.) İslām dîninde haram olmadığı halde hoş görülmeyen veya yapılması yasaklanan durum, davranış vb
m.dur 91b/6
- melāike:** (Ar.) Melekler.
m.ler 100a/3, 109a/1
- melek** (Ar.) Allah'ın nurdan yarattığı varlıklar 73b/9, 74a/3, 74b/9, 76a/4, 94b/10, 97a/1
m.ler 70b/3
m.leri 101a/7, 102b/4
m.lerüñ 109a/11
- melik:** (Ar.) Padişah, hakan, hükümdar. 58a/6, 58a/7, 58a/10
m.idir 74b/10
m.ler 67a/9
- mermer:** (Yun.) Mermer taşı 62a/9, 89a/2
m.den 66b/1, 66b/7, 66b/9
m.dür 80b/5
- mertebe:** (Ar.) Derece 66a/4
m.lerden 76a/3
m.sin 75a/6
m.sinden 74b/11
- mescid:** (Ar.) Secde edilecek yer 61a/8, 62a/10, 63b/8, 78b/4, 78b/10, 89a/7
m.den 106b/1
m.düñ 63b/8
- meskenet:** (Ar.) Miskin olma durumu, tembellik, uyuşukluk, âcizlik 94b/4

- meşāyih:** (Ar.) Şeyhler 76a/10
- meşğul:** (Ar.) Bir işle uğraşan, iş görmekte olan
m. ola 90a/6, 92b/4
- mevc:** (Ar.) Dalga
m.iler 66b/2,
- mihrâb:** (Ar.) Câmî, mescit gibi ibâdet yerlerinde kıble duvarında bulunan, cemâatle namaz kılınırken imamın önünde durduğu, zeminden biraz yüksek girintili yer 61a/9, 62a/11, 82b/2, 86b/2
m.a 80a/10
m.da 68b/8, 83a/4
m.idur 85b/7
m.ına 83a/3, 84a/8, 84b/8, 85a/1, 85a/7
m.ında 67b/1, 68b/4, 83b/10, 89a/7
m.lar 92a/2
m.uñ 82a/4
- miğdar:** (Ar.) Parça, kısım, bölüm
m.ı 90b/10
- minber:** (Ar.) Câmî içinde genellikle mihrâbın sağ tarafında bulunan, cuma namazının farzından önce hatîbin üzerine çıkıp hutbe okuduğu merdivenli kürsü 100a/10, 100a/11
- minnet:** (Ar.) Gördüğü bir iyiliğe karşı teşekkürde bulunma 107b/10
m.üñ 108a/5
- misk:** (Ar.) Koku 63a/6
m.ile 63a/6
- miskâl:** (Ar.) Eskiden değerli madenlerin, mücevherlerin vb. tartılmasında kullanılan, bir buçuk dirhem değerinde eski bir ağırlık ölçüsü birim 67a/10
- miskin:** (Ar.) Aciz, zavallı, çok uyuşuk (kimse)
m.lerüñ 105b/5
- mu‘azzam:** 1. Çok büyük, çok iri, pek kocaman 2. Büyüklüğü şüphe götürmeyen, yüce, ulu 66b/8, 67a/3
- muğcizât:** Mucizeler
m.ı 109b/3
- muḥkem:** (Ar.) Sağlam 103a/6, 104b/1, 104b/7

- muḳābele:** 1.karşılık verme, karşılık 2. camilerde Kuran okunurken, hafızların karşılıklı olarak ezbere Kuran okumaları
m.si 105a/5
- murabba:** (Ar.) Dörtlü, dört köşeli 80b/5
- murād:** Maksat, istek 93a/4, 112b/1
m.ı 1112a/9
m.ları 109b/6
- mü'min:** (Ar.) İman etmiş, müslüman 75b/8
m.ler 101a/9
- mübārek:** (Ar.) Mübarek, kutlu 76b/2, 77b/3, 81a/2, 89b/2, 91b/2, 97b/4, 100a/2, 106a/11
m.de 91a/2
m.ligini 70a/10
- mücāvir:** (Ar.) Diyarını terk ederek zamanını Hameyn-i Şerifeyn'de ibadetle geçiren 76b/1, 76b/3, 77a/10
m.lerine 89b/10
- müflis:** (Ar.) İflâs eden, malını mülkünü batıran (kimse) 88b/4
- mülk:** (Ar.) Taşınmaz mal
m.im 94a/9
m.ini 95a/2
m.ü 95b/7
- münācāt:** (Ar.) Allah'a dua etme, yalvarma 92a/6
- müslimān:** (Ar.) Müslüman 70a/3, 95a/3
- müsteḥab:** (Ar.) Farz ve vacipten başka olarak sevap kazanılan iş
m.dur 78b/9
- müşerref:** (Ar.) Şereflendirilmiş, şerefli
m. kıldı 76b/6
- müşṭāk:** (Ar.) Şiddetle arzu eden, özleyen, hasretini çeken, gönülden isteyen
m. olmak 76a/8
- müvekkel:** (Ar.) Vekil tâyin edilen, kendisine vekâlet verilen (kimse)
m.üz 99b/7

N

- nāçār:** (Far.) Çâresiz 96a/3

nāgāh:	(Far.) Zamansız, vakitsiz. 64b/7, 64a/9, 107b/9
nāliş:	(Far.) İnleyiş, inleme 88a/4
namāz:	(Far.) Namaz 78b/3, 79b/6, 82a/7, 82b/3, 83a/1, 85a/1, 92a/2, 102b/5, 106a/7 n.ı 82b/9, 83a/1, 83b/5, 83b/10, 85b/7, 85b/10, 104b/10 n.in 101a/8 n.laruñ 90a/9
naşīb:	(Ar.) Allah'ın bir kimseye tâyin ve kismet ettiği şey, tâlih, baht 73a/11, 77b/6, 81a/2, 90a/7, 90a/8, 105b/1, 108a/3 n. ide 112a/5, n.idüp 89b/7 n. oldı 90a/7 112a/5, 48
nażar:	(Ar.) Bakma, bakış 92a/8 n. itmiş 92a/11 n.ı 64a/9
nebī:	(Ar.) Peygamber 91a/6, 97b/9, 99b/9, 100a/7, 100b/4, 101a/3, 102a/6, 104a/5, 109b/8, n.nüñ 101a/1, 101b/10, 103b/3 n.ye 98b/7
nedür:	Nedir 66a/2, 77a/7, 77a/9, 108b/9
nefis:	(Ar.) Bir kimsenin kendi öz varlığı, öz benliği, kişiliği n.ni 76a/6 n.ine 70a/8, 76a/6
nesne:	Şey 59a/7, 68a/4, 70a/8, 72a/3, 90b/6, 95a/11, 96b/8, 107b/10 n.ye 76b/1, 76b/3
nevbet:	(Ar.) Nöbet , sıra, sıra ile görülen iş 74a/1
nezir:	(Ar.) Şarta bağlı vaat, adak adama: 107b/6, 109a/1,
nışf-ı leyil:	Gece yarısı. 74a/10
ni'met:	(Ar.) Lutuf eseri olan iyilik, ihsan, bağış 105a/6 n.i 76b/4 n.in 76b/6
nice:	1. Nasıl 60b/2, 62a/3, 77b/7, 104a/9, 105b/11, 106a/1, 106a/2 2. Çok, hayli 64a/5, 90a/9, 90a/10, 95b/10, 96a/5, 103a/9, 106b/9, 109b/2

- niçün:** Niçin 73a/8, 75a/1
- nişān:** (Ar.) Nişan, iz, belirti
n.dur 70a/2
- nitekim:** Nasıl ki, nitekim 76a/9
- niyyet:** (Ar.) Bir şeyi yapmayı önceden kurma, zihinde tasarlama, yapmayı aklına koyma, yapmaya karar verme 78a/2, 91b/1, 106a/8
- nizā':** (Ar.) Çekişme, kavga, anlaşmazlık, ihtilâf 103a/2
- nur:** (Ar.) Aydınlık, parıltı, parlaklık 68b/10, 72b/1, 79a/4, 104b/4, 104b/5, 105a/6,
n.ıla 100a/9
n.lanur 71b/8
n.lu 99b/4
- Nuşirevân:** (Far.) İran'da 531-579 yılları arasında hükümdarlık etmiş ve doğruluğuyla şöhret bulmuş olan Sasani Şahı 60a/7
- nübüvvet:** (Ar.) Peygamberlik 98b/6, 98a/8, 99a/2
n.i 98a/11, 98b/8,

O

- oğul:** Oğul, erkek evlat.
o.anları 101b/11
o.anların 68b/7
o.ı 68b/5, 97b/10, 98a/8, 100b/2, 102a/7, 102b/7, 102b/11, 103a/3
o.ıdur 68b/11, 110a/6, 110b/6, 111a/8,
o.in 68b/8
o.ları 101a/8
- oğrā-:** Rastlamak, karşılaşmak, birleşmek; planlamak, niyetlenmek, arzulamak
o.ya 112a/9
- oķı-:** Okumak 84b/4
o.ya 85a/2, 111b/2,
o.da 78b/11, 89b/10, 90a/2, 107a/11,
o.dsa 90a/4
- oķu-:** *bk. oķı*
o.ya 78b/5, 79b/1, 79b/7, 80a/2, 80a/11, 80b/7, 81a/9, 83a/10, 84a/3,

85b/3, 85b/11, 86a/4, 86b/6, 87a/5, 87b/5, 89b/10, 91b/8, 107a/10,
107b/1, 110a/3, 110a/9, 110b/3, 111a/5,

o.yup 78b/10, 79a/10, 80a/7, 88a/5, 99b/8, 105a/5,

okut-: Okutmak 89b/10, 111b/11

ol : O 57b/7, 60b/10, 104a/3, 108a/10, 108b/6, 109a/4, 109b/11

ol-: (Yardımcı fiil) *bk.bolmak* 90a/7

o.a 58a/10, 58b/5, 71a/1, 73a/7, 76a/2, 77b/2, 90b/7, 91a/7, 92b/4,
95a/10, 95b/2 109b/5, 109b/6, 109b/7, 112a/8,

o.dı 59a/11, 59b/8, 60a/8, 60b/6, 64a/2, 64a/6, 67a/3, 70a/5, 92b/9,
96a/4, 96b/3, 102b/10, 103a/1, 104a/4, 108a/3, 108b/11

o.ğıl 104a/3

o.ıçak 62b/11, 63b/8, 69b/6, 74a/11,

o.isardur 94a/8

o.maz 90a/7, 108a/4

o.mış 57b/3, 65a/2, 66b/1, 68b/9, 82b/8, 93a/3, 98a/8, 104b/6

o.mışdı 74b/11

o.muşdur 104b/4

o.sa 68a/7, 68b/5, 69a/4, 69a/9, 74a/8, 76b/1, 76b/8

āḥir ol- 59b/8, 89a/4

‘āṣi ol- 68a/6

‘āṣıḳ ol- 77a/8

baḥş ol- 71b/11

bāṭıl ol- 69a/9

bīzār ol- 96b/3, 96b/4

fāriğ ol- 104a/11

ğariḳ ol- 66b/1, 69a/10, 103a/10

‘ğāyib ol- 108b/11

ḫalīfe ol- 60a/7, 60b/1, 60b/4, 60b/6, 62b/11

ḫamile ol- 69b/6

ḫarām ol- 71b/9, 74a/8

ḫāşıl ol- 93a/4, 109b/6

ḫicāb ol- 108a/2

izzet ol- 103b/8

ḳabūl ol- 93a/3, 110a/10

maḳbūl ol- 89b/9, 110b/4
ma‘lūm ol- 74b/7, 100a/2
meşḡūl ol- 90a/6, 92b/4
mūcavir ol- 76b/1
nāḡār ol- 96a/3
naṣīb ol- 90a/7, 105b/1, 108a/3, 112a/5
nezir ol- 109a/1
tamām ol- 62a/10, 67a/3, 67b/7
ṭaraf ol- 103a/1
ṭaş ol- 82b/8
ucuzlḡ ol- 102b/6, 102b/10
ulu ol- 58a/8
vācib ol- 78a/5
yaḡīn ol- 105b/6
zeyrek ol- 71b/8

on: Bir sayı. 61b/3, 62b/1, 62b/5, 65a/10, 66b/8, 67a/2, 67a/3, 67a/4, 67a/7, 68a/1, 70b/8, 70b/9, 77b/7, 85b/2, 90a/5, 98a/6, 100a/8, 108a/4, 111b/3

orta: Orta.

o.sında 79b/11, 103a/6

otla-: Otlatmak

o.dup 88a/3

otur-: Oturmak 76a/7

o.a 80a/1, 110a/8, 110b/2, 111a/4, 111b/2,

o.an 100b/1

o.dı 75a/11

o.maya 89a/1

o.mış 72b/3

o.mışdı 69a/7

o.up 88a/4, 110b/10

o.ur 100a/11, 108a/1

o.urken 64a/9, 82b/11

Ö

ögüd-	Öğütmet
	ö.üp 63a/6
öl-:	Ölmek.
	ö.di 60a/11, 67b/6, 77a/8, 96a/4
	ö.diler 77a/11
	ö.düğün 102a/2
	ö.dürüñ 102a/11
	ö.dürürüm 77a/3
	ö.eydüm 96b/10
	ö.iseriz 102a/3
	ö.meye 75a/10
	ö.ürdi 69a/2
	ö.ürdi 69a/2, 69a/4, 98a/6,
	ö.ürem 96b/6
	ö.üsün 77a/8
‘ömür:	(Ar.) Yaşama veya var olma süresi, bir şeyin yaşadığı müddet, hayat.
	67b/10
	‘ö.i 89a/4
	‘ö.inde 112a/4
öñ:	Ön, esas yüz.
	ö.üni 103a/5
ört-:	Örtmek.
	ö.diler 101b/9
	ö.mişler 99b/3
örti:	Örtü, örtmek için kullanılan eşya 63a/3
	ö.ler 99b/3, 101b/8
örü:	Yüksek, kalkık, dik. 57b/9

P

pādişāh:	(Far.) Padişah, hükümdar
	p.uñ 95b/2
pāk:	arı duru, arınmış, temiz 61a/7, 63a/8

- pāre:** (Fars.) Parça 60a/4, 79a/6, 104a/5
p.sin 79a/6
- pehlevān:** (Far.) iriyarı ve güçlü kimse. 81a/9, 98b/1
- perde:** (Far.) Kapı, pencere gibi yerlere asılan örtü 97b/6, 101b/9, 108a/2
p.ler 63a/5
p.lü 85b/6
- pergid-:** Sağlamlaştırmak
p.ürler 97b/8
- peygamber:** (Far.) İslam dinine göre, Tanrı'ca özel olarak görevlendirilen, insanlara Tanrı'nın buyruklarını bildiren, onları Tanrı yoluna, dine çağıran kimse 68b/5, 68b/7, 68b/9, 73b/6, 73b/8, 80a/1, 81a/3, 82a/6, 86b/4, 88a/3, 88a/7, 92b/7, 92b/9, 98a 7, 98a/9, 101a/10, 102a/7, 103b/6, 103b/9, 106a/9, 110a/5, 110a/6, 111b/3
p.den 70b/9
p.imüz 70b/7
p.le 99b/1
p.ler 78a/7, 98a/4, 104b/7, 112a/11
p.lerüñ 70b/6
p.üñ 85b/9, 98a/2, 100a/1, 111a/8
- pīr:** (Far.) **1.** Yaşlı, ihtiyar kimse **2.** Bir tarikatın kurucusu 96a/7, 96b/3, 96b/8, 102a/4
- piryān:** (Far.) Kebap, püryan
p. idüp 98b/4
- polād:** Pulat, çelik 86b/5,
- Puhtu-n' Naşır:** (Ar.) Bir Babil kralı. 59b/6, 59b/11
- put:** (Far.) kimi ilkel toplumlarda, doğüstü gücü ve etkisi olduğuna inanılan, tanrı olarak tapılan, genellikle canlı bir varlığı, özellikle insanı gösteren, tahtadan, taştan, topraktan yapılmış yontu
p.a 102a/9

R

- raḥmet:** (Ar.) Tanrı'nın acıması, bağışlaması, yardımı 70a/6, 86a/7, 93a/6, 105a/6
r.im 94b/7

	r.ine 101a/6
rāvi:	(Ar.) Rivāyet eden, anlatan, nakleden kimse r.ler 92b/7, 94b/11, 108b/4
rāzı:	(Ar.) Kabul eden, uygun bulup benimseyen, olana boyun eğip rızâ gösteren r. kıldı 66a/4
rek‘at:	(Ar.) Namazda bölümlere verilen isim 61a/9, 63a/11, 63b/6,78b/3, 79a/9, 79b/6, 79b/11, 80a/10, 80b/6, 82a/5, 82a/7, 82b/4, 82b/9,83b/2, 84a/9, 84b/3, 85a/1, 85b/3, 86a/4, 107a/9,
renc:	(Far.) Ağrı, sızı 59b/1
rif‘at:	(Ar.) Yücelik, yükseklik, özellikle mevki yüksekliği 105a/6
rivāyet:	Hikaye edilen bir haber, söz ya da hadise 71b/9,733b/7, 94b/11, 97b/2, 108b/4, r.de 57b/1, 70b/8, 90a/3
ruh:	(Ar.) İnsan ve hayvanda vücûdu canlı kılan, bilen, duyan ve idrak eden hayat gücü, hayat cevheri, can. r.ına 87a/6, 99b/8, 110a/3, 110b/11, 111a/5, 111b/3 r.larına 88a/6
rūzi:	(Far.) Rızık, azık 89b/8
rūkūn:	Bir şeyin en güçlü ve sağlam yönü 67a/5, 67a/6
rūsvā:	(Far.) Ayıplanacak durumda olan, rezil 70a/1

S

sa‘ādet:	(Ar.) Mutlu olma, mutlu ve mesut yaşama, mutluluk, bahtiyarlık 63b/5, 77b/1,90a/9, 94b/8, 105a/7, 105b/1, 109a/4,
sā‘ir:	(Ar.) Başka, öbür, öteki 59b/5,76b/6
şadaқа:	(Ar.) Karşılık beklenmeden sâdece Allah rızâsı için fakirlere verilen para, mal 112a/7 ş.lar 90b/3,
şağ:	Sağ taraf. 74b/1, 74b/7, 78b/2, 81a/3, 81b/9, 82a/4, 84a/6, 85b/3, 102b/5, 102b/10, 106b/1
şağal-:	İyileşmek, düzelmek ş.ur 109b/2
şağış:	Sayı, miktar

	ş.inca 75b/4, 75b/8,
şağışsuz:	Sayısız 94a/3
şahlıg:	Sağlık.
	ş.ı 69b/9
	ş.ıla 89b/2
	ş.la 89b/6
şahih:	(Ar.) aslına uygun, doğru, gerçek.
	ş.dür 57b/1
sâhir:	(Ar.) Büyü yapan, efsun ve sihirle uğraşan kimse, büyücü, sihirbaz
	68a/9
Şahra:	Kutsal kaya veya başlangıç kayası 61a/3, 63a/4, 67b/5, 67b/6, 69b/5,
	69b/10, 69b/11, 71a/1, 71a/8, 71b/4, 71b/11, 72a/3, 73b/8, 75a/6,
	83a/3
	Ş.nuñ 62a/4, 66b/11, 81a/3
	Ş.yı 67b/3
şahtiyân:	(Far.) Sepilendikten sonra boyanıp cilalanmış deri 63a/3
şakın-:	Bir şeyi yapmaktan, herhangi bir korku, çekinme ya da düşünceyle
	uzak durmak
	ş.a 91a/2
	ş.uñ 102a/8
şakla-:	Saklamak
	ş.ya 107b/6
şâlih:	(Ar.) Dînin emrettiği hususlara uygun davranan, iyi amel sâhibi,
	günah işlemekten kaçınan (kimse) 88b/1
	ş.ler 88a/10
	ş.lerden 77a/5
şay-:	1. Hesaplamak 96a/1 2. Önem vermek, mühimsemek, kâle almak
	99a/1
sebîl id-:	(Ar.) Karşılık beklemeden bol bol vermek, bol bol dağıtmak
	s. ide 112a/1, 112a/4
secde:	(Ar.) Allah'ın büyüklüğü, yüceliği önünde hiçliğini göstermek ve
	O'nu ululamak maksadıyla vücûdu alın, burun, el ayakları, dizler ve
	ayak parmakları yere değecek duruma getirme, bu durumda yere
	kapanma 81a/1

	s.ye 94b/9
sehel:	(Ar.) Biraz, bir parça 64a/4
sekī:	Oturulacak sedir biçminde taş veya set 82b/5, 85b/6, 82b/10
sekir- :	Aşmak, atlamak
	s.dimle 60a/2
	s.düp 68a/10
selsebil:	(Ar.) İçimi çok hoş ve hafif su 72a/2
semī:	(Ar.) Duyma, işitme
	s.dür 92a/1
serdāb:	(Far.) Sıcak ülkelerde çok sıcak havalarda oturulan yer altı odası 99b/10
sevāb:	(Ar.) İyi ve güzel davranışlar karşılığında Allah tarafından verilen mükâfat 75b/9, 91a/7, 91a/9, 91b/8 s.ı 78b/10, 79a/1, 91a/5 s.in 76a/3, 80a/7, 110a/3, 110a/9, 110b/11, 111a/5, 111b/3 s.lu 102a/11
şıraṭ:	(Ar.) Sırat köprüsü ş.ı 111b/8
sızla-:	Sızlamak s.dur 70a/7
sihir:	(Ar.) Büyü, efsun s.in 68a/11
sikke:	(Ar.) Mâdenî para s.si 95b/3
silk-:	Sallamak, sarısmak, silkelemek s.inüp 97a/1, 34
silsile:	(Ar.) Birbirine bağlı yâhut birbiriyle ilgili şeylerin art arda veya yan yana dizilerek meydana getirdiği sıra, dizi s.de 83b/1
simya:	(Ar.) Eski kimya ilmi, alşimi, kimya s.ya 92b/1
şol:	Sol taraf 72a/7, 74b/8, 102b/6, 102b/9, ş.ı 63b/8

şol-:	Solmak ş.madugına 73a/2
şovuk:	Soğuk. 70a/6
sögüş-:	Kötü söz söylemek s.meye 90b/11
söz:	Ağızdan çıkan, bir veya daha çok heceden meydana gelen kelime veya kelime dizisi 95a/10, 109b/3 s.inden 94a/5
şu:	Su. 72a/3, 72a/9, 104a/5, 109b/1, 112a/1, 112a/4, ş.dan 69b/5 ş.ları 70a/6 ş.lı 76b/7 ş.yı 63a/7, 103a/7, 103b/4 ş.yına 104a/5
şu-:	İtaat etmek; bükülmek üzere sümek, göndermek. Sunmak ş.madı 109a/5, 109a/6
sultân:	(Ar.) Hükümdar 64a/3 s.ı 106b/9 s.inuñ 62b/9 s.lıķ 61b/7 s.uñ 91b/9, 92b/3
süre:	(Ar.) Kur'ân-ı Kerîm'in en küçüğü üç, en büyüğü 286 âyetten meydana gelen ve Fâtîha, İhlâs, Nur gibi ayrı ayrı isimleri olan yüz on dört bölümünden her biri s.sin 85b/1, 87a/4, 87a/9, 87b/10, 88a/4, 107a/10, 110a/3, 110a/9, 110b/3, 110b/10, 111a/5, 111b/2
şüret:	Biçim, görünüş. ş.i 59a/8 ş.in 61a/1 ş.inde 96a/7 ş.ini 60b/11 ş.üñ 59a/4, 97a/1
sübât:	(Ar.) Uyku, uyku hâli, dalgınlık 87a/2
süñü:	Tüfek namlusunun ucuna takılan küçük kılıç biçminde delici silah

s.si 77a/1

süpüründi: Süpürge ile temizlik yapıldığında toplanan çer çöp 61a/3, 61a/7

sürüş-: Ayağın kayması veya bir yere, bir şeye takılması, çarpması
sonucunda düşecek gibi olmak, sendelemek, tökezlemek

s.di 69b/7

Ş

şarāb: (Ar.) **1.** Meyve sularının ve özellikle üzüm suyunun belli usûllerde mayalandırılmasından elde edilen alkollü içki **2. tasavvuf.** İlâhî aşk

ş.dur 101a/3, 101a/4

ş.ı 100b/8

ş.in 101a/2

şark: (Ar.) Dört ana yönden güneşin doğduğu yön, doğu 62a/4

ş.dan 95b/4a/

şefā‘at: (Ar.) Bir suçun bağışlanması veya bir isteğin yerine getirilmesi için aracı olma 74a/7, 80a/8, 83a/2, 88b/8, 99a/7, 100a/3,

ş.den 81b/11, 92b/6

şehīd: (Ar.) Allah yolunda ve din uğrunda savaşırken ölen kimse 61b/11

ş.ler 88a/2

şehir: (Far.) Yerleşim merkezi, kent.

ş.de 66a/9, 75a/1

ş.e 63b/1, 75a/4

ş.i 66b/5

ş.ine 106a/5

ş.inüñ 74b/10

şem‘: (Ar.) Mum 62b/4

ş.i 62b/4

şer: (Ar.) Kötülük, fenâlık

ş.den 91a/2

ş.inden 95a/1

şeref: (Ar.) Bir kimseye gösterilen saygının dayandığı mânevî yücelik, mânevî ululuk, onur, haysiyet

ş.ini 70a/10

şerīf: (Ar.) Şerefli, kutsal, mübârek 76b/8, 81a/2, 89b/3, 90b/2, 107b/5, 111b/10

- şikār:** (Far.) Av 98b/6, 98b/2, 99a/1
ş. idüp 98b/2
- şükür:** (Ar.) Verdiği nîmetler için Allah’a karşı duyulan minneti dile
getirme
ş.ler 66b/7, 81a/1, 89b/2, 99a/5
ş.lerden 94a/3

T

- ţā‘at:** (Ar.) Allah’ın emirlerine uyma, emredileni yapma
ţ. ide 77b/4
ţ.in 94b/10
ţ.lere 90a/6
ţ.lerin 88b/3
- ta‘zîm:** (Ar.) Hürmet etme, saygı gösterme, büyük sayıldığını belli edecek
şekilde güzel muâmelede bulunma
t.le 99a/11
- ţabanche:** Avuç içi, el ayası 101b/4
- ţable:** Büyük tepsi, sini
ţ.sinden 75a/2
- tabut:** (Ar.) İçine ölü konan sandık
t.a 102b/2
t.ı 103a/6, 104a/3, 104a/6
t.in 102b/8,
- ţag:** Dağ. 92a/10, 92a/11, 94b/3
ţ.a 92a/7
ţ.da 92b/2
ţ.ina 87a/7
ţ.inda 94a/8
ţ.lar 61a/4, 94b/2
ţ.uñ 92b/1
- ţagarcıg:** Çuval, dağarcık, harar
ţ.ı 65b/1, 65b/4, 65b/8,
- taht:** (Far.) Hükümdarların üzerine oturdukları koltuk
t.ı 100a/1

- t.ıda** 100b/1, 100b/2
t.ılar 62b/7
t.ıları 64a/1
- taḳaddüm:** (Ar.) 1. İleri geçme 2. Önce gelme, önce davranma
t. idüp 99a/3
- ṭalep:** (Ar.) İsteme, dileme, arzu etme
ṭ. itmesini 100a/3
- tamām:** (Ar.) Tamamlamak
t. itmiş 79a/3
t. oldu 67a/3, 67b/7
- ṭamu:** Cehennem 66a/9, 71b/8, 88b/4
ṭ.ya 66a/9
- ṭap-:** Tapmak
ṭ.mayalar 102a/9
- ṭaş:** Taş. 62b/10, 64b/5, 65b/10, 79a/2, 82b/8, 86b/5
ṭ.a 81b/2, 87b/2
ṭ.ı 92b/1, 70b/5
ṭ.in 97b/5
ṭ.inadur 70b/10
ṭ.inı 70b/11
ṭ.inuñ 63a/4, 71a/2, 71a/5, 71a/8, 71b/1, 71b/4, 71b/11, 72a/3, 73b/9, 79a/6, 81b/9
ṭ.ların 65b/3
ṭ.larından 70b/5
ṭ.laruñ 65a/8
ṭ.uñ 61a/7
- ṭaşı- :** Taşımak.
ṭ.dılar 66b/11
ṭ.ırlardı 64b/5
- ṭaşra:** Dışarı 59b/9, 67a/1, 69a/2, 104a/7
ṭ.da 101b/6
- taṭavvu' :** (Ar.) Farz ve vâciplere ilâve olarak nâfile ibâdet yapma. 79a/10, 79b/11, 81a/5, 85a/5
- ṭatlu:** Tatlı. 71a/7

- tāze:** (Far.) İlk ve yeni durumunu koruyan, bayatlamamış, bozulmamış olan 73a/1, 73b/3
- tehlîl eyle-:** (Ar.) Kelime-i tevhîdi, “Lâ ilâhe illallah” sözünü söyleme
tehlîl eyler 73b/10
- teķabul:** (Ar.) Karşılık olma, karşılama, yerini tutma 105b/3
- temennā:** (Ar.) Arzu, istek, temennî 106a/10
- terazü:** Terazî. 83b/4
- terk id-:** Bırakmak 77b/3
- tesbîh:** (Ar.) Allah’ı takdis ve tenzih etme, Hakk’ın her türlü kusurdan ve noksandan uzak olduğunu dile getirme 70b/3, 74a/11
t.e 92b/4
t.i 73b/10, 75a/9
- tevbe:** (Ar.) Tövbe, işlediği bir hatâdan, suç veya günahattan pişmanlık duyup bir daha yapmamaya karar verme 68b/3, 75a/5, 86a/7, 88b/11, 106a/7
- teveccüh:** (Ar.) Bir tarafa doğru yönelme, doğrulma
t. idüp 78a/1
t. itse 106a/6
- tevekkül:** (Ar.) Her türlü gerekli sebebe baş vurduktan sonra kadere râzı olup sonucu Allah’tan bekleme, işlerini Allah’a bırakma, yeis ve kederden kurtulma, Allah’a güvenme
t.idüp 106a/8
- toğ-:** Doğmak.
ţ.dı 98a/10
ţ.ması 92b/10
ţ.mış 70a/11, 78a/9
- toğrı:** Doğru 83a/3, 84a/8, 87a/3, 87a/6, 106b/8
- tolu:** Dolu. 79a/4, 100a/9
ţ.sı 61a/6
- ton:** *bk. don* 78a/1
ţ.lar 63a/8
- toy:** Ziyâfet, toplu yemek, şölen, düğün yemeği 59b/6
- töz:** Asıl, tabiat, küh, asli cevher.
t.eleler 92b/2

tut-: Tutmak. 101a/5
ţ.a 58b/7, 90b/11, 91a/3
ţ.ar idi 98b/2
ţ.an 102b/3
ţ.up 102b/3, 103b/1
türbe: (Ar.) Genellikle içinde büyük bir kimse gömülü olduğu, ziyâretgâh
hâline getirilen mezar, ziyâret edilen mezar 91b/3
t.si 89a/2
t.sin 92a/4

U

ucuzlık: Değersizlik, küçüklük, ucuzluk 102b/6, 102b/10, 103a/8
Uçmağ: Cennet 70b/5
u.a 72a/8
u.da 89a/5
u.ı 105a/10
ufat-: İkiye bölmek, ufalamak.
u.dı 64b/11
ulaş-: Ulaşmak.
u.dı 101a/6
u.durmuş 109a/7
u.durur 90b/4
ulu: Çok üstün niteliklere sâhip, çok büyük, yüce 58a/8, 59b/5,
60b/9, 66a/4, 100a/9, 106b/9,
u.ları 59b/7, 72b/8
u.larına 61b/9
um-: Ummak, dilemek, temennî etmek
u.dı 88b/8
ur-: Vurmak
u.adır 71b/1
u.dı 101b/4, 104a/5
u.mış 87b/3
u.sunlar 74a/9
u.ur 77a/3
uyan-: Uyanmak.

u.u gelür 108a/6
u.ur 88b/11, 107b/9, 108b/7
uyluğ: Bacağın kalçadan dize kadar olan kısmı
u.uñ 58b/1

Ü

ümîd: (Far.) Arzu edilen, olması istenen bir şeyin gerçekleşebileceği ihtimâlinin verdiği rahatlatıcı, ferahlatıcı duygu, olması istenen bir şeye duyulan beklenti, umut 62a/1
üre-: Havlamak
ü.rdi 68a/11
üst: Bir şeyin yukarıya, göğe doğru bakan yüzü, yüzeyi
ü.inde 57b/8, 71a/5, 71a/6, 71b/1
ü.ine 63a/2, 71a/2, 89a/3
ü.ünde 69a/7, 72b/2, 82b/6, 97b/4, 99b/4, 100a/10, 103b/3
ü.ündedir 111a/9
ü.üne 57b/6, 58b/11, 61a/7, 62a/6, 63a/4, 69a/5, 72a/2, 73a/1, 79a/9, 104b/1, 104b/6, 109a/10, 109b/1
üzengü: Üzengi. Ata binebilmek için ayakla üzerine basılan, bir kayışla eğerin yanına asılmış, altı düz mâdenî halka
ü.de 66a/8
üzre: Üstüne, üstünde, üzerinde 79a/5, 82a/1, 109b/4

V

vâcib: (Ar.) Dînî bakımdan farzdan sonra gelen ve yapılması zarûrî, terki câiz olmayan ilâhî emir 78a/5
v.dür 111b/11
vañiy: (Ar.) Bir emir veya hükmün Allah tarafından peygamberin kalbine bildirilmesi ve bu yolla gelen ilâhî haber 94b/1, 103b/8
vañit: (Ar.) Zaman 59b/8, 89b/5, 92a/9, 104b/10
v.leri 77b/5
var-: Belli bir yere ulaşmak, vâsıl olmak
v.a 78a/6, 79b/6, 79a/2, 79b/10, 80a/10, 81a/4, 81a/9, 81b/1, 81b/2, 83b/4, 84a/8, 86b/5, 87a/11, 87a/4, 106b/1, 106b/9, 110a/5, 110b/5,

	111a/2, 111a/7, 111a/10
	v.up 69b/4, 95a/4, 100a/2, 105a/1, 111a/10,
	v.ur 107b/9, 108a/10
	v.urdu 68a/10, 69a/9
var:	Kâinatta veya düşüncede bulunan, mevcut olan şey
	v.isa 79a/11, 80b/7
	v.sa 63b/2, 90a/9, 104b/10, 106a/5
varağ:	(Ar.) Çekiçle dövülerek ince duruma getirilmiş altın, gümüş vb. mâdenî levha 67a/11
vaşiyet:	(Ar.) Bir kimsenin sözlü veya yazılı olarak bildirdiği, ölümünden sonra arkasından yapılmasını istediği şey 73b/5 ,102a/8
vefât:	(Ar.) Ölüm, ölme 98a/2, 98a/4, 98a/7, 101a/11
	v.i 92b/8, 99a/8, 99a/9, 102a/6,
velî:	(Ar.) Allah'ın dostu ve sevgili kulu 97b/2, 97b/6
	v.ler 105a/8,
	v.lerden 97b/2
vezir:	(Ar.) Osmanlı Devleti'nde askerî ve idârî yetkisi olan en yüksek rütbedeki devlet memuru
	v.leri 66a/9
vir-:	Vermek. 59b/7, 101a/3
	v.düm 98b/8, 107b/6, 108b/8
	v.e 80a/9, 88a/10, 108b/8, 111b/8,
	v.eler 76a/3
	v.gil 95b/1
	v.ilüp 75b/4, 105a/7
	v.in 100b/7
	v.mesi 100a/5
	v.meye 95b/3,
	v.miş 65a/3, 79a/7, 98b/10, 107b/7
	v.se 107b/5
	v.üp 59a/10, 66a/4, 75b/9, 90b/7,
	v.ürin 103a/4
	v.ürler 108b/10

Y

- yaḥşı:** Güzel, iyi
y.dur 76b/4
- yaḫīn:** (Ar.) Bir şeyi şüphesiz olarak tam ve doğru şekilde bilme 101a/1, 102a/5, 105b/6
- yaḫūt:** En meşhuru kırmızı renklisi olan, pembe, erguvan vb. renklerde, sâdece elmasın çizebildiği çok değerli taş, billûrlaşmış alüminyum oksit 64b/2, 67b/2
y.lar 65a/6
- yaliḥ:** Alev
y.ı 68a/6
- yan:** Bir eksene göre sağ veya solda kalan taraf
y.indā 62a/5, 81a/3, 85b/3, 102b/5, 102b/9
y.indaki 58a/1, 82a/4
- yaña:** Taraf, yön, cihet 76b/9, 97a/5, 103a/5, 109b/11
y.dan 77a/9,
- yan-:** Yanmak.
y.ar 68a/8, 99b/11
y.ardı 62b/4
- yapış-:** Yapışmak.
y. durdılar 67a/11
y.up 96a/9
- yapraq:** Şekli bulunduğu bitkiye göre değişen yeşil uzantısı 72b/4, 72b/11
y.ları 72b/5
y.ina 72b/7
y.uñ 72b/10, 73b/1
- yār:** Dik ve derin uçurum, yer yarığı 64b/9
- yarağ:** Hazırlık, takat, güç, imkan
y.in 90b/6
- yarlıga-:** Tanrının birinin suçunu bağışlaması, mağfiret etmesi 76a/5
y.dı 105b/1
y.na 75b/5, 105a/1
y.nup 70a/11
y.nur 61a/10, 78b/11

yat-:	Yatmak. y.duğı 94a/10, 94b/3, 95a/5, 101a/10, y.urken 107/11, 108b/6
yavuz:	1. Kötü, fena 2. Güçlü, çetin 58b/4
yaz-:	Yazmak. y.a 100a/7 y.arlar 100a/4 y.up 99b/11, 100a/6
yazuķlu:	Günahkâr, suçlu, mücrim 68a/4
ye-:	Yemek. y.dügi 74a/8 y.dürürdi 98b/3
yelte:	Aksak (at için). 57b/9
yemiş :	Meyve 73a/9, y.ler 72b/2
yer:	Bir nesne veya kimsenin kapladığı yâhut kaplayabileceğı boşluk, bulunduğı mahal y.ine 81b/5, 82a/7, 87a/11, 90a/4, 95a/3, y.lerine 77a/10
yetiş-:	Yetişmek. y.düm 100b/6
yık-:	Yıkmak. 59a/6 y.dılar 66b/8
yıkıl-:	Yıkılmak. y.dı 63b/8, 63b/10, 64a/3
yıl:	Zaman, sene, sâl. 90a/10, 98a/7, y.lık 90a/9, 4, 5, 11, 28
yi-:	bk. ye- y.mege 77a/2 y.miş 76b/10
yir:	bk. yer y.de 72a/7, 74a/3, 76b/4, 78b/3, 83b/5, 88b/1, 89a/1, 90b/2, 92a/5, 99b/9, 108a/9, 108a/10, 108b/2, 111a/8 y.dür 92a/7, 110a/10

	y.e 58b/6, 64b/7, 69b/11, 86b/9, 96b/11, 104b/4
	y.ler 90a/5
	y.lerde 76b/8, 77b/3
	y.leri 67b/3, 76b/5, 76b/7
	y.leridür 90a/6
	y.üñ 76b/4, 76b/11
yiryüzi:	Yeryüzü
	y.nde 67b/8
	y.ndeki 101a/9
yoğur-:	Yoğurmak
	y.duğları 63a/9
yoğurd:	Yoğurt.76b/10
	y.ı 76b/11
	y.un 77a/2
yohsa:	Yoksa 77a/3
yokarı:	Yukarı.
	y.da 87b/11
yol:	Bir yerden bir yere gitmek amacıyla içinden veya üzerinden geçilen yer, tarik, rah 65b/5, 71a/1, 102a/11
	y.a 65b/7
	y.da 65b/9, 90b/6
	y.dan 63a/1
	y.lar 64a/9
	y.in 102a/9
	y.inuñ 90b/6
yöre:	Bir bölgenin belli bir yeri içine alan sınırlı bölümü, dolay, havâli
	y.cük 95a/5
yörü-:	Yürümek.
	y.rken 73a/5, 78a/3
	y.iye 83b/9
yuğāru:	<i>bk. yokarı</i>
	y.da 90b/11
yumşa-:	Yumuşamak.
	y.yup 105b/6

yumuşak: Sert karşıtı. 98b/10
yu-: Yıkamak
y.yup 102b/1
yük: Bir insan veya taşıtın taşıdığı şeylerin bütünü:
y.i 64b/1, 66a/2
y.leri 77a/6
yüz: Surat, çehre
y.inde 68b/10
y.inden 104a/7
y.ine 74a/9, 101b/4
y.leri 99b/4
y.lü 100a/10

Z

za‘firān: (Ar.) Safran
z.ı 63a/6
zāhid: (Ar.) Dünyâyı terkedip dīnin emirlerine çok titizlikle riāyet eden, zūht ve takvâ sâhibi, dindar, müttakî (kimse) 74b/11, 75a/10
zaḥmet: (Ar.) Sıkıntı, eziyet, zorluk 69b/8, 10
zālim: (Ar.) Zulüm ve haksızlık yapan (kimse) 68b/1
zamān: (Ar.) Vakit. 98a/2
z.da 62a/2, 63b/4, 64a/5, 67a/8, 67b/1, 68a/2, 70a/5, 97b/2
z.dan 96a/5, 103a/9
z.ina 61b/1
z.inda 60a/9, 60a/10, 61b/7, 69b/2, 90a/11
z.uñ 67b/6
zebani: (Ar.) Cehennemlikleri ateşe atmakla görevli melek, cehennem bekçisi
z.ler 88b/10
zelzele: (Ar.) Deprem, yer sarsıntısı 63b/8, 64a/2
zencir: (Far.) Zincir. 62b/1
z.i 88b/10
zeyrek: (Fars.) Anlayışlı, aklı başında, zekî, zîrek 71b/8
zī sa‘ādet: Mutlu 67b/9, 77b/1, 109a/4

- zikir:** (Ar.) Sözüünü etme, ismini söyleme, anma 74b/7
- z̄inet:** (Ar.) Süs 63a/1
- ziyāret:** Ziyaret. 70b/3, 73b/11, 76b/2, 77a/8, 77b/9, 79a/7, 82b/8, 89b/4, 89b/9, 91a/4, 91a/5, 91a/6, 91a/8, 91a/9, 99a/6, 100a/5, 104a/9, 104b/9, 105a/4, 105b/2, 105b/4, 105b/8, 105b/9, 105b/10, 106a/10, 109b/8, 109b/9, 111a/10
z.e 63a/2, 77b/11
z.ine 99a/10
z.ler 93a/2
- zulm:** (Ar.) Ezîyet, cevır, cefâ 66a/7
z.ine 68b/2
- zulüm:** *bk. zulm* 62a/8, 90b/7
- zürriyet:** (Ar.) Nesil, soy sop, döl
z.imi 95a/9
z.üñ 95a/7

SONUÇ

Kitābu Fezā‘ili Beyti’l-Muqaddes adlı eserimizin Latin harflerine transkripsiyonlu aktarımı yapılmıştır. Metnimizin ses ve şekil bilgisi incelenmiştir. 15-16. yüzyıllarda yazıldığını tahmin ettiğimiz eser içerisinde pek çok Arapça ve Farsça alıntı kelimeler barındırmaktadır. Dini nitelikli bir eser olması sebebiyle Arapça dua ve hadisler de oldukça yoğundur.

Metindeki kelimelerin bir kısmı eski Türkçedeki şekilleriyle kullanılmıştır. Eser genel olarak Eski Anadolu Türkçesinin dil özelliklerini gösterir.

Metinde bugün e ve i li şekilleri bulunan kelimeler karışık olarak kullanılmıştır. vir-/ver- . Kapalı e’yi gösteren herhangi bir işarete rastlanılmamıştır.

Çift ünsüzle biten tek heceli kelimelerde, uyuma göre fazladan bir hareke daha koyulduğu görülmüştür: kurd (قُورْدُ) 58a/3, dört (دُورْتُ) 67a/1

Bu eserde standart bir imla yoktur. Pek çok kelimenin iki farklı biçimde yazıldığı görülmüştür: eksik (اَكْسِيْكَ) 62b/1- eksügin (اَكْسُوْكِنْ) 70a/9

Müellifin bazı yükleme hali eklerini yazarken hemze kullanmayı tercih ettiği görülmüştür: deve’i (دَوَهْ) 65a/7, du‘ā’ı (دُعَاءُ) 78b/5. Bunun yanında bir kelimedede tamlama yaparken de böyle bir yazım şekli kullandığı görülmüştür: Mağara’ı Ketan (مَغَارَهْ كَتَانُ) 60b/7.

Metnimizde isimden isim yapan –IU ekinin düz şekline de rastlanılmıştır: şulı 76b/7, donlı 99b/4.

Metinde Eski Anadolu Türkçesi döneminin tipik özelliklerinden biri olan yuvarlaklaşma hem ekte hem de kök kelimelerde yaygın olarak karşımıza çıkar. Eski Anadolu Türkçesinde ünlüsü yuvalak olan bir kısım eklerin düz ünlü şekillerine de rastlanılmaktadır. . -sUn -sUnlAr emir ekleri, -dUr ettirgenlik eki ve -dUr bildirme ekinin metnimizde hem düz hem de yuvarlak ünlülü şekilleri bulunmaktadır. Bu durum metnin Eski Anadolu Türkçesinden Osmanlı Türkçesine geçiş dönemini temsil edebileceğini akla getirmektedir.

Metnimizde zamir kökenli şahıs eklerinde Eski Anadolu Türkçesinden ayrılan bazı hususlar tespit edilmiştir: -sIn ikinci teklik şahıs ekinin düz ve yuvarlak

ünlülü şekilleri vardır: göstürsün 104a/3, olasın 58a/8. Üçüncü teklik şahıs eki eksizdir. -*UmUz* birinci çokluk şahıs ekinin de hem düz hem yuvarlak ünlülü şekline rastlanılmıştır: aluruz 103a/2, alurız 103a/1. -*sIz* ikinci çokluk şahıs eki daima düzdür: kimlersiz 99b/. Üçüncü çokluk şahıs eki -*lAr* ekinin kullanımında farklılık teşkil eden bir örneğe rastlanmamıştır: şaçdılar 61a/7, kodılar 103a/7.

İyelik kökenli teklik birinci şahıs ekleri, Eski Anadolu Türkçesinde yardımcı bir ünlü alırken bu ünlü yuvarlaklaşır. Metnimizde bu ekin hem düz hem yuvarlak ünlülü şekilleri yer almaktadır: benüm 94b/6, benim 106b/6. – *ñ* ikinci teklik şahıs iyelik ekinin yardımcı ünlüsü Eski Anadolu Türkçesindeki gibi daima yuvarlaktır: kapucuñ 59b/3, namāzlaruñ 90a/9. Üçüncü teklik şahıs iyelik eki eksizdir. Birinci çokluk şahıs iyelik eki -*k* kelimeye eklendiği zaman yardımcı ünlüsün daima yuvarlak olduğu görülmüştür, düz ünlülü örneği yoktur: itdük 91a/1. İkinci çokluk şahıs iyelik -*ñUz* ekinin metinde örneği yoktur.

Metinde aitlik eki *ki*'nin büyük ünlü uyumuna girdiği görülür: andağı 100a/3

Metinde -*dU* görülen geçmiş zaman ekinin hem yuvarlak hem düz ünlülü yazılışı yer almıştır: gördi 74a/11, virdük 95b/7, bağışladum 108b/5

Metnimizde şimdiki zaman kipi için -*AdUrUr* ile yapılmış bir örneğe rastlanılmıştır: göre durursa 106b/10. Bunun yanı sıra geniş zaman eki ile yapılan şimdiki zaman örneği de vardır: alurız 103a/1, oturur 100a/11

Gereklilik -*A gerek* ve -*sA gerek* kalıplarıyla yapılmaktadır. Metnimizde de örnekleri bulunmaktadır: şorulsa gerekdür 90b/1, isteye gerek 101a/2

İkili yazılışlar, ses, şekil ve imla özelliklerine bakıldığında metnin Eski Anadolu Türkçesinden Osmanlı Türkçesine geçiş dönemi özelliklerini yansıttığı görülmektedir.

KAYNAKLAR

(Bu tez çalışmasında APA 6 atıf sistemi kullanılmıştır.)

- Bozkurt, N. (2002). *TDV İslam Ansiklopedisi*. Cilt 12, s.529-531, Ankara.
- Ercilasun, A.B. (2015). *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*. 15. baskı. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ergin, M. (2007). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Gülensoy, T. (2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gülsevin, G. (1997). *Eski Anadolu Türkçesine Ekler*. Ankara: TDK Yayınları.
- Harman, Ö. F. (2002). *TDV İslam Ansiklopedisi*. Cilt 26, s. 323-237, Ankara.
- Kandemir, M. Y. (1995). *TDV İslam Ansiklopedisi*. Cilt 12, s.529-531, Ankara.
- Korkmaz, Z. (2013). *Türkiye Türkçesi Grameri*. Ankara: TDK Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2020). *Türkiye Türkçesinin Temeli Oğuz Türkçesinin Gelişimi*. Ankara: TDK Yayınları.
- Kubbealtı Lugatı. Erişim 12 Aralık 2022. <http://lugatim.com>
- Özdemir, E. (1967). Türkçede Fiillerin Çekimlenişine Toplu Bir Bakış. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten*, 15, 177-203.
- Özkan, M. (1995). *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Öztürk, E. (2017). *Eski Anadolu Türkçesi El Kitabında*. 1. Baskı. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Şemseddin Sâmî (2015). *Kamûs-ı Türkî*. İstanbul: Çağrı Yayınları
- Tarama Sözlüğü* (2019). C. I-VIII. (4. bs.). Ankara: TDK. Yay
- Taş, İ. (2021). Eski Anadolu Türkçesinde Ses Düşmesi. *Avrasya Beşeri Bilim Araştırmaları Dergisi*, Cilt/Sayı: 1-1 Karabük.
- Timurtaş, F. K. (1976). Küçük Eski Anadolu Türkçesi Grameri. *Türkiyat Mecmuası* ,18, 331-368 .
- Timurtaş, F. K. (2012). *Eski Türkiye Türkçesi XV. Yüzyıl Gramer- MetinSözlük*. 1. baskı. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Tokatlı, S. S. (2005). Eski Anadolu Türkçesi Metinlerinde “Ki”, “Kim” Bağlama Edatı İlgili Zamirlerinin Zaman ve Kip Eklerine Yüklediği Görevler. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (1), pp. 133-148.
- Yağmur Ö. ve Duman M. (2013). -Up Zarf-Fiil Ekinin Eski Anadolu Türkçesindeki Fonetik Durumu. *Uluslararası Eski Anadolu Türkçesi Araştırmaları Çalıştayı, 1-2 Aralık 2010*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, s. 115-153.

Yılmaz, K. (2017). Türk İslam Edebiyatında Faziletnameler ve Mekke, Medine, Kudüs, Şam Üzerine Yazılmış Manzum Bir Faziletname. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 2, ss./ 366-381

EKLER

EK 1: Orijinal metinden örnekler.

۵۹

کشی عزرائیل کسمک کجه کوند دز بالته
ای نلدر کسلوکی قضا و قدر دز قوشلر
سمنک بکلر نلدر حیوانلر اولدریم بر قضا
کله صورنک حیوانه دوندوره سلیمان
پیغمبرک دعای برینه کله فراد میسیدر
بوینادی کو یغور ولسنه آکاسر: هار لک
ویرد کهر کهر یغور بوندک نسنه آکاسه
اکن صورنک دوندور میسیدر اییل صورت
ایوا اولدی نلدر میمون اولدی اوغلی پیغمبر لره و
اکنلر جوق مال ویرد یلور ای صدق ویرد
کهر واده اولدی دعا لری برکاتیلر لک دوزلی

اولغینک اوغلی برن طومیه اولوغک دمردن
اولدی اگا دلالت ایدر کز آنک صحنه
بیلک ایکی بولک اوله بکلر بر ملک قوم ایکی
یوز اوله ایکی ایچک کز میلدن اولدی اگا
دلالت ایدر کز یاد شاهلیق ییلو اوله اوله
کوزدن بره دوشدری عالی قلدی اگا دلالت
ایدر کز برن بر پیغمبر قوم یغور و شرق طوم
ادی محمل اوله علیه الصلوة والسلام اوله
کوزد وکلن ایچ بونا غنک قوشلر و دینک
جاور لرا اگا دلالت ایدر کز ایچ سن سن
ایچک کشی حکم دز اوشتک بالته آنان

۵۸

کدک دز دینک کجا و دز له اعلک دز له اعلک
کوزد اوکلن بر قوش طور دز قوزده حمله ایدر
قوزد قوز یاتر قوز دینو زی ایله دبلر صباخ
اولور دینا ال پیغمبر کوز دینر ال سکا بیک
التون بودشی پیغمبر لیت و دوز دوزکی دوشی
بر بر سولر اولدی ایدر دینا مالک اول باشا
التونک اولدی اگا دلالت ایدر کز قوملر
دن سن اولو اوله سن قوتلر اولوب ازتر سن
کوزن کوشدن اولدی اگا دلالت ایدر کز
سنک صحنه اوغلک ملک اوله قونک
بقردن اولدی اگا دلالت اوغلک صحنه

بر قوش کدک برینه وادد بر قوشلر برن
بونه زماندن صحنه بر کجه دوش کوزدی
دوشی بوزک باشی التونک اولمش کوزدی
اولمش قوش بقردن اولمش ایچ ابقاری دمردن
اولمش ایچ کز مذن اولمش کوزد کوزدن
اوستنه بر طاش ایتر مغرب ایله مشرق لاری
طولر کوزد بر ایچ برن بتر اول ساعت یوز
بود قاری کوزک ایزر اوستنک بر کشی بلیر
اورو طور بر بالته واز چاغز ایدر ذات بلیتی
اشاغل بر کشی طور ایچک اوزن دین کشت
بود قونک قوشلر اوز ایدر قوشلر اوچک